

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Η ΠΟΡΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ
ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.
CAPITAL CONTROLS: ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ**

**ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ
ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ**

**ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ**

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΙΟΣ, 2016

Αυτή η σελίδα έχει σκοπίμως αφεθεί κενή.

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών & Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Τραπεζικής & Χρηματοοικονομικής

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η πορεία Από Την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση Μέχρι την Επιβολή
Περιοριστικών Μέτρων Στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα. Capital
Controls: Συνέπειες & Διαχείριση**

Φλωροπούλου Νικολέττα

Επιβλέπων Καθηγητής
Γεωργακόπουλος Γιώργος

Μάιος 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στην Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, οι επιπτώσεις της οποίας έφτασαν να επηρεάσουν ακόμη και την Ελλάδα και οδήγησαν σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο εγχώριο οικονομικό τοπίο.

Η φούσκα της αγοράς στέγης στην Αμερική, η προβλεπόμενη επιδείνωση ολόκληρου του Αμερικάνικου τραπεζικού συστήματος με κορωνίδα την κατάρρευση της Lehman Brothers, είχαν σαν αποτέλεσμα αλυσιδωτές επιπτώσεις που επηρέασαν στις αρχές του 2010 το μέχρι τότε καλώς προστατευμένο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.

Απο το 2010 που ξεκίνησε η ύφεση μέχρι και σήμερα η χώρα και ιδιαίτερα το οικονομικό της γίνεσθαι πέρασε από πολλά στάδια και καταστρώθηκαν αρκετά σχέδια διάσωσης της από τις συνέπειες της κρίσης. Στο πρόσφατο παρελθόν, η χώρα μας φλέρταρε καθημερινά με το σενάριο της χρεοκοπίας της και η ενδεχόμενη έξοδός της από την ζώνη του € αποτελούσε το πρώτο θέμα τόσο στους ειδησεογραφικούς όσο και στους πολιτικο-οικονομικούς κύκλους. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η συγκεκριμένη μελέτη επιχειρεί ενδελεχή ανάλυση όλων των επιπτώσεων και της πορείας της Κρίσης από την Αμερική στην Ελληνική Πραγματικότητα.

Τέλος, εκτενής είναι η αναφορά στην θέσπιση του μέτρου που περιορίζει την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και μετρητών, ως μέτρου θωράκισης και προστασίας των εγχώριων τραπεζών από περαιτέρω επιδείνωση. Η εφαρμογή του για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο εγείρει το ενδιαφέρον για πρόσθετη ανάλυση, ενός θέματος για το οποίο υπάρχει ακόμα και ένα χρόνο μετά την εμφάνισή του, βιβλιογραφικό κενό σε σχέση με τον ακριβή ορισμό του, το σκοπό για τον οποίο επιβάλλεται στις αδύναμες οικονομίες και τους εναλλακτικούς τρόπους που υιοθετούνται ώστε να επηρεαστούν κατά το δυνατόν λιγότερο οι συναλλακτικές συνήθειες.

Η εμπειρική προσέγγιση στο τέλος της έρευνας βοηθά σημαντικά στην αποτύπωση των συνεπειών και στην διαχείριση των επιπτώσεων τόσο της κρίσης όσο και των ,γνωστών μας πλέον, capital controls.

SUMMARY

SUMMARY

The study at hand focuses on the global economic crisis, the impact of which managed to affect even Greece and led to an ever-changing domestic economic landscape.

The bubble in the housing market in America, the predicted deterioration of the entire American banking system crested the collapse of Lehman Brothers, resulted in chain reactions affecting in early 2010 the well protected until then Greek banking system.

Since the start of the recession in 2010 until today Greece, and particularly its financial affairs passed from many stages and several plans were laid out to rescue it from the consequences of the crisis. In the recent past, our country was flirting daily with bankruptcy scenarios and the possibility of exit from the Euro zone was the number one topic among media, political and economic circles. Within this context, this study attempts a thorough analysis of the course and the effects of the crisis from America to the Greek reality.

Finally, extensive reference is made to the introduction of restricting measures regarding capital allocations and cash withdrawal, as a shield against further deterioration of Greek banks. The application of such measures for the first time in Greece raises interest for additional analysis of a topic for which there is a bibliographic gap – even one year after its introduction – regarding its exact definition, the reason for which it is imposed on weak economies and alternative ways that are adopted trying to affect the transactional patterns as little as possible.

The empirical approach at the end of the research helps us to imprint the consequences of the capital controls, as well as the attempts to handle all the possible difficulties the new situation brings about.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Mε την ολοκλήρωση την Μεταπτυχιακής μου Διατριβής θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους εκείνους που συνεισέφεραν στην εκπόνησή της.

Αρχικά θα ήθελα να πω ένα ξεχωριστό ευχαριστώ τους γονείς μου που χωρίς την ηθική και πρακτική τους υποστήριξη δεν θα είχα καταφέρει να φτάσω μέχρι εδώ.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στα αδέρφια μου, Βίκυ και Δημήτρη που με στηρίζουν σε κάθε μου βήμα καθώς και στα δύο μου ανίψια την Δήμητρα και τον Στέλιο που με τα χαμόγελά τους μου έδιναν δύναμη ώστε να συνεχίζω την συγγραφή της εργασίας μου.

Θερμά ευχαριστώ το σύνολο των καθηγητών του Μεταπτυχιακού μου Προγράμματος στο ΑΠΚΥ και ιδιαίτερα τον κ. Γεωργακόπουλο που υπήρξε ιδιαίτερα βοηθητικός και υποστηρικτικός κατά την επίβλεψη της Διατριβής μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Γιώργο μου, όχι μόνο για την τεχνική βοήθεια που μου παρείχε στην εκπόνηση της εργασίας αλλά πολύ περισσότερο γιατί στέκεται πάντα δίπλα μου και με βοηθάει να εξελίσσομαι.

Τέλος, θα ήθελα να αναφέρω την πολύτιμη βοήθεια που πρόσφεραν οι φίλοι και οι συνάδελφοί μου και για την οποία είμαι ιδιαίτερα ευγνώμων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	4
Περίληψη Στα Αγγλικά (Summary).....	5
Ευχαριστίες.....	6
Εισαγωγή.....	9

Κεφάλαιο 1 : Η Έννοια Της Κρίσης

1.1 Ορισμός & Είδη Των Κρίσεων	
1.1.1 Ορισμός.....	12
1.1.2 Είδη Κρίσεων.....	13
1.2 Χαρακτηριστικά Στοιχεία Των κρίσεων.....	14
1.3 Στάδιο Ύφεσης & Κρίση.....	15

Κεφάλαιο 2 : Το Χρονικό Της Παγκόσμιας Κρίσης. Αίτια Και Συνέπειες

2.1 Παγκόσμια Οικονομική Κρίση : Τα Κυριότερα Γεγονότα	
2.1.1 Τα γεγονότα από το 2006 μέχρι τον Αύγουστο του 2008.....	18
2.1.2 Η χρηματοοικονομική Επιδείνωση Και η Κατάρρευση Της Lehman Brothers.....	20
2.2 Τα Αίτια Που Οδήγησαν Στην Παγκόσμια Οικονομική Κρίση	
2.2.1 Μακροοικονομικοί Λόγοι.....	21
2.2.2 Χρηματοοικονομικοί Λόγοι.....	22
2.3 Οι Επιπτώσεις Της Κρίσης.....	23

Κεφάλαιο 3 : Η Εξάπλωση Της Διεθνούς Κρίσης Στην Ελληνική Πραγματικότητα

3.1 Η Προσπάθεια Ένταξης Της Χώρας Στο Ευρώ- Συνθήκη Μάαστριχτ.....	25
3.2 Η Πορεία Του Ελληνικού Δημοσιονομικού Χρέους.....	27
3.3 Η Σταδιακή Επιδείνωση Της Ελληνικής Οικονομίας Μετά Την Εμφάνιση Της Διεθνούς Κρίσης.....	30
3.4 Τα Πακέτα Στήριξης Της Ευρώπης Προς Την Ελλάδα.....	31

Κεφάλαιο 4 : Κεφαλαιακοί Περιορισμοί – Capital Controls

4.1 Τι Είναι Οι Κεφαλαιακοί Περιορισμοί – Ορισμός.....	33
4.2 Ποιος Είναι Ο Σκοπός Επιβολής Των Κεφαλαιακών Περιορισμών.....	34
4.3 Capital Controls : Η Περίπτωση Της Ελλάδας	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

4.3.1 Η Τραπεζική Αργία Και Η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου.....	37
4.3.2 Οι Αναθεωρήσεις Της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου.....	39
4.4 Συνέπειες Από Την Επιβολή Κεφαλαιακών Περιορισμών.....	41
4.5 Τρόποι Διαχείρισης Των Προκλήσεων Που Επιφέρουν Τα Capital Controls.....	43

Κεφάλαιο 5 : Εμπειρική Έρευνα

5.1 Σκοπός Της Έρευνας.....	44
5.2 Δομή Ερωτηματολογίου.....	44
5.3 Μέθοδος Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου.....	45
5.4 Παράθεση Αποτελεσμάτων Εμπειρικής Έρευνας.....	46
5.5 Συμπεράσματα Εμπειρικής Έρευνας.....	58

Βιβλιογραφία	59
Παράρτημα (Ερωτηματολόγιο Εμπειρικής Έρευνας)	63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Aπό το 2010 και μετά η οικονομία της χώρας οδεύει διαρκώς επιδεινούμενη με τις επιπτώσεις της κρίσης να βαραίνουν όχι μόνο τις επιχειρήσεις αλλά και ολόκληρη την κοινωνία. Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, που ξεκίνησε αργά να εξαπλώνεται τόσο στην Ευρώπη όσο και αρκετά μετά και στην Ελλάδα άφησε τα σημάδια της στους οικονομικούς αλλά και στους κοινωνικούς δείκτες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, από το 2015 μέχρι και σήμερα το Ελληνικό οικονομικό status κατέρρευσε ολοσχερώς και η χώρα κινδύνευσε όχι μία αλλά και αρκετές φορές να εγκαταλείψει την Ευρωζώνη. Το τραπεζικό σύστημα, αδύναμο πλέον να αντιδράσει δέχτηκε την υιοθέτηση κεφαλαιακών περιορισμών ώστε να θωρακιστεί από την πλήρη απαξίωση. Η παρούσα μελέτη, περιγράφοντας αναλυτικά όλη την παραπάνω πορεία επιχειρεί να αναλύσει όλους τους σταθμούς έχοντας σαν αφετηρία την απαρχή της κρίσης της Αμερικής και ως αφετηρία τον ελλαδικό χώρο και το πρόσφατο μέτρο των capital controls.

Σε διεθνές επίπεδο οι αναφορές σχετικά με την κρίση, την εξάπλωσή της στον Ευρωπαϊκό χώρο αλλά και τις συνέπειες που την συνόδευσαν είναι αρκετές ενώ παράλληλα διατίθενται αρκετά συγγράμματα στα οποία κανείς μπορεί να ενημερωθεί ενδελεχώς σχετικά με το εν λόγω θέμα. Ενδεικτικά αναφέρονται οι *Rose και Spiegel* (2010), “Cross Country Causes and Consequences of the 2008 Crisis: International Linkages and American Exposure”, *Pacific Economic Review*, καθώς και οι *Foster και Magdoff* (2009), “The great financial crisis: Causes and Consequences”, *Monthly review New York*. Επίσης, ανάμεσα στα συγγράμματα ξεχωρίζει η δουλειά των *Hurd και Rohwedder* (2010) “Effects of the financial crisis and great recession on American Households”, *Working Paper No 16407, National Bureau Of Economic Research* που εστιάζει στις επιπτώσεις της χρηματοοικονομικής κρίσης δύο χρόνια μετά την εμφάνισή της. Η ελληνική βιβλιογραφία είναι επίσης πλούσια, δίνοντας εκτενή πληροφόρηση τόσο για την Παγκόσμια όσο και για την Ελληνική Κρίση. Επίσης ενδεικτικά αναφέρονται οι, *Σπαρτιώτης- Στουρνάρας* (2010) «Τα θεμελιώδη Αίτια της Κατάρρευσης Των τραπεζών», εκδόσεις Gutenberg, *Ανδρικόπουλος – Ναστόπουλος* (2015) «Κρίση & Ρεαλισμός», Εκδόσεις Προπομπός και *Μητσόπουλος- Πελαγίδης* (2012) «Κατανοώντας την Κρίση στην Ελλάδα», Εκδόσεις Ψυχογιός. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται για το βιβλίο των *Καραμούζη – Χαρδούβελη* (2011), «Από την διεθνή Κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας», Εκδόσεις Λιβάνη, που αποτέλεσε το έναυσμα της επιλογής του θέματος της παρούσας μελέτης.

Ενώ λοιπόν όπως εξηγήθηκε, για την κρίση ως φαινόμενο υπάρχουν αρκετές διεθνείς αλλά και εγχώριες πηγές, για το θέμα των κεφαλαιακών περιορισμών οι επιλογές είναι περιορισμένες. Διεθνώς υπάρχουν κάποιες αξιολογικές αναφορές για το φαινόμενο γενικότερα όπως του *Edwards* (1999), “How effective are capital controls” ,*Working Paper No 7413, Cambridge* όπως και των *Edison και Warnock* (2003), “A simple measure of the intensity of capital controls”, *Journal of Empirical Finance* pages 81-103. Στην Ελλάδα καθώς το μέτρο των capital controls είναι ακόμα αρκετά πρόσφατο δεν υπάρχει σχετική βιβλιογραφία. Όμως, υπάρχουν κάποιες αναφορές διαδικτυακά καθώς επίσης και μία έρευνα των *Σάμιτα – Πολύζου* (2015), «Οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των capital controls στην οικονομία», Πανεπιστήμιο Αιγαίου που δίνουν κάποια πρώτα στοιχεία σχετικά με τους κεφαλαιακούς περιορισμούς στην Ελληνική πραγματικότητα.

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή ξεκινά με την θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος των κρίσεων και έπειτα προσεγγίζοντας τόσο την Παγκόσμια όσο και την ελληνική κρίση ξεχωριστά περιγράφονται αναλυτικά όλα τα γεγονότα, οι λόγοι που ξέσπασαν οι υφέσεις καθώς και οι συνέπειες που προκλήθηκαν. Τονίζοντας το βιβλιογραφικό κενό που αναφέρθηκε παραπάνω, σε σχέση με το ζήτημα των capital controls στην Ελλάδα, η παρούσα διατριβή κάνει ένα πιο ουσιαστικό

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

βήμα προς την προσέγγισή του θέλοντας να διασαφηνίσει εννοιολογικά το οικονομικό μέτρο αλλά και το σκοπό για τον οποίο επιβάλλεται. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την εμπειρική προσέγγιση κατά την οποία μέσα από την συμπλήρωση ερωτηματολογίων μπόρεσαν να εξαχθούν σημαντικής σημασίας συμπεράσματα σχετικά με την θέση των Ελλήνων πολιτών απέναντι στις αλλαγές που έχουν επέλθει την τελευταία πενταετία, δηλαδή στα χρόνια της κρίσης και των capital controls.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αποτελέσει μια καλή πηγή πληροφόρησης στους αναγνώστες της σχετικά με το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης καθώς και την πορεία της στον Ευρωπαϊκό και εν συνεχεία στον Ελλαδικό χώρο. Επιπρόσθετα, γίνεται εκτενής αναφορά στο θέμα των κεφαλαιακών περιορισμών, αναλύοντας ένα θέμα πρωτόγνωρο για την ελληνική οικονομία με σκοπό μια ολοκληρωμένη παρουσίαση του φαινομένου, οι συνέπειες του οποίου έχουν μεγάλο κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο.

Το κυριότερο συμπέρασμα που προκύπτει από την εκπόνηση της παρούσας διατριβής, και κυρίως από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο που εκπονήθηκε στα πλαίσια της διατριβής είναι ότι, όχι τόσο τα capital controls αλλά οι συνέπειες της κρίσης και της βαθιάς ύφεσης που αυτή έφερε στην Ελληνική οικονομία είναι αυτό που επηρεάζει ιδιαίτερα την καθημερινότητα των Ελλήνων πολιτών και επιχειρηματιών. Ωστόσο, σε σχέση με τους κεφαλαιακούς περιορισμούς τα αποτελέσματα από το δείγμα φάνηκαν να συμφωνούν, στην πλειοψηφία τους, ότι τα capital controls δυσχεραίνουν την θέση της Ελλάδος διεθνώς, καθυστερούν την οικονομική της εξυγίανση και αποτελούν τροχοπέδη στην εξέλιξη του επιχειρηματικού κλάδου. Η μέθοδος συμπλήρωσης ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων αποδείχτηκε ιδιαίτερα σωστή επιλογή καθώς, η ανάρτηση των ερωτήσεων στο διαδίκτυο έδωσε την δυνατότητα σε μικρό χρονικό διάστημα να ανταποκριθεί μεγάλος αριθμός ατόμων. Σημειώνεται επίσης ότι, η ανάλυση των απαντήσεων έγινε με χρήση του φύλλου επεξεργασίας δεδομένων(excel) προσδίδοντάς της αμεροληψία, διαφάνεια και ευκολία στην παρουσίαση.

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή στηρίζεται σε πέντε βασικούς πυλώνες.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία ομαλή εισαγωγή του αναγνώστη, με σύντομη αναφορά του ορισμού και των ειδών των κρίσεων που μπορεί να αναπτυχθούν σε μία οικονομία. Επίσης, τίθεται το ερώτημα γιατί δημιουργούνται οι κρίσεις προκειμένου να γίνουν αντιληπτοί όλοι οι παράγοντες που συνεισφέρουν στην δημιουργία τους.

Το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και τα γεγονότα βήμα προς βήμα μέχρι την κατάρρευση της Lehman Brothers. Ακολουθώντας, σκιαγραφούνται οι λόγοι που προκάλεσαν μία τέτοια κατάσταση καθώς και οι συνέπειες που είχε κυρίως στα οικονομικά μεγέθη, όχι μόνο της Αμερικής αλλά και των άλλων εκτεθειμένων χωρών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, η έρευνα εστιάζεται στην Ελληνική πραγματικότητα θέτοντας ως αρχή την προσπάθεια της χώρας για ένταξη στην ζώνη του Ευρώ. Η πορεία του ελληνικού χρέους καθώς και τα σημάδια της διεθνούς κρίσης πάνω στην εγχώρια οικονομία, είναι δύο κομμάτια που ακολουθούν και συμπληρώνουν την λεπτομερή ανάλυση. Με αυτόν τον τρόπο, η παρούσα κατάσταση της χώρας και η Παγκόσμια Κρίση μοιάζουν στον αναγνώστη, κομμάτια αλληλένδετα όπου οι ενέργειες του ενός, έχουν άμεσο αντίκτυπο στην πορεία του άλλου.

Η κορύφωση της μελέτης έρχεται στο τέταρτο κεφάλαιο, που διασαφηνίζει όλες τις πτυχές και τον σκοπό του μέτρου των κεφαλαιακών περιορισμών στην Ελλάδα. Εκεί εξηγείται ενδελεχώς η φύση των capital controls καθώς και όλες οι αναθεωρήσεις της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου μέχρι και την στιγμή εκπόνησης της συγκεκριμένης διατριβής.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με το πέμπτο κεφάλαιο, στο οποίο γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων της εμπειρικής έρευνας χρησιμοποιώντας γραφήματα και έχει σκοπό την αποτύπωση της κοινής γνώμης σε σχέση με τις συνέπειες της κρίσης και των capital controls. Η μέθοδος συμπλήρωσης των

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ερωτηματολογίων, καλείται να συνεισφέρει στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον βαθμό επιρροής της κρίσης αλλά και των capital controls στην καθημερινότητα των Ελλήνων πολιτών , η οποία συχνά διαφέρει από την απλή αποτύπωση της πορείας ενός οικονομικού δείκτη.

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Αν κάποιος ανατρέξει ανά τις περιόδους της Σύγχρονης Οικονομικής Ιστορίας, εύκολα θα διαπιστώσει πως το φαινόμενο των κρίσεων δεν είναι κάτι που ξεκίνησε να συμβαίνει τα τελευταία χρόνια. Αναντίρρητα όμως, με σημείο εκκίνησης την πρώτη κιάλας δεκαετία του 21^{ου} αιώνα οι κρίσεις αποτελούν πια αναπόσπαστο κομμάτι της εν γένει μακροοικονομικής μας πραγματικότητας. Στις μέρες μας συναντάται αρκετά συχνά το φαινόμενο της γενίκευσης του όρου της κρίσης χωρίς ακριβώς να είναι αντιληπτός ο ορισμός, τα είδη και η διαφοροποίηση ή η σύνδεση αυτών. Είναι λογικό να συγχέονται τόσο λεπτές και εξειδικευμένες έννοιες σε μία παγκόσμια κοινωνία που πλήττεται όχι μόνο σε οικονομικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Στο παρόν κεφάλαιο, παραθέτοντας τα είδη και τα χαρακτηριστικά στοιχεία των κρίσεων θα διαπιστωθεί ότι η κάθε κρίση εξελίσσεται διαθέτοντας τις δικές της μοναδικές παραμέτρους οπότε και οι πρακτικές που ακολουθούνται για τον περιορισμό της θα πρέπει να προσαρμόζονται σε αυτές. Κρίσεις ξεσπούσαν πάντα, σε διάφορες χώρες του κόσμου και μέσα από μία ενδεικτική ιστορική αναδρομή των οικονομιών σε κρίση αντιλαμβάνεται κανείς ότι, τα αίτια που δημιουργείται μία κρίση είναι αρκετά και δεν βασίζονται αποκλειστικά και μόνο σε λάθους χειρισμούς διεφθαρμένων κυβερνήσεων, πολιτικά συμφέροντα, αέναο και χωρίς φραγμούς κυνήγι ιδιωτικού κέρδους. Πριν κανείς βιαστεί να εναντιωθεί, αυτό που ειπώθηκε είναι απλώς ότι για την γενίκευση και την ένταση των κρίσεων (και ιδιαίτερα της μορφής που ταλαιπωρεί το συγκεκριμένο διάστημα αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες συμπεριλαμβανομένης και της δικής μας) δεν αρκεί μόνο κακή κυβερνητική διαχείριση αλλά συνυπάρχουν και μία σειρά επιπρόσθετων αιτιών που προκαλούν φαινόμενα τέτοιου είδους. Κύριος στόχος του κεφαλαίου είναι η εμφάνιση στον όρο της κρίσης. Είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι παρά τις όποιες αναλύσεις γίνονται, οικονομικά ξεσπάσματα θα συνεχίσουν να υπάρχουν και μελλοντικά. Μοναδική διέξοδος είναι η συνετή διαχείριση και ο περιορισμός των συνεπειών. Ακολουθώντας τα λόγια του Αμερικανού Πρόεδρου, Θεόδωρου Ρούζβελτ (1858-1919) « Ξέραμε πάντα πως το συμφέρον ήταν κακή ηθική χωρίς όρια, τώρα μαθαίνουμε πως είναι και κακή οικονομία», αναλύεται παρακάτω η έννοια της κρίσης επεξηγώντας και απαντώντας γιατί δημιουργούνται κρίσεις και πως αυτές συνδέονται με την αστάθεια της κάθε οικονομικής περιόδου.

1.1 Ορισμός & Είδη Των Κρίσεων

1.1.1 Ορισμός

Οικονομική κρίση χαρακτηρίζεται μία κατάσταση στην διάρκεια της οποίας όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη παρουσιάζουν αισθητή και διαρκή μείωση. Ως μακροοικονομικά μεγέθη νοούνται η απασχόληση, οι επενδύσεις, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ), οι τιμές και πλήθος άλλων. Σύμφωνα με τον Mishkin « η οικονομική κρίση αποτελεί μία διαταραχή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπου οι λάθος επιλογές καθώς και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου οδηγούν την οικονομία μακριά από την ισορροπία και στρέφουν τους δείκτες οικονομικής ανάπτυξης σε καθοδική πορεία.» (Mishkin, 1991)¹. Στον ορισμό του Sharpe² (1963) ως οικονομική κρίση ορίζεται «ένα ικανό χρονικό διάστημα κατά το οποίο η αγορά αντιμετωπίζει πτωτικές τάσεις». Ενώ οι Rosenthal, Charles, Hart (1989)³ περιγράφουν την κρίση ως «απειλή κατά της ισχύουσας κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης που επιτάσσει την λήψη άμεσων και κρίσιμων αποφάσεων μέσα σε κλίμα αβεβαιότητας».

¹ Mishkin, working paper "Anatomy of a financial crisis", 1991

² Sharpe W. "A Theory Of Market Equilibrium Under Conditions Of Risk", 1963

³ Rosenthal U., Charles M., Hart P. "Coping with Crises : The Management of Disasters, Riots & Terrorism", 1989

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, η οικονομία μπαίνει σε ρυθμούς κρίσης όταν έχει προβλήματα ρευστότητας, χαμηλές επενδύσεις, πτωχεύσεις εταιρειών, απότομη αύξηση της ανεργίας και κρατικές παρεμβάσεις για ανεύρεση λύσεων.

1.1.2 Είδη Κρίσεων

Υπάρχουν αρκετά είδη κρίσεων που μπορεί να προκύψουν σε μία οργανωμένη οικονομία με πιο συχνά τα εξής τρία.

Νομισματική Κρίση

Ως νομισματική κρίση, ορίζεται η αλλαγή της επίσημης ισοτιμίας ενός νομίσματος ή η υποστήριξή του μέσω κάποιων διεθνών οργανισμών, όπως είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Αυτή η απόφαση λαμβάνεται από την συμμετοχή τόσο της εκάστοτε Κυβέρνησης όσο και της Κεντρικής τράπεζας και θεωρείται αναγκαστική με βάση την κατάσταση της οικονομίας (Σπαρτιώτης-Στουρνάρας 2010 : 21).

Τραπεζική Κρίση

Τραπεζική κρίση είναι μία κατάσταση κατά την οποία βάλλονται τα κεφάλαια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Κάθε τράπεζα μπορεί να δεχθεί πλήγμα είτε στο ενεργητικό της (μη εξυπηρετούμενα δάνεια πελατών, επενδύσεις της ίδιας της τράπεζας) είτε στο παθητικό της (καταθέσεις πελατών). Αν για παράδειγμα μεγάλος αριθμός καταθετών μαζικά προχωρήσει σε μαζική ανάληψη των καταθέσεων που διατηρεί στην τράπεζα τότε φθείρεται μεγάλο μέρος του υφιστάμενου κεφαλαίου της (πλήγμα στο παθητικό). Από την άλλη, η μη συνεπής εξόφληση δανείων μεγάλου μέρους πελατών προκαλεί πρόβλημα στο ενεργητικό της. Κατά την διάρκεια μιας τραπεζικής κρίσης συνυπάρχουν πτωχεύσεις εταιρειών όπως και αρκετές κρατικοποιήσεις (Σπαρτιώτης-Στουρνάρας 2010 : 23).

Κρίση Ισοζυγίου Πληρωμών

Οι τραπεζικές κρίσεις έχουν συχνά σαν επακόλουθο τις κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών κατά τις οποίες η χώρα μπαίνει στην διαδικασία υποτίμησης του εγχώριου νομίσματός της και τηρεί κυμαινόμενη ισοτιμία. Σε τέτοιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται όλα τα αποθέματα ξένου νομίσματος που έχει στην διάθεσή της η κεντρική τράπεζα ώστε να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι επιπτώσεις στο εγχώριο νόμισμα. Επιπρόσθετα, θεωρείται επιτακτική η ανάγκη θωράκισης των επιτοκίων προκειμένου να μην παρατηρηθούν φαινόμενα κερδοσκοπίας.

Τα τρία αυτά είδη συχνά είτε συνυπάρχουν σε μία οικονομία, είτε εξαρτώνται το ένα με το άλλο και πάντως το μόνο σίγουρο είναι ότι όταν ισχύσουν ταυτόχρονα η σφοδρότητα των συνεπειών είναι αρκετά έντονη. Ειδικότερα *δίδυμες κρίσεις* χαρακτηρίζουμε την συνύπαρξη μιας νομισματικής και μιας τραπεζικής κρίσης. Σύμφωνα με τους ερευνητές Kaminsky, Lizondo και Reinhart (1998)⁴, παρατηρήθηκε ότι μία δεδομένη διαταραχή στον τραπεζικό κλάδο συχνά υποδεικνύει την επέλαση μιας νομισματικής κρίσης χωρίς όμως κάτι τέτοιο να αποτελεί οποιονδήποτε κανόνα. Επίσης οι ερευνητές δεν έβγαλαν αξιόπιστο συμπέρασμα για την σειρά που εκδηλώνεται η καθεμία, σημείο ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τις επερχόμενες συνέπειες. Παρ' όλα αυτά παρατηρήθηκε ότι στην περίπτωση που μια τραπεζική κρίση παρατηρηθεί πριν εκδηλωθεί μια νομισματική τότε τα προβλήματα στον κλάδο των τραπεζών αναμένονται ολέθρια σε σχέση με αυτά που θα εκδηλώνονταν στην περίπτωση μιας μεμονωμένης τραπεζικής κρίσης (Σπαρτιώτης-Στουρνάρας 2010 : 25)

⁴ Kaminsky G., Lizondo S., Reinhart C. "Leading Indicators Of Currency Crises", 1998

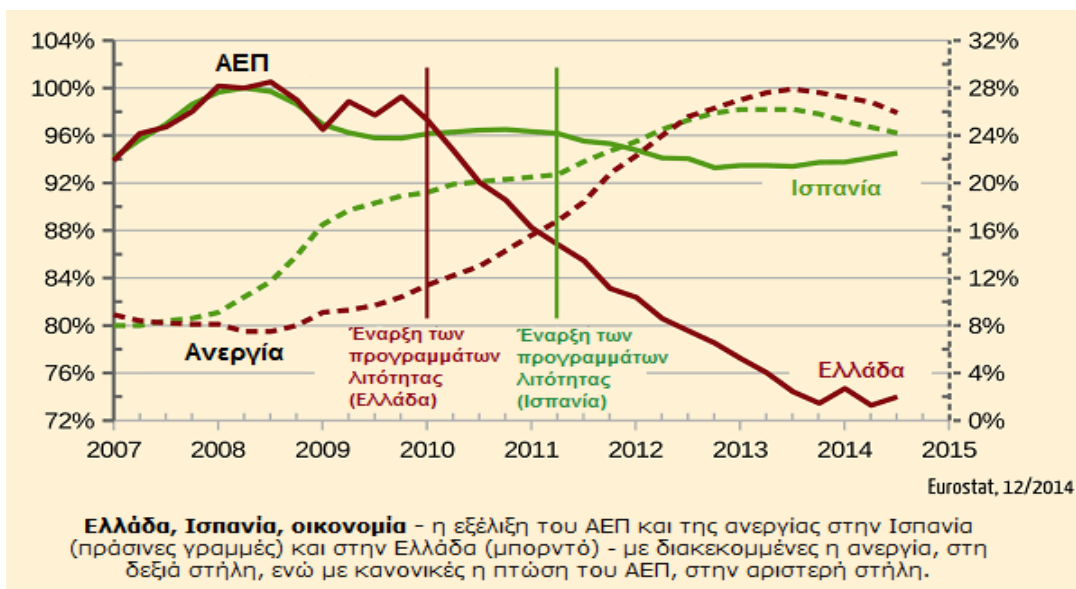
1.2 Χαρακτηριστικά Στοιχεία Των Κρίσεων

Σε αυτήν την υποενότητα θα γίνει προσπάθεια καταγραφής ορισμένων από των χαρακτηριστικών στοιχείων μιας γενικευμένης κρίσης όπως αυτή που διανύουμε αυτήν την περίοδο όχι μόνο σε εγχώριο αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως σημειώθηκε και προηγουμένα, κάθε κρίση έχει την δική της χρονική διάρκεια, ένταση και χαρακτηριστικά τα οποία διαφέρουν ανά χώρα, περίοδο και επίπεδο ανάπτυξης. Όμως, σε μία κρίση τόσο ευρείας κλίμακας υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά που παραμένουν όμοια ανεξάρτητα από τους παραπάνω παράγοντες.

- ❑ Συρρίκνωση των άμεσων ξένων επενδύσεων
- ❑ Αστάθεια τιμών
- ❑ Αύξηση ανεργίας
- ❑ Μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος
- ❑ Μείωση των εσόδων από τον τουρισμό
- ❑ Κατάρρευση των κατασκευαστικών εταιρειών και εν γένει της αγοράς στέγης
- ❑ Περιορισμός του διεθνούς εμπορίου
- ❑ Ακανόνιστες κινήσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών
- ❑ Μείωση των φορολογικών εσόδων (αύξηση φοροδιαφυγής)
- ❑ Μείωση του ρυθμού ανάπτυξης
- ❑ Επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών
- ❑ Δημιουργία ελλείμματος προϋπολογισμού
- ❑ Αδυναμία εκπλήρωσης κοινωνικών παροχών (υγεία, εκπαίδευση)
- ❑ Δημιουργία επιφυλακτικότητας απέναντι στα πιστωτικά ιδρύματα
- ❑ Αδυναμία χρήσης εμπορικών πιστώσεων
- ❑ Μείωση εισροής κεφαλαίων προς τις χώρες που αντιμετωπίσουν κρίση

Διάγραμμα 1.1

Η Εξέλιξη Του ΑΕΠ και Της Ανεργίας Σε Ελλάδα & Ισπανία

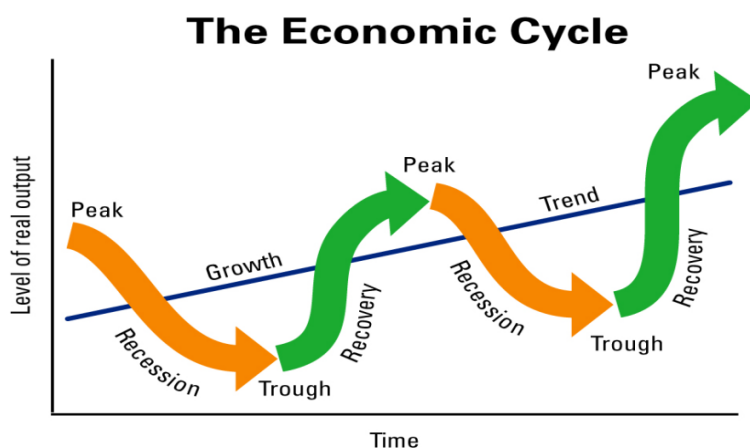

Πηγή : <https://projectantisystem.wordpress.com>, (2014)

1.3 Στάδιο ύφεσης & Κρίση

Την οικονομία μιας χώρας την επηρεάζουν και την διαμορφώνουν αρκετά μακροοικονομικά μεγέθη όπως επίσης και οι ενέργειες και οι αποφάσεις του ανθρώπινου παράγοντα. Έτσι, είναι αδύνατο για μία οποιαδήποτε οικονομία να μείνει στάσιμη. Ανά περιόδους παρατηρούνται κάποιες διακυμάνσεις οι οποίες ούτε έχουν την ίδια διάρκεια ούτε και την ίδια σφοδρότητα. Αυτές οι διακυμάνσεις χαρακτηρίζονται από τους οικονομολόγους ως φάσεις του οικονομικού κύκλου καθώς παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά ανά τις οικονομίες. Οι κυριότερες δύο είναι η φάση της ανόδου και η φάση της ύφεσης. Κατά την φάση της ανόδου τα μεγέθη όπως η παραγωγή, η απασχόληση, το εισόδημα παρουσιάζουν ανοδική τάση, ενώ κατά την φάση της ύφεσης πτωτική (Μελάς 2009 :15).

Διάγραμμα 1.2
Οι Φάσεις Του Οικονομικού Κύκλου

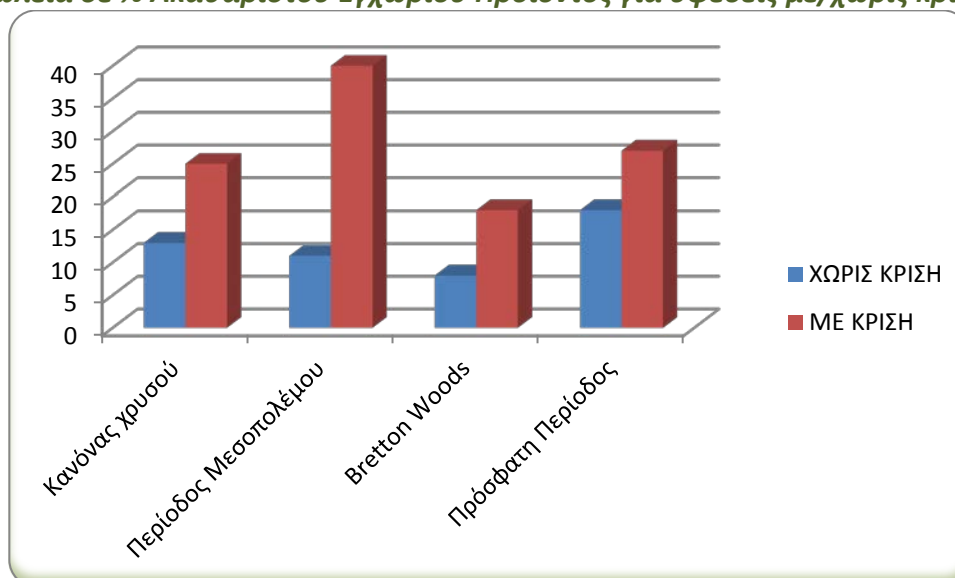
Πηγή : <http://mrshearingeconomics.weebly.com/> ,(2012)

Ενώ κάποιος θα περίμενε ότι με το ξέσπασμα μιας κρίσης αυτόματα η οικονομία θα έμπαινε σε φάση ύφεσης κάτι τέτοιο δεν αποτελεί κανόνα. Συγκεκριμένα ο οικονομολόγος Bordo⁵ (2001)μαζί με τους συνεργάτες του πραγματοποίησαν μία έρευνα χωρίζοντας την σύγχρονη οικονομική ιστορία σε 4 περιόδους ώστε να εξετάσουν με ακρίβεια την συσχέτιση της κρίσης με την ύφεση. Οι περίοδοι που εξετάστηκαν είναι 1880-1913(κανόνας χρυσού),1919-1939(μεσοπόλεμος),1945-1971(Bretton Woods),1973-2000(πρόσφατη περίοδος). Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι στο σύνολο και των 4 περιόδων και για τις 21 χώρες που συμμετείχαν στην εν λόγω έρευνα, το 70-80% των κρίσεων έχει τελικά συμπαρασύρει την οικονομία και σε ύφεση. Αξιοσημείωτο είναι ότι για την πρόσφατη περίοδο το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 75%.

⁵ With Eichengreen B., Klingebiel D. , Soledad M. "Is The Crisis Problem Growing More Severe?", 2001

Διάγραμμα 1.3

Απώλεια σε % Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για υφέσεις με/χωρίς κρίσεις⁶

Πηγή : Bordo ,2001

Η ίδια έρευνα αποκαλύπτει ότι όταν τα δύο φαινόμενα συνυπάρχουν σε μία οικονομία τότε χρειάζεται περισσότερο χρονικό διάστημα για να μπει σε φάση ανόδου σε σύγκριση με τον χρόνο που η ίδια οικονομία θα χρειαζόταν να ανακάμψει μετά από την εκδήλωση μιας κρίσης.

1.4 Γιατί δημιουργούνται οι κρίσεις ;

Στρέφοντας το ενδιαφέρον προς τις τραπεζικές κρίσεις η ανάλυση των αιτιών που ακολουθεί χωρίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος εναποθέτει την εμφάνιση κρίσης στην ασταθή συμπεριφορά του ανθρώπινου παράγοντα, ενώ ο δεύτερος στην πραγματική μεταβολή οικονομικών μεγεθών (Σπαρτιώτης-Στουρνάρας 2010 : 39).

Πυλώνας I

Η κατηγορία αυτή υποδεικνύει σαν κύριο αίτιο εμφάνισης μιας κρίσης, την αλλαγή στις πεποιθήσεις των πελατών μιας τράπεζας. Τα λεγόμενα υποδείγματα πανικού, θεωρούν ότι μια τραπεζική κρίση ξεσπά όταν αλλάξει απότομα και μαζικά η συμπεριφορά των καταθετών. Είναι πιθανό, αν βασιστεί κανείς σε αυτή την παραδοχή, να συμβεί απότομη αλλαγή στις προσδοκίες μεγάλου μέρους τραπεζικού κοινού σε σχέση με την μελλοντική πολιτικο-οικονομική κατάσταση. Η αλλαγή αυτή δεν προκύπτει συχνά από πραγματική μεταβολή των οικονομικών καταστάσεων ή μεγεθών. Πρόκειται είτε για συμπεριφορά του όχλου, είτε για εσφαλμένη θεώρηση ότι επίκειται κρίση. Και στις δύο περιπτώσεις οι καταθέτες προχωρούν σε μαζική απόσυρση των χρημάτων τους από τα πιστωτικά ιδρύματα, επειδή πιστεύουν ότι θα μείνουν τελευταίοι και θα χάσουν τα χρήματά τους. Έτσι

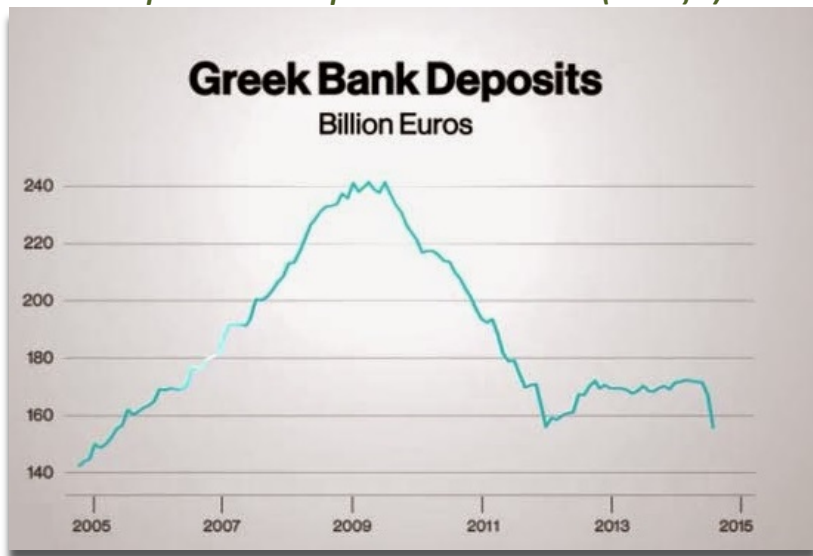
⁶ Γράφημα προσαρμοσμένο από σχήμα 5 και 6 του Bordo (2001)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

δημιουργούν τεράστιο πρόβλημα στο παθητικό της τράπεζας και η κρίση όντως δημιουργείται (αυτοτροφοδοτούμενη κρίση). Άλλωστε όπως ανέφερε ο Kindleberger⁷(1993) «ο τραπεζικός τομέας χαρακτηρίζεται από αστάθεια λόγω της παρουσίας πελατών οι οποίοι κατά διαστήματα καταβάλλονται από μανία και πανικό».

Διάγραμμα 1.4

Πορεία Των Ελληνικών Καταθέσεων (σε δις €)

Πυλώνας II

Σε αυτή την κατηγορία τα υποδείγματα που έχουν αναπτυχθεί, εντοπίζουν την αιτία εκδήλωσης μιας κρίσης στην πτώση των δεικτών των πραγματικών μεγεθών της οικονομίας. Δηλαδή αν υπάρχει μια πραγματική μεταβολή στα καθαρά κέρδη ή στις χρηματοροές τότε η οικονομία μπαίνει σε περίοδο κρίσης. Άλλα γεγονότα που πυροδοτούν την κρίση και εμπίπτουν στην

Πηγή : <http://makpress.blogspot.com/> (2015)

συγκεκριμένη κατηγορία είναι η πτώχευση εταιρειών, η μείωση της κερδοφορίας των πιστωτικών ιδρυμάτων ή γενικά οποιαδήποτε μείωση του ενεργητικού των τραπεζών.

Διαβάζοντας τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι τραπεζικές κρίσεις δημιουργούνται είτε με αφορμή κάποια ασταθή συμπεριφορά των πελατών, είτε εξ αιτίας μιας μεταβολής κάποιου μακροοικονομικού μεγέθους. Διαφαίνεται λοιπόν το ερώτημα ποιος πυλώνας επηρεάζει την πλειοψηφία των κρίσεων που έχουν εκδηλωθεί μέχρι τώρα; Τελικά οι κρίσεις ξεσπούν λόγω του ανθρώπινου παράγοντα ή λόγω των πραγματικών μεταβολών μιας οικονομίας; Ο Gorton (1988)⁸, εξετάζοντας μία σειρά κρίσεων και τα αίτια τους συμπέρανε ότι προήλθαν από πτωχεύσεις εταιρειών. Την ίδια στιγμή, οι Friedman & Schwartz (1963)⁹, ερευνώντας την κρίση του 1930 κατέληξαν ότι εκδηλώθηκε λόγω πανικού. Αργότερα βέβαια οι Calomiris & Mason (2003)¹⁰, τόνισαν ότι εξετάζοντας το ίδιο διάστημα βρήκαν ότι από 4 κρίσεις που εκδηλώθηκαν μόνο η μία οφειλόταν σε πανικό και οι υπόλοιπες τρεις σε πτωχική τάση των οικονομικών μεγεθών. Συμπερασματικά λοιπόν, τα αποτελέσματα των μέχρι τώρα ερευνών αλλά και παραδείγματα πρόσφατων τραπεζικών κρίσεων όπως αυτές των Σκανδιναβικών χωρών (αρχές δεκαετίας του 1990) αλλά και των ασιατικών χωρών (προς το τέλος της ίδιας δεκαετίας)¹¹, δείχνουν πως οι τραπεζικές κρίσεις παρουσιάζονται συχνότερα λόγω μεταβολής κάποιων μεγεθών της οικονομίας και λιγότερα εξαιτίας του πανικού των καταθετών.

⁷ Kindleberger C. , economic historian (1910-2003)

⁸ Gorton G. "Banking Panics and Business Cycles", 1988, Oxford University Press

⁹ Friedman M.(Nobel Prize) & Schwartz A. "A Monetary History Of The United States", 1963

¹⁰ Calomiris C. & Mason J. "Fundamentals, Panics and Bank Distress During The Depression" ,2003

¹¹ Κατά την διάρκεια αυτών των κρίσεων υπήρξαν εγγυήσεις για τις καταθέσεις όμως κάτι τέτοιο δεν φάνηκε αρκετό ώστε να αποτρέψει το ξέσπασμα της κρίσης. Άρα γι αυτό οι εν λόγω κρίσεις, εμπίπτουν στην κατηγορία κρίσεων που δεν έχουν ξεκινήσει λόγω πανικού αλλά λόγω μεταβολής μεγεθών.

2.ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.

Από το 2007 η παγκόσμια οικονομία έρχεται αντιμέτωπη με μία κρίση, η οποία μέχρι και σήμερα δεν έχει καταλαγιάσει. Ξεκίνησε σαν μία χρηματοοικονομική κρίση του δυτικού κόσμου και εξελίχθηκε σε μία παγκόσμια κρίση που έπληξε και συνεχίζει να πλήττει αρκετές χώρες ολόκληρου του πλανήτη. Στην πορεία της, τα σημάδια της αντὶ να τρέχουν με μειούμενο ρυθμό δείχνουν να αποκτούν ολοένα και μακροπρόθεσμες διαστάσεις. Παράγοντες τόσο μακροοικονομικοί όσο και χρηματοοικονομικοί οδήγησαν την μέχρι τότε αισιόδοξη και φαινομενικά σταθερή οικονομία σε κατάρρευση. Κάποιος εύλογα μπορεί να αναρωτηθεί ,μελετώντας τις αιτίες που οδήγησαν σε αυτήν την κατάσταση, γιατί δεν υπήρχε κάποιου είδους προειδοποίηση, κάποιες επισημάνσεις ώστε να αποφευχθούν τα γεγονότα που επακολούθησαν. Απαντώντας σε αυτό, είναι πλέον φανερό ότι επικρατούσε τέτοια υπέρμετρη αισιοδοξία ώστε η κρίση προβλέφθηκε από πολύ μικρή ομάδα ατόμων. Μέχρι το 2007, ο χρηματοοικονομικός τομέας στις οικονομίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ γνώριζε διαρκώς μεγεθυντική τάση εξασφαλίζοντας τεράστια ποσά εσόδων. Τα όρια λειτουργίας του ,ως ενός διαμεσολαβητικού μηχανισμού, είχαν πλήρως ξεπεραστεί και η δυνατότητα ελέγχου από εθνικές κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς περιορίστηκε σημαντικά. Σε ένα τέτοιο κλίμα λοιπόν γενικής -επίπλαστης- ευημερίας και άνθησης όπου τα επίπεδα μισθών, τα μεγέθη κατανάλωσης και ο τρόπος ζωής γνώριζαν άνθηση κανείς δεν τολμούσε να αντικρύσει την επερχόμενη πραγματικότητα με ψύχραιμες και δραστικές κινήσεις. Επιπρόσθετα, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρξε ένας μεμονωμένος παράγοντας που οδήγησε στην κρίση αλλά αρκετοί συνυπάρχοντας λοιπόν ο ένας πολλαπλασιαστικά του άλλου τροφοδότησαν μία έκρηξη συνεπειών. Οι πτωχεύσεις και οι χρεοκοπίες εταιρειών, η πτώση στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων που είχαν αφετηρία στις ΗΠΑ γρήγορα έκαναν την εμφάνισή τους παγκοσμίως αλλά κυρίως στην Ευρώπη. Ας προχωρήσουμε λοιπόν στην περιγραφή των κυριότερων σταθμών της εν λόγω κρίσης, τα αίτια αλλά και τι αντίκτυπο είχε σε παγκόσμιο επίπεδο (Χαρδούβελης 2011:31).

2.1 Παγκόσμια Οικονομική Κρίση : Τα Κυριότερα Γεγονότα

2.1.1 Τα Γεγονότα Από Το 2006 Μέχρι Τον Αύγουστο Του 2008

Σημείο εκκίνησης της κρίσης είναι το **2006**, όταν στην αγορά κατοικιών στις ΗΠΑ οι τιμές, ενώ ως τότε είχαν σταθερά ανοδική πορεία, σταμάτησαν να ανεβαίνουν. Η αύξηση των επιτοκίων οδήγησε μεγάλο αριθμό νοικοκυριών ,που είχαν πάρει στεγαστικά δάνεια χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (subprime), στην πτώχευση. Αυτές οι πτωχεύσεις επηρέασαν την αγορά τιτλοποιημένων ομολόγων subprime καθώς τα εν λόγω δάνεια είχαν τιτλοποιηθεί και μετέπειτα πουληθεί σε τράπεζες και επενδυτικούς οργανισμούς ανά τον πλανήτη. **Τον Ιούλιο του 2007**, γνωστοί οίκοι αξιολόγησης όπως ο Moody's, η Fitch αλλά και οι Standard & Poor's ανακοίνωσαν ότι θα επανεξετάσουν την αξιολόγηση των δανείων subprime για πιθανή υποβάθμιση. Έτσι και έγινε. Το σύνολο των οίκων αξιολόγησης προχώρησαν σε μία επανεκτίμηση των μέχρι τότε μεθόδων τους και ως εκ τούτου η αβεβαιότητα που προκλήθηκε στην αγορά με αυτή την κίνηση υπήρξε μεγάλη. Ένα μήνα μετά, **τον Αύγουστο του 2007** και ενώ τα σημάδια της κρίσης ήταν πια ξεκάθαρα τα προβλήματα από τις ΗΠΑ μεταφέρθηκαν στην Ευρώπη. Η γερμανική IKB Deutsche IndustrieBank AG αλλά και η γαλλική BNP αρχίζουν να έχουν απώλειες από τα αμοιβαία κεφάλαια που είχαν επενδυθεί στα αμερικάνικα στεγαστικά προϊόντα. Μέσα σε αυτό το κλίμα, ο φόβος για τον κίνδυνο αντισυμβαλλομένου δημιούργησε πανικό στην διατραπεζική αγορά, γεγονός που οδήγησε στην παρέμβαση των κεντρικών τραπεζών. Οι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ο ένας μετά τον άλλον διαπίστωναν ότι είχαν στην κατοχή τους περιουσιακά στοιχεία βασισμένα σε στεγαστικά δάνεια subprime τα οποία ενώ μέχρι τότε είχαν μία συγκεκριμένη αξία, οι τελευταίες εξελίξεις έδειχναν ότι είχαν τιμολογηθεί λάθος. Η αξία τους πια δεν μπορούσε να επαναυπολογιστεί καθώς οι εν λόγω αγορές βρίσκονταν υπό κατάρρευση. Αυτή η αβεβαιότητα από την μεριά των τραπεζών σταμάτησε κάθε είδους διατραπεζικό δανεισμό δημιουργώντας προβλήματα χρηματοδότησης ειδικά στους οργανισμούς εκείνους με υψηλή μόχλευση. Το ξέσπασμα της κρίσης τον Αύγουστο του 2007 έκανε την αγορά των στεγαστικών δανείων subprime να παγώσει. Ιδιαίτερο πλήγμα δέχτηκαν οι οργανισμοί ειδικού σκοπού (Special Investment Vehicles) που είχαν βασίσει την λειτουργία τους ως θυγατρικές εταιρείες των Αμερικάνικων τραπεζικών οργανισμών ώστε να δανείζονται με ευκολία χωρίς την υποχρέωση να διακρατούν κεφαλαιακό υπόβαθρο. Λίγο αργότερα, στις **13 Σεπτεμβρίου 2007** γίνεται γνωστό ότι η Βρετανική τράπεζα Northern Rock ζήτησε από την Τράπεζα της Αγγλίας έκτακτη χρηματοδότηση καθώς η ίδια βασιζόταν στον διατραπεζικό δανεισμό ο οποίος αποτελούσε παρελθόν. Η έλλειψη σωστής πληροφόρησης για το γεγονός έσπειρε τον πανικό και μεταξύ 14 και 17 Σεπτεμβρίου λαμβάνει χώρα στην Αγγλία το πρώτο μεγαλύτερο bank run εδώ και έναν αιώνα με καταθέτες να αποσύρουν μαζικά τα χρήματά τους από τις τράπεζες. Τελικά ο υπουργός οικονομικών αναγκάστηκε να ανακοινώσει την εγγύηση όλων των καταθέσεων. Τους δύο επόμενους μήνες, τράπεζες-μεγαθήρια ανά τον κόσμο βρέθηκαν εκτεθειμένες. Μεταξύ αυτών η ελβετική UBS(με απώλειες \$3,4 δις επενδυμένα σε subprime), η Citigroup (με επενδύσεις σε subprime άνω των \$50 δις) και η Merrill Lynch της οποίας η διοίκηση παραιτήθηκε αφού ανακοίνωσε σχετικές απώλειες ύψους \$7,9 δις. **Τον Δεκέμβριο του 2007**, η αμερικανική κυβέρνηση ανακοίνωσε πακέτα στήριξης των ιδιοκτητών ακινήτων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο κατάσχεσης. Επιπρόσθετα οι πέντε μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες του δυτικού κόσμου παρέχουν ενέσεις ρευστότητας προς τις τράπεζες. Η συντονισμένη αυτή προσπάθεια όμως δεν κατάφερε να επηρεάσει θετικά τους χρηματιστηριακούς δείκτες. Μέχρι εκείνη την στιγμή η εξελισσόμενη κρίση δεν είχε τόσο αρνητική επίδραση στα χρηματιστήρια. Από **τον Ιανουάριο του 2008** και έπειτα όμως ξεκινά πτωτική τάση στους δείκτες των χρηματιστηρίων και σηματοδοτείται η επιρροή της αγοράς ομολόγων στην αγορά χρήματος. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά στην σύγχρονη Ιστορία μέσα σε αυτό το παγκόσμιο κλίμα ανησυχίας για μετάδοση της κρίσης ξεκίνησε να υποστηρίζεται «η θεωρία της αποσύνδεσης των οικονομιών» (*decoupling*) σύμφωνα με την οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως οι χώρες BRIC¹², δεν θα ακολουθήσουν την πορεία της κρίσης. Ακολουθώντας την επιδείνωση της κρίσης, **στις 13 Μαρτίου 2008**, έγινε γνωστό ότι η Bear Sterns¹³ λόγω τεράστιων απωλειών και έλλειψης χρηματοδότησης δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει. Έτσι πουλήθηκε στην JP Morgan Chase για \$1,1 δις όταν ένα χρόνο νωρίτερα η αποτίμησή της ήταν στα \$18δις. **Για τους επόμενους 2 μήνες**, στην αγορά θα επικρατήσει ψυχραιμία. Η κατάσταση δείχνει να επιτρέπει αισιοδοξία μέσα από τις εκτεταμένες και συντονισμένες κινήσεις των κεντρικών τραπεζών και ορισμένες αυξήσεις κεφαλαίων τραπεζικών οργανισμών, που έλαβαν χώρα με απόλυτη επιτυχία. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι, μέχρι εκείνο το σημείο οι τράπεζες εφαρμόζοντας τα διδάγματα από την «Μεγάλη Ύφεση» του 1929 είχαν καταβάλει τεράστιες προσπάθειες ώστε η χρηματοοικονομική κρίση να μην εξελιχθεί σε οικονομική και να μην οδηγήσει σε κατάρρευση ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όμως παρά τις προσπάθειες και τις παρεμβάσεις οι κεντρικές τράπεζες φάνηκαν αδύναμες να σταματήσουν την ολοένα και επιδεινούμενη κρίση. Ο λόγος ήταν ότι η έλλειψη ρευστότητας που πάσχιζαν να αντιμετωπίσουν ήταν απλώς ένα σύμπτωμα ενώ το βασικό πρόβλημα ήταν η έλλειψη φερεγγυότητας (Χαρδούβελης 2011: 39-46).

¹² Χώρες BRIC είναι η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία και η Κίνα

¹³ Μεγάλη επενδυτική τράπεζα με έδρα την Νέα Υόρκη

2.1.2 Η Χρηματοοικονομική Επιδείνωση Και Η Κατάρρευση Της Lehman Brothers

Τα γεγονότα του Σεπτεμβρίου 2008 είναι ορόσημο για την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση καθώς καταδεικνύουν το μέγεθος και τις διαστάσεις της. Οι εκ των υστέρων εξελίξεις επιβεβαίωσαν πως οι συμβατικές πολιτικές και η λανθασμένη απόφαση μη διάσωσης της Lehman Brothers ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι της κρίσης. Στις **10 Σεπτεμβρίου 2008**, η Lehman Brothers Holdings Inc. ,παγκόσμια εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ανακοίνωσε τεράστιες απώλειες. Τις επόμενες μέρες πραγματοποιήθηκαν αρκετές συναντήσεις προκειμένου να βρεθεί κάποιος που θα αγόραζε την Lehman. Πρώτη υποψήφια υπήρξε η Barclays που όμως απαιτούσε εγγυήσεις παρόμοιες με αυτές που είχαν δοθεί στην JP Morgan Chase κατά την εξαγορά της Bear Stearns. Οι συζητήσεις δεν καρποφόρησαν και στις **15 Σεπτεμβρίου 2008** η Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση. Ταυτόχρονα κίνδυνο χρεοκοπίας αντιμετώπιζε και η Merrill Lynch για την οποία όμως βρέθηκε αγοραστής κι έτσι ανακοινώθηκε η εξαγορά της από την Bank Of America. Μέσα σε λιγότερο από 10 μέρες το τραπεζικό τοπίο άλλαξε παντελώς, με 2 από τις μεγαλύτερες τράπεζες να αποτελούν παρελθόν. Η λιγοστή εμπιστοσύνη που είχε μείνει στην διατραπεζική αγορά κατέρρευσε μαζί με την Lehman και εκτόξευσε τα επιτόκια σε πρωτοφανή επίπεδα. Η απόφαση μη διάσωσης της Lehman είχε σκοπό μείωσης του ηθικού κινδύνου (moral hazard)¹⁴, γεγονός όμως είναι ότι υπήρξε η αφετηρία για όξυνση των ανησυχιών ειδικά στους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Οι τελευταίοι χρησιμοποιούσαν παράγωγα προϊόντα (credit default swaps) ώστε να πουλήσουν ασφάλειες έναντι του κινδύνου χρεοκοπίας μεγάλων εταιρειών όπως η Lehman. Πρώτη αντιμετώπισε τον κίνδυνο η AIG η οποία και τελικά διασώθηκε από την αμερικανική κυβέρνηση καθώς ο συστημικός κίνδυνος που θα προκαλούσε θα κόστιζε σημαντικά περισσότερα απ' ότι η διάσωσή της. Τέτοιου είδους φαινόμενα διασώσεων και πτωχεύσεων τραπεζών εξακολουθούν να συμβαίνουν **από το δεύτερο μισό του 2008 μέχρι και το 2009**. Και είναι σαφές ότι δεν περιορίζονταν στις ΗΠΑ αλλά πλέον το φαινόμενο είχε λάβει παγκόσμιες διαστάσεις. Ενδεικτικά αναφέρονται τράπεζες όπως η γερμανική Hypo Real Estate που εξαγοράστηκε για \$50 δις, η αγγλική Royal Bank Of Scotland που εθνικοποιήθηκε, η επίσης αμερικανική Wachovia που εξαγοράστηκε και η Anglo Irish Bank της Ιρλανδίας που εθνικοποιήθηκε. Αυτούς **τους πρώτους μήνες του 2009** και παρά τα μέτρα που είχαν τεθεί σε εφαρμογή, η κρίση έδειξε να εξαπλώνεται όχι μόνο στις αγορές ομολόγων αλλά πλέον στην πραγματική οικονομία της πλειονότητας των χωρών του πλανήτη. Η *θεωρία της αποσύνδεσης των οικονομιών (decoupling)* διαψεύστηκε και η ανησυχία περί της βιωσιμότητας όλων των μεγάλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών αντί να περιορίζεται συνέχιζε να είναι σε υψηλά επίπεδα (Davidson 2012).

2.2 Τα Αίτια Που Οδήγησαν Στην Παγκόσμια Οικονομική Κρίση

Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση κατά το ξέσπασμα και την δυναμική της αιφνιδίασε αρκετούς καθώς το τότε επίκεντρο του ενδιαφέροντος των τραπεζών ήταν τα αμοιβαία κεφάλαια υψηλού ρίσκου (hedge funds) και όχι η δραστηριότητα και η συμπεριφορά των επενδυτικών τραπεζών. Προειδοποιήσεις για την επερχόμενη φούσκα υπήρξαν τόσο από αναλυτές όσο και από πανεπιστημιακούς κύκλους. Όμως αποτελούσαν μειοψηφία και κανείς τους δεν μπορούσε να πείσει τις αρμόδιες αρχές για «αλλαγή πλεύσης». Βέβαια πρέπει σε αυτό το σημείο να τονιστεί ότι υπεύθυνοι για την κρίση ήταν πολλοί παράγοντες και όχι ένας μεμονωμένος γεγονός που καθιστούσε την πρόβλεψη, τον περιορισμό και την διαχείρισή της σχεδόν ακατόρθωτη. Τα αίτια που αναφέρονται παρακάτω εντάσσονται σε 2 μεγάλες

¹⁴ Ηθικός κίνδυνος(moral hazard): ο κίνδυνος αλλαγής της οικονομικής συμπεριφοράς που απορρέει από την μεταβολή των μέτρων προστασίας έναντι του εκάστοτε κινδύνου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

κατηγορίες. Τους μακροοικονομικούς λόγους που οδήγησαν στην κρίση αλλά και τους χρηματοοικονομικούς.

2.2.1 Μακροοικονομικοί Λόγοι

- *Η «φούσκα» στις τιμές των ακινήτων στις ΗΠΑ.* Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το 2006 σταμάτησε η ανοδική τάση των τιμών στην αγορά κατοικίας στις ΗΠΑ. Μέχρι τότε οι τιμές ακολουθούσαν ανοδική πορεία χωρίς κανείς να λάβει μέτρα διαχείρισης. Όταν το 2006 ξεκίνησε η ραγδαία πτωτική τάση τότε τα νοικοκυριά σταμάτησαν να είναι συνεπείς με τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Καθώς οι τιμές συνέχιζαν να πέφτουν οι ιδιοκτήτες συνειδητοποίησαν ότι η αξία της κατοικίας είναι σημαντικά μικρότερη από την αξία του δανείου που είχαν πάρει για αυτήν. Ως εκ τούτου τους συνέφερε να απαλλαγούν από τις υποχρεώσεις τους προς την τράπεζα και η τελευταία να προχωρήσει σε κατάσχεση. Αυτό όμως υπήρξε καταστροφικό όχι μόνο για τα ίδια τα νοικοκυριά που χρεοκόπησαν αλλά και για τα τιτλοποιημένα δάνεια τα όποια έβλεπαν ολοένα και εντονότερες μειώσεις στις ροές των εσόδων τους.
- *Η πολιτικο-οικονομική ιδεολογία.* Στις ΗΠΑ όπως και σε άλλες αναπτυγμένες χώρες υποστηριζόταν μία θεωρία κατά την οποία οι αγορές είναι αποτελεσματικές και οι πολίτες λαμβάνουν ορθολογικές αποφάσεις. Η υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς¹⁵ που είχε επικρατήσει, σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια οδήγησαν σε ακραίες συμπεριφορές και επενδύσεις υψηλού ρίσκου αφού οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είχαν χάσει την δυνατότητα σωστής αξιολόγησης του κινδύνου.
- *Τα διαφορετικά επίπεδα αποταμίευσης- επένδυσης ανάμεσα στις διαφορετικές χώρες του πλανήτη.* Για παράδειγμα η χαμηλή αποταμίευση των ΗΠΑ, δημιούργησε έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και ροή κεφαλαίων από τις χώρες της Ασίας όπου η αποταμίευση βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα και υπήρχε πλεόνασμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Όλη αυτή η συμπεριφορά ενίσχυαν τις ήδη υπάρχουσες ανισορροπίες του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού τομέα.
- *Οι αποφάσεις των εποπτικών αρχών.* Και οι εποπτικές αρχές λειτουργούσαν στο πλαίσιο της προαναφερθείσας υπόθεσης των αποτελεσματικών αγορών και ορθολογικών αποφάσεων. Αποτέλεσμα αυτής της λογικής ήταν η κατάργηση αρκετών περιορισμών στις δράσεις των τραπεζών και των επενδυτικών φορέων, περιορισμοί οι οποίοι είχαν τεθεί σε εφαρμογή για προστασία του συστήματος μετά από τα διδάγματα της «Μεγάλης Ύφεσης» του 1929¹⁶(Καραμούζης 2011: 37).

¹⁵ Την υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς ανέλυσε ενδελεχώς ο Fama E. στο έργο του "Efficient Capital Markets II", 1991

¹⁶ Το 1999 με απόφαση της Ομοσπονδιακής τράπεζας των ΗΠΑ(Federal Reserve System) δόθηκε το πράσινο φώς για την επανένωση της επενδυτικής με την εμπορική τραπεζική κάτι το οποίο είχε διαχωριστεί από τη δεκαετία του 1930.

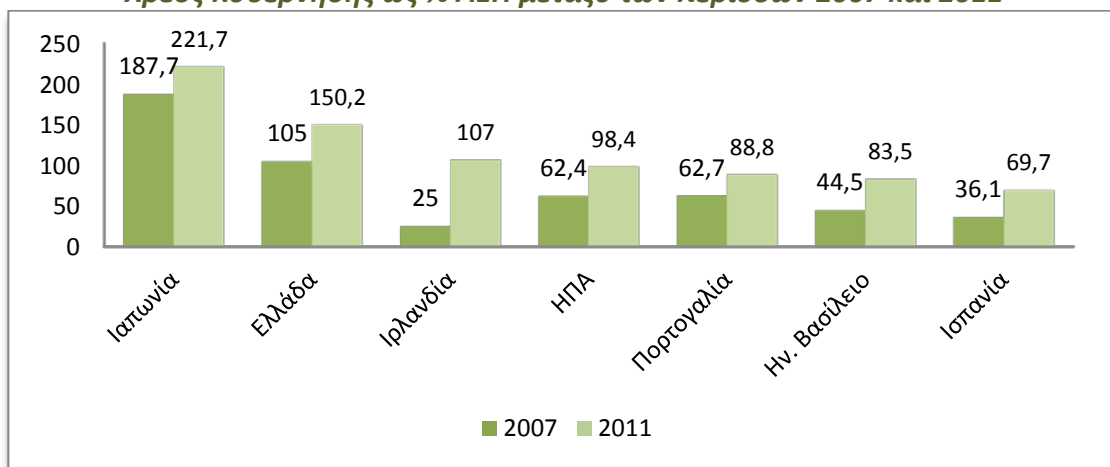
2.2.2 Χρηματοοικονομικοί Λόγοι

- *Η συνεχόμενη αύξηση των δανείων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (subprime).* Ο συνδυασμός δε αυτής της ανόδου με τα μειωμένα μέτρα ελέγχου από την μεριά των τραπεζών οδήγησαν στην κατακόρυφη αύξηση τιμών στην αγορά κατοικιών στις ΗΠΑ.
- *Η πολυπλοκότητα των τιτλοποιήσεων.* Ξεκίνησε η έκδοση πολύπλοκα δομημένων τίτλων που λίγοι κατανοούσαν πλήρως και οι οποίοι βαθμολογούνταν ιδιαίτερα θετικά από τους οίκους αξιολόγησης. Στην πλειοψηφία τους οι τίτλοι αυτοί είχαν την υψηλότερη απόδοση αλλά και το μεγαλύτερο ρίσκο απωλειών.
- *Η καθιέρωση των bonus - η νέα κουλτούρα.* Ξεκίνησε ένα σύστημα αμοιβών των προσπαθειών των τραπεζικών στελεχών βασισμένο σε βραχυχρόνιους στόχους και επίπεδα εσόδων χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος έκθεσης απέναντι στον κίνδυνο που αναλάμβανε το τραπεζικό σύστημα για να πετύχει τον στόχο.
- *Η λειτουργία και οι βαθμολογίες των οίκων αξιολόγησης.* Οι οίκοι αξιολόγησης κατηγορήθηκαν για αμεροληψία καθώς αποδείχτηκε πως συχνά εκδότες τίτλων ,όπως αυτοί που αναφέρθηκαν παραπάνω, ήταν εκείνοι που πλήρωναν ώστε να διενεργηθεί μία αξιολόγηση. Επομένως οι συγκεκριμένες αξιολογήσεις εύλογα τέθηκαν υπό αμφισβήτηση. Βέβαια ακόμα και αν εξαιρέσει κανείς την αμεροληψία των οίκων αξιολόγησης, η ίδια η κερδοφορία που επέφεραν οι τιτλοποιήσεις subprime ήταν από μόνη της ικανή να παραπλανήσει τις βαθμολογίες των οίκων από τον επερχόμενο κίνδυνο.
- *Τα υψηλά επίπεδα μόχλευσης των χρηματοοικονομικών οργανισμών.* Υψηλή μόχλευση για έναν οργανισμό σημαίνει ότι η πλειοψηφία των κεφαλαίων του προέρχεται από ξένα κεφάλαια(δανεισμό) και τα ίδια κεφάλαια αποτελούν την μειοψηφία. Με τις τεράστιες κεφαλαιακές απώλειες που σημειώθηκαν όταν οι τιμές ξεκίνησαν την καθοδική τους πορεία είναι κατανοητό ότι τα ιδρύματα που στήριζαν ένα μεγάλο κομμάτι της δράσης τους σε ξένο δανεισμό βρέθηκαν σε δυσμενή θέση. Άρχισαν λοιπόν να πωλούν δικά τους περιουσιακά στοιχεία σε χαμηλές τιμές λόγω ανάγκης ρευστότητας, τροφοδοτώντας έτσι τον φαύλο κύκλο της κρίσης (Καραμούζης 2011: 38).

2.3 Οι Επιπτώσεις Της Κρίσης

Μπορεί για τις ΗΠΑ οι άμεσες συνέπειες της κρίσης να αποτελούν μακρινή ανάμνηση, όμως για τις χώρες του Δυτικού κόσμου τα σημάδια της κρίσης η οποία έχει πλέον μεταφερθεί και στην πραγματική οικονομία δείχνουν ότι δεν έχουν κάνει ακόμα τον κύκλο τους. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω διάγραμμα που δείχνει τις μεταβολές του χρέους των κυβερνήσεων και σκιαγραφεί την μεγάλη παρακαταθήκη που έχουν να αντιμετωπίσουν αρκετές γενιές ακόμα, ιδιαίτερα στις Ευρωπαϊκές χώρες όπως είναι και η δική μας.

Διάγραμμα 2.1
Χρέος Κυβέρνησης ως % ΑΕΠ μεταξύ των περιόδων 2007 και 2011

Πηγή : *European Commission, 2007-2011*

Εκτός όμως από τα χρέη που βάρυναν τις κυβερνήσεις λόγω των πακέτων στήριξης που προσέφεραν σε επενδυτικό και τραπεζικό τομέα, η κρίση είχε και μια σειρά άλλων επιπτώσεων.

Συγκεκριμένα :

- Δημιούργησε και καθιέρωσε ένα κλίμα ανησυχίας και έλλειψης εμπιστοσύνης τόσο μεταξύ των αντισυμβαλλόμενων όσο και για την βιωσιμότητα των ίδιων των τραπεζικών ιδρυμάτων
- Μείωση του διατραπεζικού δανεισμού με άμεση επίδραση στην ρευστότητα οργανισμών που βασίζονταν σε βραχυχρόνιο δανεισμό.
- Μείωση των επιπέδων ρευστότητας στην αγορά
- Δυσκολία στην σύναψη καταναλωτικών, στεγαστικών και επιχειρηματικών δανείων με ταυτόχρονη μείωση της ροής των κεφαλαίων σε όλους τους τομείς της οικονομίας.
- Κατακόρυφη πτώση της επενδυτικής δραστηριότητας
- Ελάττωση της καταναλωτικής Πίστης
- Περιορισμός των εξαγωγών και των εσόδων από τουρισμό
- Αλλαγή νοοτροπίας επενδυτών * αύξηση εκείνων των επενδυτών που ενσωματώνουν στο χαρτοφυλάκιο τους προϊόντα με ελάχιστο κίνδυνο κι ας έχουν χαμηλότερη απόδοση από εκείνα με υψηλό ρίσκο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Δεδομένου ότι η κρίση συνεχίζει να πλήττει ακόμα αρκετές χώρες ανά την υφήλιο, είναι σαφές ότι στον κατάλογο των επιπτώσεων μελλοντικά έχουν να προστεθούν ακόμα αρκετές. Τέλος, θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφερόταν ο κοινωνικός αντίκτυπος της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης με τα ποσοστά ανεργίας να έχουν ολοένα και πιο αυξητική τάση, αύξηση στο ποσοστό των αστέγων , μείωση στις κοινωνικές παροχές της Υγείας και της Παιδείας και άλλων παρόμοιων συνεπειών που όμως δεν είναι σκοπός της εν λόγω εργασίας και ως εκ τούτου αναφέρονται ενδεικτικά(Δαλαμάγκας 2012).

3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η διεθνής κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ επηρέασε σταδιακά αρκετές ομάδες χωρών συμπερασύροντας και την Ελλάδα. Η κρίση χρέους συνδέεται με την παγκόσμια κρίση, οι συνέπειες της οποίας είναι υπαρκτές και πλήττουν την χώρα μας ιδιαίτερα από το 2009 μέχρι και σήμερα. Η Ελλάδα βρίσκεται στο επίκεντρο οικονομικών αναλυτών αφού οι συζητήσεις για την κρίση χρέους, την πορεία της χώρας μέσα στο πλαίσιο της Ευρωζώνης αλλά και την ενδεχόμενη χρεοκοπία αντί να κάμπτονται φουντώνουν. Η παγκόσμια κρίση όμως μόνο έμμεσα μπορεί να κατηγορηθεί για την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας. Η οικονομική κατάσταση της χώρας βρισκόταν σε ανησυχητικά επίπεδα πολύ πριν την ένταξή στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το ενιαίο νόμισμα, ως εκ τούτου πολύ πριν ξεκινήσει η διεθνής κρίση. Η Ελλάδα μέχρι το 2000 παρουσίαζε ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης αρκετά υψηλότερους από το μέσο όρο των αντίστοιχων ρυθμών των χωρών της Ευρωζώνης. Παρ' όλα αυτά η οικονομική δυσπραγία που έκανε την εμφάνισή της μετά το 2008 μέσω της διεθνούς κρίσης ανέδειξε το υπερβολικό ποσοστό δανεισμού του ελληνικού κράτους και την αδυναμία ελέγχου του αυξημένου χρέους του. Έχοντας λοιπόν ως δεδομένο ότι η διεθνής κρίση απλά επιδείνωσε μία ήδη αδύναμη οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση στην Ελλάδα, διαφαίνεται η ανάγκη ενδεδειγμένης εξέτασης της πορείας του ελληνικού δημόσιου χρέους από την Συνθήκη Μάαστριχτ μέχρι και σήμερα καθώς και των επιπτώσεων που είχε αυτή η εξέλιξη στην πραγματική οικονομία. Πράγματι η συνεισφορά στην επιδείνωση και στην διόγκωση των συνεπειών της Παγκόσμιας Κρίσης παραμένει μεγάλη κάτι που θα διασαφηνιστεί αναλύοντας αυτές τις επιπτώσεις. Πρέπει όμως να γίνει σαφές ότι για την δυσμενή κατάσταση που έχει περιέλθει η χώρα, ειδικά την τελευταία πενταετία, μερίδιο ευθύνης δεν έχει μόνο η εξάπλωση της παγκόσμιας κρίσης αλλά και η κακή διαχείριση των δημοσιονομικών της χώρας πολύ πριν το ξέσπασμα αυτής (Μητσόπουλος 2012: 33).

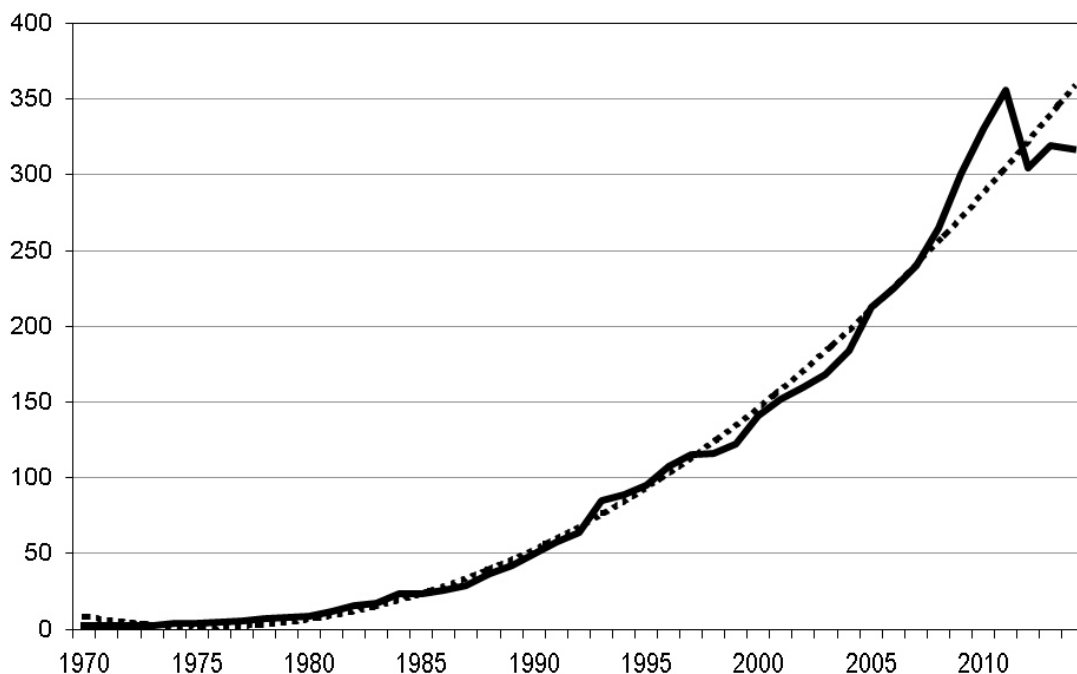
3.1 Η Προσπάθεια Ένταξης Της Χώρας Στο Ευρώ – Συνθήκη Μάαστριχτ

Από τα τέλη της δεκαετίας του '90 η Ελλάδα πραγματοποιούσε προσπάθειες με κύρια κατεύθυνση την ένταξή της στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.). Κάτι τέτοιο θα έβαζε την χώρα σε τροχιά ανάπτυξης ενώ παράλληλα η υιοθέτηση κοινού νομίσματος (ευρώ), προμήνυε αρκετά οφέλη για την πραγματική οικονομία. Το κοινό νόμισμα επιτρέπει τον περιορισμό φαινομένων συναλλαγματικού κινδύνου, μειώνει το συναλλακτικό κόστος και επιτυγχάνει διαφάνεια τιμών με την έννοια ότι η σύγκριση τιμών για ένα προϊόν ή μια υπηρεσία γίνεται σε ευρωπαϊκό και όχι σε εθνικό επίπεδο. Προκειμένου λοιπόν η Ελλάδα να προχωρήσει στην ένταξή της στην ζώνη του ευρώ με όλα τα θετικά επακόλουθα, ήταν κρίσιμο να πληροί ορισμένα κριτήρια που όριζε και συνεχίζει να ορίζει η Ευρωζώνη για κάθε χώρα που θέλει να ενταχθεί. Τα εν λόγω κριτήρια καταγράφονται αναλυτικά στην Συνθήκη του Μάαστριχτ που υπογράφηκε το 1992 και η οποία σηματοδοτεί και την σύσταση της ΟΝΕ. Η συνθήκη Μάαστριχτ καλύπτει 5 βασικά σημεία στα οποία πρέπει να συμμορφωθεί η εκάστοτε υποψήφια προς ένταξη χώρα. Τα πρώτα δύο αναφέρονται στο *δημοσιονομικό έλλειμμα* το οποίο δεν πρέπει να ξεπερνά το 3% του συνολικού μεγέθους της οικονομίας της χώρας και στο *δημοσιονομικό χρέος*, το οποίο δεν μπορεί να ξεπερνά το 60% του ΑΕΠ της. Βεβαίως στην περίπτωση που το

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

συσσωρευμένο χρέος μιας χώρας διακρίνεται από σταθερή μείωση, η συνθήκη προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις. Το τρίτο σημείο αναφέρεται στα *επιτόκια* τα οποία δεν επιτρέπεται να είναι αυξημένα περισσότερα από 2 εκατοστιαίες μονάδες συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό 3 χωρών της Ε.Ε. που θεωρούνται οι σταθερότερες σε επίπεδο τιμών. Αντίστοιχα ο *πληθωρισμός* δεν θα πρέπει να ξεπερνά το 1,5% σε σχέση πάντα με 3 χώρες της Ε.Ε. με την καλύτερη επίδοση. Τέλος, η *συναλλαγματική ισοτιμία* της χώρας που επιθυμεί την ένταξη δεν πρέπει να ακολουθεί ισχυρές διακυμάνσεις ώστε να απεικονίσει μια σταθερή και όχι μία ευμετάβλητη οικονομία. Προκειμένου λοιπόν να εισχωρήσει η Ελλάδα στην ΟΝΕ προχώρησε σε ενέργειες ώστε να κατορθώσει να είναι συνεπής απέναντι και στα 5 παραπάνω σημεία της Συνθήκης. Οι μεταρρυθμίσεις που αποφασίστηκαν και έλαβαν χώρα δεν κινούνταν τόσο στην μείωση των δαπανών και στον περιορισμό του δημοσίου τομέα αλλά παραπάνω στην αύξηση της φορολογίας. Η εικόνα του ελληνικού δημόσιου χρέους μπορεί εύκολα να απεικονιστεί στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 3.1
Αναλογία ελληνικού χρέους γενικής κυβέρνησης προς ΑΕΠ 1970 - 2011

Πηγή : <http://www.anixneuseis.gr/?p=114653> (2010)

Κατά την περίοδο 1970 – 1980 τα επίπεδα του χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ κυμαίνονταν χαμηλά ξεκινώντας από 17,1% και φτάνοντας το 1980 στα 20,1%. Προχωρώντας όμως στην περίοδο 1980 – 1999 διακρίνεται μία αλματώδης αύξηση ξεκινώντας από 20,8% και φτάνοντας το 1998-1999 σε ποσοστό που άγγιζε το 98,3%. Με δεδομένα λοιπόν τα επίπεδα του χρέους και ενώ οι προσπάθειες για συμμόρφωση στην Συνθήκη Μάαστριχτ προκειμένου να γίνει αποδεκτή η Ελλάδα στην ΟΝΕ, αποφασίστηκε από την τότε Ελληνική Κυβέρνηση να προχωρήσει σε μία συμφωνία με την Goldman Sachs¹⁷. Η ένταξη στην ΟΝΕ για την Ελλάδα φαινόταν μονόδρομος, όμως με τα ισχύοντα ποσοστά χρέους μια τέτοια προοπτική φάνταζε αδύνατη. Τα ποσοστά της παραοικονομίας και της διαφθοράς που θα μπορούσαν να είναι δυνάμει παράγοντες ελάφρυνσης της Ελληνικής οικονομίας δεν έδειχναν να μειώνονται και έτσι η Κυβέρνηση προχώρησε στην λύση της συμφωνίας με την Goldman Sachs. Πιο συγκεκριμένα, ένα δάνειο ύψους 10 δις που είχε στην κατοχή της η Ελλάδα μετατράπηκε από γεν σε

¹⁷ Πηγή : <http://www.cna.gr/stories/to-elliniko-xreos-kai-i-istoria-tou/>,2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ευρώ αλλά όχι σε τρέχουσες ισοτιμίες. Για την μετατροπή χρησιμοποιήθηκαν ιστορικές ισοτιμίες που επέτρεπαν σε αυτό το δάνειο να φαίνεται μειωμένο κατά 2,8 δις ευρώ, ως εκ τούτου παρουσιάστηκε το συνολικό δημόσιο χρέος κατά 2,8 δις μικρότερο. Η διαφορά αυτή αποτέλεσε ένα swar από την Ελλάδα προς την Goldman Sachs με ετήσια δόση 360 εκατομμύρια ευρώ και λήξη το 2019. Η αύξηση των επιτοκίων που προήλθε μετά το αιφνίδιο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στην Αμερική, έκανε την λογιστική αξία του swar να αυξηθεί και μαζί να συμπαρασύρει και το ήδη αυξημένο χρέος¹⁸. Αυτή η διαχείριση του δανείου μείωσε βέβαια βραχυπρόθεσμα την εικόνα του δημόσιου χρέους αποτέλεσε όμως σκόπελο μακροπρόθεσμα καθώς, όπως απεικονίζεται και στο παραπάνω διάγραμμα, η πραγματική συνεισφορά είναι ότι για την περίοδο 2007-2014 ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ εκτινάχτηκε στα επίπεδα του 175,4%. Η κακή διαχείριση για την επίτευξη του αποτελέσματος που σε εκείνη την φάση ήταν η ένταξη της χώρας στο ευρώ, έβαλε ένα ακόμα ισχυρό λιθαράκι στην διόγκωση του ήδη υψηλού Ελληνικού δημόσιου χρέους(CNA 2015).

3.2 Η Πορεία Του Ελληνικού Δημοσιονομικού Χρέους

Το δημόσιο χρέος μιας χώρας(public debt) απεικονίζει τα δημοσιονομικά της στοιχεία και κατά πόσον αυτά διαχειρίζονται σωστά. Αυτός είναι και ο λόγος που αποτελεί κριτήριο κάθε φορά που η εκάστοτε χώρα προσπαθεί να λάβει κάποιο προνόμιο ανήκοντας σε μια ευρύτερη ομάδα, ή να δεχθεί ένα πακέτο στήριξης. Στην Ελληνική περίπτωση, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1, διαχρονικά καταδεικνύεται ότι το χρέος αυξάνεται. Από τα χρόνια της μεταπολίτευσης και έπειτα, η διαχείριση των οφειλών του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης φαίνεται να ενισχύει το χρέος παρά να το περιορίζει. Γεγονός είναι ότι αυτή η εικόνα αποτελεί σκόπελο, τόσο όσον αφορά την παραμονή μας μέσα στην Ευρωζώνη όσο και επειδή με ένα συνεχώς αυξανόμενο χρέος ο δανεισμός με όλα τα επακόλουθα αποτελεί μονόδρομο.

Πίνακας 3.1

Δημοσιονομικοί Δείκτες για την Ελλάδα κατά την περίοδο 1970-2014

ΕΤΗ	έλλειμμα προϋπολογισμού (%ΑΕΠ)	πληθωρισμός	αύξηση ΑΕΠ	δημόσιο χρέος(δισ €)	χρέος προς ΑΕΠ (ποσοστό)
1970	-	-	8.9	0.2	17.9
1980	-	-	0.7	1.5	22.5
1990	14.2	-	0.0	31.1	71.7
1995	9.1	8.9	2.1	86.9	97.9
1996	6.7	7.9	2.4	97.8	100.3
1997	5.9	5.4	3.6	105.2	97.5
1998	3.9	4.5	3.4	111.9	95.4
1999	3.1	2.1	3.4	118.6	94.9
2000	3.7	2.9	4.5	141.0	104.4
2001	4.5	3.7	4.2	151.9	104.7

¹⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι για το συγκεκριμένο swar το πρακτορείο Bloomberg προσέφυγε στην δικαιοσύνη κατά της ΕΚΤ, ζητώντας τις επίσημες εκθέσεις κατά τις οποίες παρουσιάζεται ο τρόπος απόκρυψης του Ελληνικού χρέους μέσω των swars. Όμως ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ζαν Κλόντ Τρισέ δεν το επέτρεψε λέγοντας πως «τέτοιες αποκαλύψεις θα μπορούσαν να κλονίσουν την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης.»

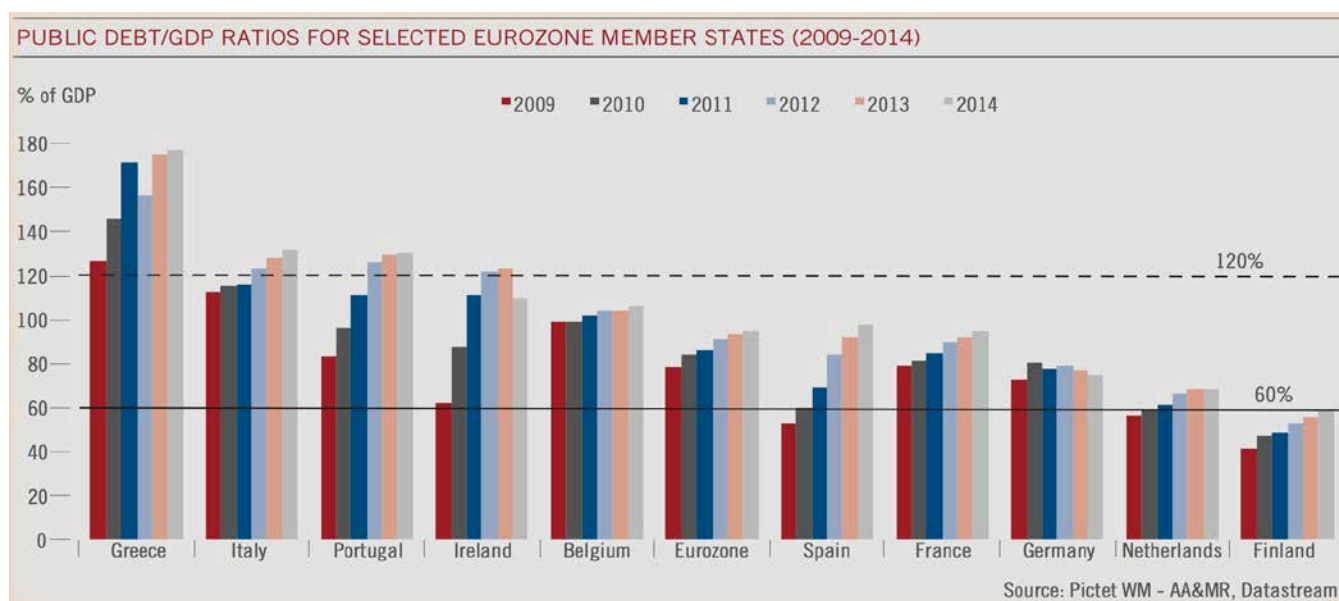
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2002	4.8	3.9	3.4	159.2	102.6
2003	5.7	3.4	5.9	168.0	98.3
2004	7.6	3.0	4.4	183.2	99.8
2005	5.5	3.5	2.3	195.4	101.2
2006	5.7	3.3	5.5	224.2	107.5
2007	6.5	3.0	3.5	239.3	107.2
2008	9.8	4.2	3.1	263.3	112.9
2009	15.6	1.3	-0.2	299.7	129.7
2010	10.7	4.7	-4.9	329.5	148.3
2011	9.4	3.1	-7.1	355.7	170.6
2012	6.8	1.1	-6.0	344.6	176.7
2013	5.5	-0.8	-4.2	347.6	188.4
2014	4.6	-0.4	0.6	349.3	188.9

Πηγή : <http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%9F%CE.pdf> (2014)

Τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα δείχνουν μια μικρή πτώση του λόγου δημόσιου χρέους ως προς το ΑΕΠ τα έτη 1998 με 95,4% σε σχέση με το 97,5% που ήταν το 1997 όπως επίσης και πτώση άλλης μισής ποσοστιαίας μονάδας το έτος 1999 συγκριτικά με το 1998 αφού διαμορφώνεται στο 94,9%. Αυτή η μείωση εξηγείται αν λάβει κανείς υπόψη τις προσπάθειες της χώρας για ένταξη στην ΟΝΕ. Η επόμενη πτώση παρατηρείται μεταξύ 2002- 2003 και από το 2004 μέχρι και σήμερα το ποσοστό αυξάνεται με αποκορύφωμα το 2014 που το ποσοστό φτάνει στα 188.9% και με δημόσιο χρέος να αγγίζει τα 349,3 δις ευρώ. Η Ελλάδα έχοντας μιας τέτοια δημοσιονομική απεικόνιση αναδείχθηκε ως η χώρα με υψηλότερο επίπεδο δημοσιονομικού ελλείμματος το 2009 ανάμεσα σε όλες τις χώρες που απαρτίζουν την Ευρωζώνη. Ακολουθούν η Ιταλία, η Πορτογαλία και το Βέλγιο (βλ. Διάγραμμα 3.2).

Διάγραμμα 3.2
Ποσοστό χρέους προς ΑΕΠ για χώρες-μέλη της Ευρωζώνης (2009-2014)

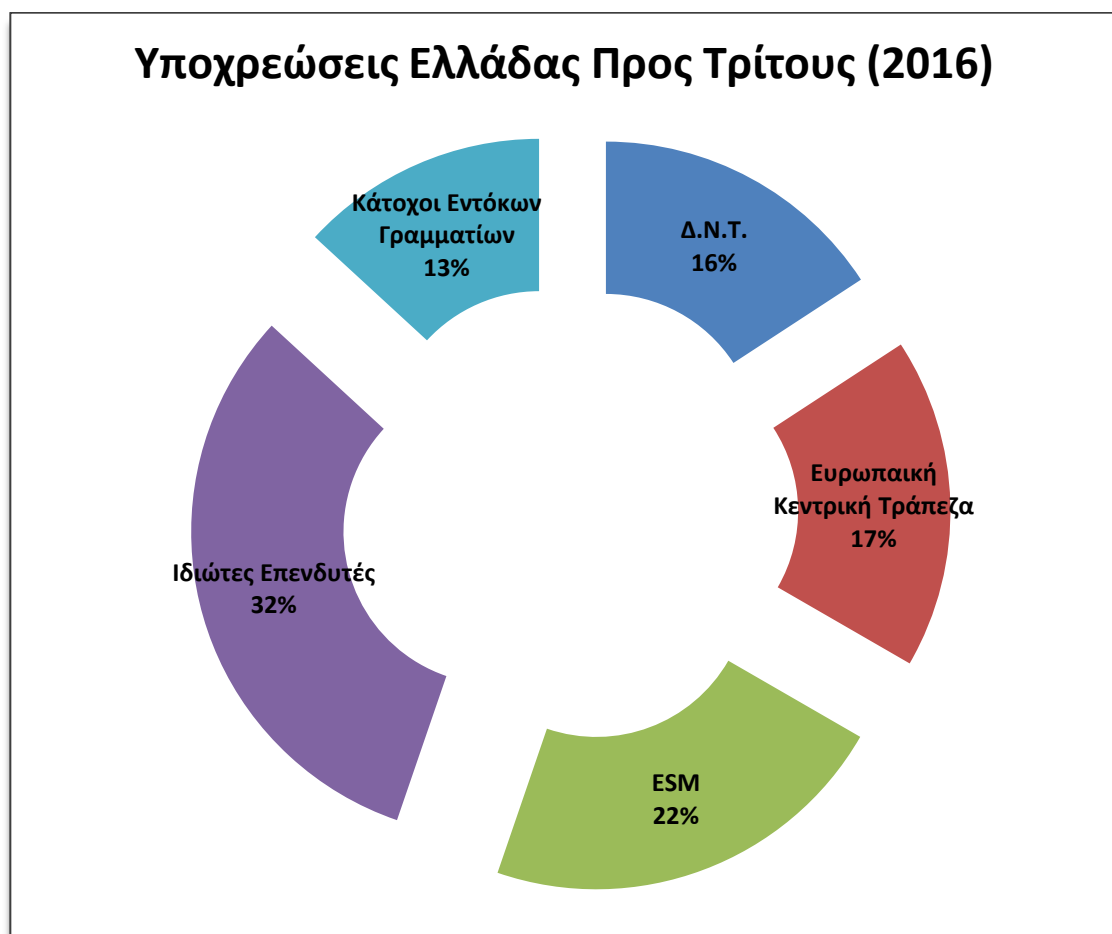
Πηγή : <http://perspectives.pictet.com/> (2014)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το γεγονός ότι βρίσκεται στην πρώτη θέση χρέους συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και εν μέσω της ήδη εκτυλισσόμενης Παγκόσμιας Κρίσης, η Ελλάδα αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα δανεισμού γεγονός που εξηγεί και τον αρνητικό ρυθμό αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της το ίδιο έτος (Πίνακας 3.1). Τα μεγάλα δημοσιονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει αποτελούν το κύριο πρόβλημα της χώρας στο δρόμο προς την ανάκαμψη. Σύμφωνα με το Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιώς, το χρέος για το έτος 2016 θα αυξηθεί στα 327 δις ευρώ σε σχέση με τα 316,5 δις ευρώ που ήταν το 2015. Εκτός από το ύψος του χρέους η ελληνική οικονομία οφείλει να είναι συνεπής και με τις επικείμενες υποχρεώσεις της, οι οποίες για το 2016 και σύμφωνα με το Ε.Β.ΕΠ.¹⁹ απεικονίζονται στο **Διάγραμμα 3.3**.

Διάγραμμα 3.3

Εκτιμώμενες Υποχρεώσεις Ελλάδας Προς Τρίτους (2016), συνολικού ύψους 114 δις €

Πηγή : <http://www.kathimerini.gr/804639/article/ypoxrewseis-toy-dhmosioy-pros-daneistes> (2016)

Βασιζόμενοι στα στοιχεία που παρουσίασε το Επιμελητήριο για το 2016, η ελληνική οικονομία καλείται να εξοφλήσει, υποχρεώσεις ύψους 114 δις ευρώ προκειμένου να συνεχίσει να λαμβάνει την στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να κατευθύνεται με γνώμονα την απομείωση του δημοσίου χρέους και την ανάκαμψη. Πιο συγκεκριμένα οφείλει, 18 δις € στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο που αφορούν διακανονισμένη δόση και 20 δις € στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που αφορούν διακρατημένα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Οι υπόλοιπες υποχρεώσεις, όπως αυτές απεικονίζονται και στο

¹⁹ Στοιχεία βασισμένα στην ιστοσελίδα : <http://www.iefimerida.gr/>, 2016

Διάγραμμα είναι 25,36 και 15 δις € που απευθύνονται στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ESM), σε ιδιώτες επενδυτές και σε κατόχους των έντοκων γραμματίων του δημοσίου ,αντίστοιχα(Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος 2016 :55).

3.3 Η Σταδιακή Επιδείνωση Της Ελληνικής Οικονομίας Μετά Την Εμφάνιση Της Διεθνούς Κρίσης

Από την μέχρι τώρα ανάλυση για την κατάσταση της Ελληνικής Οικονομίας μέχρι περίπου το 2009 όπου τα αποτελέσματα της παγκόσμιας κρίσης έφτασαν και στο κατώφλι μας γίνεται κατανοητό ότι, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες εκείνες που δεν επηρεάστηκαν άμεσα από την Κρίση. Είναι άξιο αναφοράς να σημειωθεί ότι το 2008 ο ρυθμός ανάπτυξης της Ευρωζώνης ανέρχεται στο 0.4% ενώ αντίστοιχα η Ελλάδα κινείται με ρυθμούς ανάπτυξης που αγγίζουν το 1.0%. Η Ελλάδα όντας μία οικονομία κλειστού τύπου της οποίας τα τραπεζικά ιδρύματα δεν ήταν εκτεθειμένα σε ξένα funds μπόρεσε τα πρώτα χρόνια της κρίσης να θωρακιστεί καλύτερα συγκριτικά με το σύνολο των ωρών της Δυτικής Ευρώπης. Παρόλα αυτά, το βάθος της ύφεσης σε όλη την Ευρώπη συνέχισε να βαίνει αυξανόμενο και ως εκ τούτου ήταν αναπόφευκτο για την Ελλάδα να μείνει ανεπηρέαστη. Έτσι διακρίνεται ότι από το τέλος του 2008, όπου επηρεάζεται το επίπεδο των ελληνικών εξαγωγών, μέχρι και σήμερα η Διεθνής Κρίση μεταφέρθηκε επηρεάζοντας την πραγματική οικονομία στην χώρα μας και εξασφαλίζοντάς της ένα μέλλον βασισμένο στην αβεβαιότητα. Η Παγκόσμια Κρίση ήταν η αφορμή για την ανάδειξη του Ελληνικού Προβλήματος. Τα δίδυμα ελλείμματα, δηλαδή το δημοσιονομικό έλλειμμα και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών αποτελούν μαζί με το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας τους κυριότερους δείκτες που καλείται η Ελλάδα να διαχειριστεί ακόμα και σήμερα. Η ελληνική οικονομία στάθηκε αδύναμη να περιορίσει το επίπεδο του πληθωρισμού της κάτι που αποτυπώνεται στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της. Πιο απλά, καταναλώνουμε πολύ περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες από αυτά που μπορούμε να παράγουμε. Στις εκλογές του 2009, ο τότε Υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε ότι το έλλειμμα της Ελλάδας ανέρχεται τελικά στο 12,5% ενώ η μέχρι εκείνη τη στιγμή αποτύπωση ήταν 6%. Η υποβάθμιση από τους οίκους αξιολόγησης ήρθε σαν φυσικό επακόλουθο για την οικονομία της χώρας και η Ελλάδα από εκείνη τη στιγμή και μετά θεωρήθηκε αναξιόπιστη. Η δημοσιοποίηση αυτών των στοιχείων συντάραξε και τις αγορές, οι οποίες άρχισαν να αμφιβάλλουν όχι μόνο για την πορεία της Ελλάδας μέσα στην Ευρώπη αλλά και για των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών όπως για την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ισπανία. Από τον Οκτώβριο του 2009 μέχρι και τον Απρίλιο του 2010 ,όπου και τελικά η Ελλάδα ζήτησε από την Ευρώπη επίσημα να ενταχθεί σε μηχανισμό στήριξης, υπήρξαν προσπάθειες ώστε απομείωσης του χρέους. Οι μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν σε αυτήν την κατεύθυνση περιελάμβαναν αύξηση του ΦΠΑ κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, αύξηση σε φόρους περιουσίας, περικοπές στα επιδόματα και στα δώρα του δημοσίου καθώς και αλλαγές στις συντάξεις. Τα μέτρα ήταν αρκετά σκληρά ώστε να επιτευχθεί ελάφρυνση του χρέους κατά 4,8 δις €, όμως έτυχαν υποστήριξης από μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης. Οι αγορές όμως σε όλη την διάρκεια αυτής της περιόδου υπήρξαν ως επί το πλείστον διστακτικές καθώς το σενάριο για χρεοκοπία της Ελλάδας και μεταφοράς του κινδύνου στο ίδιο το ευρώ παρέμενε υπό συζήτηση. Οι αγορές όλο αυτό το διάστημα λειτουργούν με υψηλά επιτόκια γεγονός που αποδίδεται στο ότι όλοι οι επενδυτές θεωρούσαν ότι τα μέτρα που παρουσίαζε η Ελλάδα εξακολουθούσαν να κινούνται στην αύξηση των εσόδων του κράτους μέσω της φορολογίας και την πάταξη της διαφθοράς όμως αδυνατούσαν να συμπεριλάβουν μέτρα περιορισμού των ανεξέλεγκτων δαπανών. Σε ένα σκληρό συνεχών υποβαθμίσεων από τους οίκους αξιολόγησης καθώς και σε μία αγορά με επικίνδυνα ανοδικά επιτόκια, η Ελλάδα δεν είναι πια σε θέση να ανταπεξέλθει στο κόστος

δανεισμού και τον Απρίλιο του 2010 ζητά επίσημα την οικονομική ενίσχυση της Ευρώπης (Καπλάνογλου- Ράπανος 2011:229).

3.4 Τα Πακέτα Στήριξης Της Ευρώπης Προς Την Ελλάδα

Από την στιγμή που η Ελλάδα αδυνατούσε να αντιμετωπίσει την νέα κατάσταση πραγμάτων και εφόσον η εφαρμογή των μέτρων λιτότητας, που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, ούτε καθυσάχασαν τις αγορές ούτε έφεραν κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα στο υψηλό επίπεδο του Ελληνικού χρέους, η Ελλάδα μπήκε σε μηχανισμό στήριξης τον Μάιο του 2010. Ο εν λόγω μηχανισμός βοήθειας απαρτιζόταν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.), την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.). Το ελληνικό επιτελείο αιτήθηκε βοήθεια από τις υπόλοιπες χώρες-μέλη της Ε.Ε. ύψους 80 δις € καθώς και άλλα 30 δις € από το Δ.Ν.Τ. Η αίτηση εγκρίθηκε και υπογράφηκαν οι αντίστοιχες συμβάσεις τόσο με τις χώρες-μέλη, όσο και με το Δ.Ν.Τ. οπότε και η χώρα ουσιαστικά υπέγραψε το πρώτο «Μνημόνιο». Ακολούθησε η θέσπιση μιας ομάδας (την γνωστή Τρόικα) και από τους 3 οργανισμούς του μηχανισμού στήριξης, η οποία θα αξιολογούσε την πορεία της χώρας και την συμμόρφωσή της στα υπογραφέντα μέτρα ανά τρίμηνο και ανάλογα θα ενέκρινε ή και όχι την εκταμίευση των δόσεων για την ανάκαμψη της Ελλάδας. Τα μέτρα τα οποία η Ελλάδα συμφώνησε να εφαρμόσει ώστε να λάβει την συγκεκριμένη βοήθεια είναι σε γενικές γραμμές τα εξής :

- ✦ Αύξηση των συντελεστών του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας από 21% σε 23%, από 10% σε 11% και από 11% σε 13%
- ✦ Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης που σχετίζεται με προϊόντα όπως τα καύσιμα, τα αλκοολούχα ποτά και τα προϊόντα καπνού κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες
- ✦ Περαιτέρω αύξηση του φόρου εισαγωγής των εισαγόμενων αυτοκινήτων
- ✦ Αύξηση στις τιμές της ακίνητης περιουσίας
- ✦ Αντικατάσταση 13^{ου} και 14^{ου} μισθού στο δημόσιο με επίδομα 500 ευρώ για όσους έχουν μισθό μέχρι 3.000€
- ✦ Περικοπή των επιδομάτων των υπαλλήλων του δημοσίου αλλά των ΔΕΚΟ

Η εφαρμογή των μέτρων από την μεριά της Ελληνικής Κυβέρνησης έγινε σταδιακά αλλά ήταν η φύση των μέτρων ήταν τέτοια που προκάλεσαν αρκετές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία. Αρκετές επιχειρήσεις έκλεισαν, τα ποσοστά ανεργίας και πληθωρισμού γνώρισαν μεγάλη άνοδο και οι αντιδράσεις για την περίοδο λιτότητας μέσω απεργιών και διαδηλώσεων διαδέχονταν η μία την άλλη. Μέσα σε αυτό το κλίμα ανησυχίας για το μέλλον της χώρας συγκαλείται έκτακτη Σύνοδος Κορυφής ώστε να δοθεί οριστική λύση για όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες που αντιμετώπιζαν υψηλό χρέος συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Μετά την ολοκλήρωση της Συνόδου και ύστερα από μία αποτυχημένη προσπάθεια διεξαγωγής δημοψηφίσματος για το Δεύτερο Μνημόνιο από τον τότε Πρωθυπουργό της χώρας, τα μέτρα ψηφίζονται στην Βουλή και περιλαμβάνουν :

- 🌐 Μείωση του κατώτατου μισθού
- 🌐 Κατάργηση των κλαδικών συμβάσεων και ενεργοποίηση των ατομικών
- 🌐 Άρση μονιμότητας στις ΔΕΚΟ
- 🌐 Περαιτέρω περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας,
- 🌐 Αύξηση των αντικειμενικών αξιών στα ακίνητα
- 🌐 Αύξηση του κομίστρου στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς κατά 25%
- 🌐 Άνοιγμα αρκετών κλειστών επαγγελματιών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Κατάργηση χαμηλού Φόρου Προστιθέμενης Αξίας στα νησιά

Οι πολιτικές αναταράξεις και εξελίξεις που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα όμως δεν εμπόδισαν τον δρόμο για την υπογραφή και τρίτης δανειακής σύμβασης με 35 μέτρα αυτή την φορά μεταξύ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής :

- Αναδιάρθρωση της Δημόσιας Διοίκησης
- Μέτρα για την πάταξη της φοροδιαφυγής με στόχο την αύξηση των εσόδων
- Άνοιγμα όλο και περισσότερων κλειστών επαγγελμάτων
- Έγκριση των αποκρατικοποιήσεων
- Αλλαγή διάρθρωσης για τον Οργανισμό Αστικών Συγκοινωνιών της Αθήνας
- Αλλαγή στον τρόπο που φορολογείται η ομάδα των αγροτών
- Κατάργηση των ελαφρύνσεων φόρου που κατείχε ο κλάδος της ναυτιλίας

Η επιτυχής εφαρμογή των παραπάνω μέτρων μένει να διαπιστωθεί μελλοντικά, αν και από αυτή την εφαρμογή κρίνεται άμεσα και η πορεία της ελληνικής οικονομίας. Μία ακόμη κακή αξιολόγηση, είναι πιθανό να στερήσει την ρευστότητα μέσω των εκταμιεύσεων των δόσεων από τους μηχανισμούς στήριξής της. Η ρευστότητα αυτή είναι αναγκαία προκειμένου η χώρα να είναι συνεπής απέναντι στις βασικές της υποχρεώσεις όπως η εξυπηρέτηση των συντάξεων, των μισθών του δημόσιου αλλά και των επιδομάτων ανεργίας. Πάντως έχοντας μία ασφαλή χρονική απόσταση από την εφαρμογή των μέτρων που όριζε το πρώτο Μνημόνιο για την Ελλάδα, θα μπορούσε κανείς να πει ότι αυτά τα μέτρα λειτούργησαν στην ήδη επιβαρυσμένη ως τότε ελληνική οικονομία, ως μοχλός μετάδοσης ακόμα πιο επώδυνων συνεπειών στην οικονομία της Παγκόσμιας πια Κρίσης που ήδη είχε πλήξει όπως περιγράφηκε στο κεφάλαιο 2 την Ευρώπη. Τεράστιο ήταν το πλήγμα τόσο στον τομέα των Κατασκευών όσο και του Τουρισμού και της Ναυτιλίας, τομείς που έδιναν ως τότε ώθηση στο ΑΕΠ της χώρας παρέχοντας τις απαραίτητες ενέσεις ρευστότητας. Αναντίρρητα δε ξεκινώντας από την πρώτη σύναψη δανειακής σύμβασης το 2010 και μέχρι σήμερα ο κλάδος με τις μεγαλύτερες απώλειες είναι ο τραπεζικός. Η στενή επιτήρηση των ελληνικών τραπεζών, η αδυναμία δανεισμού από την διατραπεζική αγορά, η έλλειψη της τραπεζικής πίστης από τους καταθέτες αλλά και από τους επενδυτές είναι μόνο μερικές από τις συνέπειες που καλείται καθημερινά να διαχειριστεί ο τραπεζικός τομέας. Η επιβολή περιοριστικών μέτρων στην ροή κεφαλαίων είναι το αποκορύφωμα της απαξίωσης των τραπεζικού τομέα και γι αυτό το πρωτόγνωρο για την Ελλάδα φαινόμενο θα γίνει εκτενής ανάλυση στο επόμενο κεφάλαιο(Διαδικτυακός Σύνδεσμος Του Υπουργείου Οικονομικών 2010-2016).

4. ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ – CAPITAL CONTROLS

Οι περιορισμοί στην ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων ή, ο πιο διαδεδομένος όρος, τα capital controls, έχουν πια γίνει σημείο αναφοράς της καθημερινότητας των πολιτών στην χώρα μας από το δεύτερο μισό του 2015. Μέχρι τότε ο όρος ήταν λιγότερο γνωστός και ακούγονταν μόνο σε συζητήσεις που σχετίζονταν με άλλες χώρες όπως για παράδειγμα η Κύπρος ή η Ισλανδία. Το σίγουρο είναι ότι τέτοιου είδους περιορισμοί, εξυπηρετούν κάποιο σκοπό και δεν εφαρμόζονται τυχαία. Ο σκοπός αυτός μπορεί να διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση και από την εκάστοτε χώρα που τα επιβάλλει. Σύνηθες όμως παραμένουν για αρκετό διάστημα μέχρι η οικονομία και ειδικά το τραπεζικό σύστημα να επανέλθει σε σχετική ισορροπία. Στην συγκεκριμένη ενότητα, περιγράφεται αναλυτικά η έννοια και ο σκοπός που επιβάλλονται οι εν λόγω περιορισμοί στη μεταφορά κεφαλαίων και πιο συγκεκριμένα αναλύεται η περίπτωση της Ελλάδας και το χρονικό αυτής της επιβολής. Κατόπιν, αναφέρονται οι τρόποι που μπορεί κανείς να διαχειριστεί μια τέτοιου είδους αλλαγή προκειμένου να επηρεαστεί στο ελάχιστο η οικονομική του δραστηριότητα. Είναι σαφές ότι εξαιτίας αυτών των περιορισμών κλάδοι όπως αυτός της ηλεκτρονικής τραπεζικής και του πλαστικού χρήματος γνώρισαν τεράστια άνθηση. Τα capital controls αποτελούν μία κρατική παρέμβαση, και ειδικά στην περίπτωση της χώρας μας, μια παρέμβαση ώστε να αντιμετωπιστεί η κρίση. Είναι λοιπόν ενδιαφέρον, να εξετάσει κανείς κατά πόσον αυτή η παρέμβαση μπόρεσε να στεφθεί με επιτυχία και τελικά να αποτρέψει μία ενδεχόμενη τραπεζική κρίση (Κακούρης 2016).

4.1 Τι Είναι Οι Κεφαλαιακοί Περιορισμοί – Ορισμός

Η περιορισμένη διακίνηση κεφαλαίων αποτελεί ένα οικονομικό μέτρο το οποίο στοχεύει στον έλεγχο των εισροών αλλά και των εκροών κεφαλαίων. Επηρεάζει δηλαδή τις εσωτερικές συναλλαγές, αλλά και εκείνες με κατεύθυνση από και προς την οικονομία μιας χώρας. Μία τέτοια απόφαση ελέγχου λαμβάνεται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον και την δημόσια ασφάλεια, καθώς το αντίκτυπο της εφαρμογής της είναι μεγάλο. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα Π96/1993²⁰, περί διακίνησης κεφαλαίων, την δικαιοδοσία για να λάβει μία τέτοια απόφαση την έχει ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας αφού πρώτα έχει ενημερώσει τον Υπουργό Οικονομικών. Υποχρέωση του τελευταίου είναι, να αποφασίσει για την εφαρμογή ή όχι του μέτρου και εφόσον η θέσπιση του ελέγχου κριθεί αναγκαία κατόπιν να ενημερώσει και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τέτοιου είδους μέτρα διαφοροποιούνται κατά περίπτωση. Πιο συγκεκριμένα μπορεί να υιοθετηθούν περιορισμοί κεφαλαίων για ένα συγκεκριμένο οικονομικό τομέα, για παράδειγμα τον τραπεζικό ή για έναν συγκεκριμένο κλάδο της οικονομίας, για παράδειγμα τον κλάδο των επιχειρήσεων ή ακόμα και να εφαρμοστούν καθολικά, δηλαδή για το σύνολο μιας εγχώριας οικονομίας. Επίσης οι έλεγχοι κεφαλαίων χωρίζονται σε αυτούς που επηρεάζουν το σύνολο των εγχώριων ροών αλλά και σε αυτούς που ελέγχουν μόνο ένα είδος κεφαλαίων, π.χ. τις ξένες επενδύσεις ή τα τραπεζικά δάνεια. Επίσης, εφόσον αποφασιστεί μπορεί να τεθεί περιορισμός κεφαλαίου σε κινήσεις κάποιας συγκεκριμένης διάρκειας, δηλαδή να επικεντρωθούν οι ρυθμίσεις του μέτρου στα μακροπρόθεσμα ή στα βραχυπρόθεσμα δάνεια και όχι στο σύνολο των κινήσεων. Συμπερασματικά, τα capital controls αφορούν ελέγχους στην διακίνηση κεφαλαίων που μεταβάλλονται ώστε να εξυπηρετήσουν τον σκοπό για τον οποίο εφαρμόζονται. Υπάρχουν αρκετές επιλογές στο πεδίο των συγκεκριμένων περιορισμών οι οποίοι διαφοροποιούνται και από χώρα σε χώρα. Ήδη το τελευταίο

²⁰ Π 96/1993, Πηγή : http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A0%CE%94_96-1993.pdf

διάστημα των περασμένων 10 ετών αρκετές χώρες προέβησαν σε τέτοιες ενέργειες με κίνητρο την θωράκιση της οικονομικής ευημερίας της χώρας τους ή ακόμα και την προστασία του τραπεζικού τομέα από μία ενδεχόμενη κρίση. Οι οικονομικοί κύκλοι διχάζονται σχετικά με το θέμα των κεφαλαιακών περιορισμών 'αρκετοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι τέτοια παρεμβατικά μέτρα επηρεάζουν αρνητικά τόσο την αποτελεσματικότητα όσο και την οικονομική μεγέθυνση. Άλλοι πάλι θεωρούν ότι η θέσπιση τέτοιων κανόνων για ορισμένο διάστημα λειτουργεί σε μία ευάλωτη οικονομία σαν δίχτυ ασφαλείας(Edison-Warnock 2003: 81-103, Ruparel 2015).

4.2 Ποιος Είναι ο Σκοπός Επιβολής Κεφαλαιακών Περιορισμών

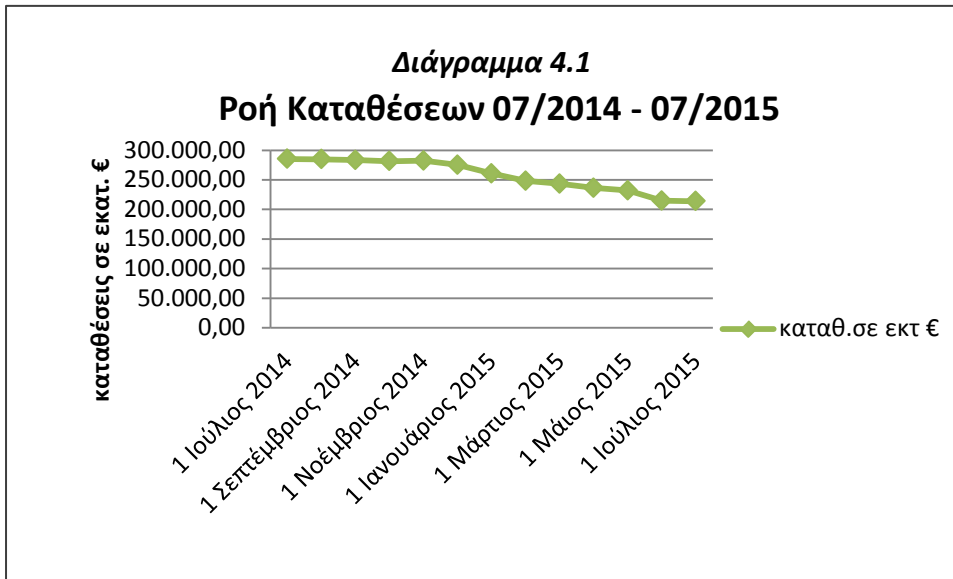
Μια οργανωμένη και οικονομικά αναπτυσσόμενη ή αναπτυγμένη χώρα επιλέγει να εφαρμόσει περιορισμούς στην διακίνηση των κεφαλαίων όταν βρίσκεται υπό την απειλή κρίσης ή όταν το οικονομικό της επιτελείο προβλέπει κίνδυνο που θα πλήξει την οικονομική της ευρωστία. Όλοι οι κίνδυνοι δεν περιγράφονται το ίδιο ως εκ τούτου τα capital controls δύνανται να προσαρμοστούν. Στο πρόσφατο παρελθόν για παράδειγμα, η Ισλανδία ερχόμενη αντιμέτωπη με μία τραπεζική κρίση επέλεξε την εφαρμογή ελέγχου συναλλάγματος. Στα τέλη του 2008, όταν το τραπεζικό σύστημα της Ισλανδίας γνώρισε την απόλυτη κατάρρευση, η Κυβέρνηση πήρε τρία μέτρα αντιμετώπισης. Το πρώτο αφορούσε στην αναδιάρθρωση των τραπεζών, το δεύτερο στην υιοθέτηση εγχώριου νομίσματος και το τρίτο στην επιβολή ελέγχων στο συνάλλαγμα με σκοπό όχι μόνο να θωρακίσει την ανταγωνιστικότητα του νέου νομίσματος αλλά και να εμποδίσει κατά το δυνατόν την μεταφορά κεφαλαίων έξω από τα πλαίσια της χώρας. Με την Ισλανδία να άρει αυτούς τους ελέγχους μετά από 7 χρόνια εφαρμογής τους και να επιστρέφει στις αγορές ξεκινώντας πάλι επενδύσεις, κανείς μπορεί να πει ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση τα capital controls ως μέρος μιας συντεταγμένης πολιτικής μπορεί να περιόρισαν αρκετά τις δράσεις της αλλά μακροπρόθεσμα τόνωσαν την οικονομία και επέφεραν αποτέλεσμα σε μία οικονομία που μέχρι το 2008 οι τράπεζες ήταν ανίκανες να ανατροφοδοτήσουν το επίπεδο χρέους τους. Προχωρώντας σε ένα ακόμα παράδειγμα, αυτό της Κύπρου, μπορεί κανείς να δει ακριβώς την ίδια λογική με την οποία εφαρμόστηκαν τα capital controls. Πιο συγκεκριμένα, οι επιπτώσεις της κρίσης στην Κύπρο άρχισαν να γίνονται πιο έντονες το 2012 και ειδικά στον τραπεζικό τομέα καθώς οι Κυπριακές τράπεζες ήταν σε μεγάλο βαθμό εκτεθειμένες σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου τα οποία κουρεύτηκαν. Με το τραπεζικό σύστημα να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ρευστότητας το σχέδιο διάσωσης που συμφωνήθηκε για την κυπριακή οικονομία περιελάμβανε 40% κούρεμα των κυπριακών καταθέσεων που βρίσκονταν σε επίπεδα άνω των 100.000€. Όταν το ν λόγω σχέδιο τέθηκε σε εφαρμογή, η έλλειψη ρευστότητας των Κυπριακών τραπεζών έκανε επιτακτική την ανάγκη για εφαρμογή capital control. Δηλαδή, οι κεφαλαιακοί περιορισμοί στην περίπτωση της Κύπρου ήταν απόρροια του κούρεματος των καταθέσεων και εφαρμόστηκαν ώστε να αποφευχθεί ένα φαινόμενο bank run²¹. Η ισχύς των capital controls στην Κύπρο ήταν διετής και η χώρα τον Απρίλιο του 2015 επανήλθε στις αγορές κερδίζοντας εκ νέου και σταδιακά την τραπεζική πίστη στα ιδρύματά της. Και στις δύο παραπάνω χώρες, όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας που θα αναλυθεί παρακάτω, οι περιορισμοί τέθηκαν σε εφαρμογή ώστε να δώσουν λύση στον κίνδυνο της ρευστότητας των τραπεζών και να αποτρέψουν τις μαζικές αναλήψεις. Όπως όμως αναφέρθηκε παραπάνω τα μέτρα προσαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες και τους κινδύνους μιας χώρας. Έτσι μετά την έξαρση της τρομοκρατίας στο δεύτερο μισό του 2015 μέχρι και σήμερα, η Γερμανία με πρόσφατες δηλώσεις

²¹ Ο όρος αναφέρεται στο φαινόμενο μαζικών αναλήψεων των τραπεζικών καταθέσεων από τους καταθέτες, κατά την διάρκεια έντονων πολιτικο-οικονομικών εξελίξεων και κλίματος αβεβαιότητας.

Κυβερνητικών Στελεχών (02/2016)²² είναι αρκετά κοντά στην λήψη μιας απόφασης περιορισμού στην χρήση μετρητών. Αναλυτικά, η θέσπιση ενός ορίου στις συναλλαγές με μετρητά στα 5.000€ θεωρείται ότι θα εμποδίσει την διακίνηση μεγάλων χρηματικών ποσών που λάμβανε χώρα ως τώρα από τους τρομοκράτες. Επιπρόσθετα, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι ένα άλλο πλεονέκτημα που θα δώσει το εν λόγω μέτρο θα είναι και η καταπολέμηση του παράνομου χρήματος. Είναι λοιπόν σαφές από την παραπάνω ανάλυση ότι, η κάθε χώρα αναλόγως τον κίνδυνο που αντιμετωπίζει επιλέγει να εφαρμόσει τα capital controls. Περνώντας στην περίπτωση της Ελλάδας, γίνεται κατανοητό ότι οι έλεγχοι επιβλήθηκαν ώστε να αποφευχθεί ένα bank run καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν καταστροφικό σε ένα τραπεζικό σύστημα που ήδη αντιμετώπιζε έντονα προβλήματα ρευστότητας. Οι πολιτικές εξελίξεις και οι διαπραγματεύσεις της νέας τότε Κυβέρνησης με την Ευρώπη έφεραν κλίμα αβεβαιότητας στους καταθέτες, με τα σενάρια για πιθανό Gr-exit, δηλαδή την πιθανή αποχώρηση της Ελλάδας από το ευρώ να πληθαίνουν. Σε αυτό το σημείο σκόπιμο είναι να αναλυθεί ο ρόλος της τράπεζας ως διαμεσολαβητή στην ροή των κεφαλαίων ώστε να κατανοηθεί πλήρως ο κίνδυνος ενός bank run. Η τράπεζα δέχεται τις καταθέσεις και διαχειρίζεται τα κεφάλαια του τραπεζικού κοινού ανάλογα με την σύμβαση που έχει υπογράψει. Παράλληλα, δανείζει τους πελάτες της κεφάλαια π.χ. για αγορά περιουσιακών στοιχείων (στεγαστικό δάνειο, δάνειο για αγορά αυτοκινήτου) ή ακόμα και για καταναλωτικούς σκοπούς(καταναλωτικά δάνεια) που ως επί το πλείστον έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Η ροή αυτή των κεφαλαίων έχει ως εξής από την πλευρά της τράπεζας. Δέχεται καταθέσεις και τις διαχειρίζεται δανείζοντας για να καλύψει τις δικές της πελατειακές ανάγκες. Ήδη διαπιστώνεται ένα συστημικό κενό μεταξύ της χρονικής διαφοράς που έχει ένας καταθέτης όταν απαιτεί άμεσα το ύψος της κατάθεσής του σε μετρητά με αυτό που έχει η τράπεζα στην αντίστοιχη απαίτηση της από τον πελάτη που έχει συνάψει το δάνειο. Εάν επικρατήσει πανικός λόγω μιας πολιτικο-οικονομικής εξέλιξης ,όπως επικράτησε στην Ελλάδα την περίοδο των διαβουλεύσεων του Ιουνίου του 2015 μεταξύ Ελληνικής Κυβέρνησης και Ευρώπης, τότε είναι πολύ πιθανό οι καταθέτες να προχωρήσουν σε μαζικές αναλήψεις. Είναι σαφές ότι, οι τράπεζες αδυνατούν να ζητήσουν τα αντίστοιχα ποσά από τους δανειολήπτες τους ως εκ τούτου προκύπτει πρόβλημα ρευστότητας. Έναν τέτοιο κίνδυνο ήθελε να περιορίσει το οικονομικό επιτελείο της χώρας. Χαρακτηριστικά ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας ανέφερε σχετικά με την επιβολή των capital controls: «Τα capital controls έχουν την θέση δημόσιου αγαθού καθώς δεν επιβλήθηκαν τυχαία αλλά για αν διαφυλάξουν την χρηματοδοτική ευστάθεια της χώρας και να διαφυλαχτεί η εκροή καταθέσεων»²³. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ οι τράπεζες δεν αντιμετώπιζαν ιδιαίτερο κεφαλαιακό πρόβλημα μέχρι το πρώτο μισό του 2015, παρά μόνο το ζήτημα των λεγόμενων «κόκκινων δανείων» δηλαδή των μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω αδυναμίας των οφειλετών, τα κεφάλαια έδειχναν να εγκαταλείπουν την Ελλάδα με όλο και αυξανόμενο ρυθμό .

²² Πρόκειται για ρεπορτάζ της εφημερίδας FAZ, όπου υπάρχει διαδικτυακά ακολουθώντας τον σύνδεσμο <http://www.protothema.gr/world/article/550324/germania-orio-sunallagon-se-metruta-ta-5000-euro-giatin-adimetopisi-tis-tromokratias/>

²³ Απόσπασμα από την ομιλία του Γ. Στουρνάρα στην Γενική Συνέλευση Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδας, 22/02/2016, διαθέσιμη διαδικτυακά ακολουθώντας τον σύνδεσμο: <http://www.athina984.gr/2016/02/22/stournaras-ta-capital-controls-echoun-ti-thesi-dimosiou-agathou-giati-den-epivlithikan-apo-kapritsio/>

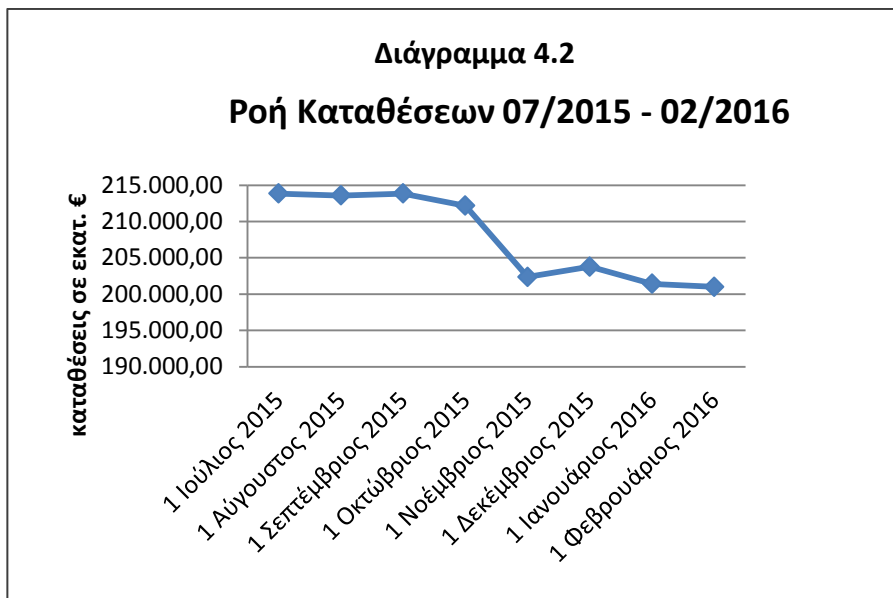

Όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα 4.1**²⁴ που περιγράφει τις ροές καταθέσεων για το διάστημα 07/2014 – 07/2015, περισσότερα από 90 δις ευρώ είχαν εξαφανιστεί από το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας.

Προχωρώντας στα αντίστοιχα στοιχεία σχετικά με το σύνολο των Ελληνικών καταθέσεων μετά την

Πηγή : <http://www.bankofgreece.gr/Pages/> (2016)

επιβολή των μέτρων όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στο **Διάγραμμα 4.2**, διακρίνεται μία επίσης καθοδική τάση όσον αφορά τις καταθέσεις όμως είναι σαφώς μικρότερη σε πραγματικά νούμερα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από τον Ιούνιο του 2015 μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2016²⁵ η ελεγχόμενη εκροή ήταν ύψους 13 δις €.

Πηγή : <http://www.bankofgreece.gr/Pages/> (2016)

Συμπερασματικά λοιπόν, ο ρόλος της επιβολής των capital controls αφορά στον περιορισμό των κινδύνων που απειλούν μία οργανωμένη οικονομία και ειδικότερα για τη χώρα μας τον κίνδυνο ρευστότητας που αντιμετώπισε στον τραπεζικό κλάδο της. Τα μέχρι τώρα στοιχεία δείχνουν ότι όσο και αν περιόρισε τις κινήσεις των οικονομικά ενεργών πολιτών, το μέτρο έφερε αποτέλεσμα και πέτυχε την ελεγχόμενη εκροή των υφιστάμενων πόρων (Edwards 1999: 65-84, Ruparel 2015).

²⁴ Χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία από την ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος διαδικτυακά στον σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>

²⁵ Σχετικά με το σύνολο των καταθέσεων για τα τραπεζικά ιδρύματα, διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ήταν αυτά που αφορούσαν μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2016. Διαδικτυακή πηγή: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>

4.3 Capital Controls : Η Περίπτωση Της Ελλάδας

Οι πολιτικές εξελίξεις, το κλίμα αβεβαιότητας αλλά και πρόσφατα παραδείγματα χωρών όπως αυτό της Κύπρου έφεραν τον τελευταίο χρόνο (2014-2015) την ανησυχία στους Έλληνες καταθέτες που όπως είδαμε και παραπάνω απέσυραν με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό τις καταθέσεις τους από το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι τράπεζες για να μπορέσουν να καλύψουν αυτή την συνεχόμενη εκροή των Ελληνικών καταθέσεων είχαν δύο επιλογές. Είτε να δανειστούν από την διατραπεζική αγορά, το οποίο από την στιγμή που το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων αντιμετώπιζε ακριβώς το ίδιο πρόβλημα ήταν αδύνατο, είτε να απευθυνθούν στις τράπεζες του εξωτερικού για δανεισμό. Το ίδιο κλίμα που επικρατούσε και ακόμα κατά καιρούς επικρατεί για την χώρα μας, ίσχυε και για τις ελληνικές τράπεζες οπότε καμία τράπεζα του εξωτερικού δεν θεωρούσε φερέγγυα μία ελληνική. Το κλίμα δυσπιστίας ήταν τόσο μεγάλο όσο ήταν και ο κίνδυνος ρευστότητας του τραπεζικού τομέα στην χώρα μας. Μην έχοντας αρκετές επιλογές, ήδη από το 2010 οι ελληνικές τράπεζες απευθύνθηκαν στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και εν συνεχεία στον ELA (Emergency Liquidity Assistance) ,προκειμένου να λάβουν τα απαραίτητα κεφάλαια για την εξυπηρέτηση έστω των βραχυπρόθεσμων αναγκών τους. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι βάσει καταστατικού της ΕΚΤ αντιμετώπιζε ιδιαίτερη δυσκολία στο να προχωρήσει σε δανεισμό προς τα Ελληνικά χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα. Είναι σαφές ότι όλες οι τράπεζες τις χώρες διατηρούσαν και συνεχίζουν να διατηρούν χαμηλή πιστοληπτική αξιολόγηση γεγονός που αποτελούσε εμπόδιο στην ροή κεφαλαίων από την Ευρώπη. Για τον λόγο αυτό μεγάλος αριθμός δανείων που τελικά δόθηκαν και εξακολουθούν να διοχετεύονται είτε από την ΕΚΤ είτε με έμμεσο τρόπο από τον ELA είχαν την εγγύηση του ελληνικού δημόσιου. Τα εν λόγω δάνεια είναι κεφάλαια που απευθύνονται στις ελληνικές τράπεζες για την κάλυψη των χρηματοδοτικών τους αναγκών και ως εκ τούτου δεν επηρεάζουν το δημόσιο χρέος. Επιπρόσθετα, οι τόκοι αυτών των δανείων καθώς και η προμήθεια των εγγυήσεων προς το δημόσιο είναι υποχρεώσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων απέναντι στον εκάστοτε Ευρωπαϊκό μηχανισμό. Χαρακτηριστικό είναι πως μέχρι το πρώτο μισό του 2015 το σύνολο βοήθειας προς τις ελληνικές τράπεζες από την Ευρώπη άγγιζε τα 125 δις €, από τα οποία τα 58 δις €²⁶ ήταν εγγυημένα από το ελληνικό δημόσιο (Τράπεζα Της Ελλάδος 2016).

4.3.1 Η Τραπεζική Αργία Και Η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου²⁷

Στις 25 Ιουνίου και ενώ μέχρι εκείνη την ημερομηνία οι διαπραγματεύσεις της νέας Ελληνικής Κυβέρνησης με τους τρεις θεσμούς , την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έδειχναν ότι θα έχουν κάποιο θετικό αποτέλεσμα, το σχέδιο διάσωσης της Ελλάδας που πρότειναν οι θεσμοί πάγωσε κάθε προσπάθεια. Η ελληνική κυβέρνηση αρνήθηκε να υποχωρήσει στις απαιτήσεις της Ευρώπης και έθεσε στον ελληνικό λαό το ερώτημα με την μορφή δημοψηφίσματος κατά πόσο συμφωνεί ή όχι στις προτάσεις των θεσμών. Η αποτυχία αυτής της διαπραγμάτευσης είχε δύο αρνητικά σκέλη σε σχέση με την ευστάθεια της οικονομίας. Το πρώτο αφορά στην διακοπή της ρευστότητας από την Ευρώπη, μέσω του ELA, προς τις τράπεζες. Η δεύτερη συνέπεια ήταν ότι μέσα σ αυτό το κλίμα αβεβαιότητας και με τα πιθανά σενάρια εξόδου της χώρας από το ευρώ και της πιθανής χρεοκοπίας οι μαζικές αναλήψεις των καταθετών έφτασαν τα αποθεματικά των τραπεζών σε οριακό σημείο. Το δημοψήφισμα ανακοινώθηκε ύστερα από την

²⁶ Χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από την ιστοσελίδα της Τράπεζας Της Ελλάδος διαδικτυακά στον σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>

²⁷ Εφημερίδα Της Κυβερνήσεως, αριθμός φύλλου 84, ημερομηνία 18/07/2015 (τεύχος πρώτο)

πορεία των διαπραγματεύσεων στις 27 Ιουνίου του 2015 και μία μέρα μετά με την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (Α'65) ανακοινώθηκε και η τραπεζική αργία ως μέτρο προστασίας του ήδη ευάλωτου τραπεζικού τομέα στις τόσο ραγδαίες εξελίξεις. Την τραπεζική αργία πρότεινε με σχετική έκθεση το Συμβούλιο Συστημικής Σταθερότητας στην κυβέρνηση και διήρκησε από τις 28 Ιουνίου μέχρι και τις 20 Ιουλίου 2015. Με δεδομένη την άρνηση πλέον των θεσμών να συνεχίσουν την χρηματοδότηση προς την Ελλάδα, η Κυβέρνηση είχε αποφασίσει να εμποδίσει την απομάκρυνση των καταθέσεων από τις τράπεζες. Προκειμένου να προετοιμαστεί το τραπεζικό σύστημα και να ρυθμιστεί ώστε να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα, χρειάστηκε μία ημέρα. Έτσι, στις 29 Ιουνίου ξεκίνησαν να λειτουργούν τα ΑΤΜ δίνοντας 60€ ημερησίως ανά κάρτα, ενώ το όριο ανάληψης δεν επηρέαζε εκείνους που διέθεταν κάρτα που είχε εκδοθεί στο εξωτερικό. Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές καθώς και οι προπληρωμένες κάρτες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κανονικά ενώ οι κυβερνητικές ανακοινώσεις διαβεβαίωναν την διασφάλιση των καταθέσεων. Παράλληλα, έγινε σύσταση της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών του γενικού λογιστηρίου του κράτους η οποία εξέταζε αιτήματα αναφορικά με πληρωμές που δεν μπορούσαν να καλυφθούν από το παραπάνω πλαίσιο. Στις 18 Ιουλίου 2015 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου η οποία περιείχε ρυθμίσεις σχετικά με την θέσπιση περιορισμών στην ροή των κεφαλαίων και τις αναλήψεις μετρητών από τις τράπεζες. Ταυτόχρονα όριζε την λήξη της τραπεζικής αργίας, με το άνοιγμα των τραπεζών να λαμβάνει χώρα στις 20 Ιουλίου. Σε γενικές γραμμές, η εν λόγω πράξη όριζε τα εξής :

- Ημερήσιο όριο ανάληψης εξακολουθούσε να είναι τα 60€, που όμως υπήρχε η δυνατότητα σωρευτικής ανάληψης από τους δικαιούχους ανά εβδομάδα (420€)
- Απαγόρευση για ανάληψη μετρητών με χρήση πιστωτικών ή προπληρωμένων (prepaid) καρτών τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό
- Απαγόρευση της μεταφοράς κεφαλαίων ή και μετρητών στο εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένης και της μεταφοράς σε λογαριασμό που τηρείται σε τραπεζικό ίδρυμα που εδρεύει στο εξωτερικό
- Χρήση καρτών ή μετρητών στο εξωτερικό, μπορούσε να γίνει αποδεκτή μόνο στην περίπτωση που το εν λόγω αίτημα είχε περάσει την έγκριση της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών
- Απαγόρευση στο άνοιγμα νέων τραπεζικών λογαριασμών, ή προσθήκη νέων δικαιούχων στους ήδη υφιστάμενους ή ενεργοποίηση των ,μέχρι την δημοσίευση της Πράξης, αδρανών λογαριασμών τραπεζής. Εξάιρεση αποτελεί το άνοιγμα λογαριασμού για συγκεκριμένες ενέργειες. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής: πληρωμή μισθοδοσίας, καταβολή συντάξεων, πληρωμή υποχρεώσεων προς την τράπεζα, λογαριασμοί που αφορούν εταιρείες (startups)-νέα επιχειρηματικότητα, έγκριση αίτησης ανοίγματος λογαριασμού από την αρμόδια επιτροπή κ.α.
- Ρητή απαγόρευση πρόωρης εξόφλησης του δανείου, εκτός αν η εξόφληση γίνει μέσω εμβάσματος από το εξωτερικό
- Απαγόρευση της πρόωρης λήξης των προθεσμιακών καταθέσεων. Εξάιρεση αποτελεί η πληρωμή νοσηλίων, διδάκτρων, μισθοδοσίας, οφειλών προς το δημόσιο ή ακόμη και προμηθευτών που τηρούν λογαριασμούς στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα

Με την ανακοίνωση των παραπάνω αλλαγών σχετικά με την διαχείριση των κεφαλαίων έγινε μία προσπάθεια περιφρούρησης των τραπεζών με την ελπίδα της μελλοντικής οικονομικής ευστάθειας

όλου του κλάδου αλλά και εν γένει της ελληνικής οικονομίας (Εφημερίδα Της Κυβερνήσεως, αριθμός φύλλου 84, ημερομηνία 18/07/2015 ,Τεύχος πρώτο).

4.3.2 Οι Αναθεωρήσεις Της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου

Η Απόφαση Του Υπουργείου Οικονομικών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015

Με μία τροποποιητική απόφαση που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ με αριθμό φύλλου 2100, στις 25/09/2015 (τεύχος δεύτερο), το Υπουργείο Οικονομικών λαμβάνοντας υπόψη τις αναδυόμενες ανάγκες που υπήρξαν μετά την ανακοίνωση των capital controls για πρώτη φορά στην Ελλάδα έφερε τις εξής αλλαγές και ενδεικτικά επιτρέπει :

- Μεταφορά κεφαλαίων προς το εξωτερικό μέχρι το ποσό των 500€ ανά καταθέτη μηνιαίως
- Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού για την εξαργύρωση εργοσήμου Και για επιχειρήσεις με έναρξη από 1^η Μαΐου του 2015 και μετά
- Άνοιγμα λογαριασμού όψεως για όσους έλαβαν την ιδιότητα του φοιτητή (ακαδημαϊκό έτος 2015-2016) και ο τόπος κατοικίας είναι διαφορετικός από τον τόπο φοίτησης, προσκομίζοντας την απαραίτητη βεβαίωση σπουδών από το Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
- Άνοιγμα λογαριασμού σε σπλίτ που καλείται να υπηρετήσει μετά την δημοσίευση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου και μόνο στην περίπτωση που δεν υπάρχει ήδη διαθέσιμος λογαριασμός στο όνομά του. Το άνοιγμα του εν λόγω λογαριασμού γίνεται με την προσκόμιση του αντίστοιχου εγγράφου από την Στρατολογία
- Άνοιγμα λογαριασμού με στόχο την διενέργεια εράνων για βοήθεια ατόμων που υποφέρουν από ανίατες ασθένειες
- Συναλλαγές νομικών προσώπων ή επιχειρηματιών μέχρι του ποσού των 5.000€ προς το εξωτερικό και για σκοπούς που τεκμηριώνονται μέσω τιμολογίων και επαφίενται στο πλαίσιο δράσης τους
- Το «σπάσιμο» προθεσμιακής κατάθεσης μέχρι το ύψος των 1.800€ ανά μήνα για κάλυψη βασικών εξόδων διαβίωσης. Τα λεφτά κατατίθενται στον ήδη υφιστάμενο λογαριασμό του πελάτη εφόσον τα διαθέσιμα είναι κάτω του ορίου των 1.800€
- Το «σπάσιμο» προθεσμιακής κατάθεσης για αγορά ακινήτου συνοδευόμενο με γραπτή βεβαίωση του αγοραστή

Η Απόφαση Του Υπουργείου Οικονομικών στις 7 Δεκεμβρίου 2015

Ακολούθησε δύο μήνες μετά η δημοσίευση της Υπουργικής απόφασης στο ΦΕΚ με αριθμό φύλλου 2625, 07/12/2015 (τεύχος δεύτερο)²⁸ με την οποία έγινε «άρση των περιορισμών της ΠΝΠ ως προς την διενέργεια συναλλαγών μέσω από τις οργανωμένες ελληνικές αγορές». Ουσιαστικά η συγκεκριμένη ρύθμιση έδωσε το πράσινο φως στις συναλλαγές στα χρηματιστήρια παραγώγων και αξιών της χώρας.

²⁸ Διαθέσιμο διαδικτυακά ακολουθώντας τον σύνδεσμο: <http://www.hba.gr/Main/fek/FekB2625-071215.pdf>

✚ *Η Απόφαση Του Υπουργείου Οικονομικών στις 7 Ιανουαρίου 2016*

Ένα μήνα μετά ήρθε νέα Υπουργική απόφαση που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ με αριθμό φύλλου 4,07/01/2016(τεύχος δεύτερο) επισημαίνοντας ορισμένες νέες αλλαγές στην εφαρμογή της ΠΝΠ του Ιουλίου. Περιληπτικά η αναθεώρηση περιελάμβανε τις εξής αλλαγές :

- Άνοιγμα λογαριασμού για εκκαθάριση καρτών ακόμα και αν ο δικαιούχος διατηρεί τραπεζικό λογαριασμό και σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα
- Άνοιγμα λογαριασμού για καταθέσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και επιχορηγήσεων
- Δίνεται η δυνατότητα πρόωρης εξόφλησης στεγαστικού δανείου με την προϋπόθεση ότι το η εξόφληση θα γίνει με σκοπό την πώληση του εν λόγω ακινήτου
- «Σπάσιμο» προθεσμιακών λογαριασμών που βρίσκονται στην κατοχή ασφαλιστικών ταμείων ώστε να είναι συνεπείς με τις υποχρεώσεις τους απέναντι στους ασφαλισμένους
- Άρση των capital controls για την διεκπεραίωση πληρωμών που σχετίζονται με εισφορές προς το δημόσιο, παράβολα, γραμμάτια. Η πληρωμή εκτελείται με την προσκόμιση των σχετικών εγγράφων
- Άρση των περιορισμών σχετικά με την ανάληψη μετρητά στα μέλη διπλωματικών αποστολών και σε όσους δραστηριοποιούνται μέσω διεθνών οργανισμών

✚ *Η Απόφαση Του Υπουργείου Οικονομικών στις 15 Μαρτίου 2016*

Επιπρόσθετη χαλάρωση στη ροή των κεφαλαίων έφερε η δημοσίευση της Υπουργικής Απόφασης στο ΦΕΚ , με αριθμό φύλλου 684,15/03/2016 (τεύχος δεύτερο). Οι σημαντικότερες αλλαγές συνοψίζονται στα εξής :

- Μεταφορά κεφαλαίων προς το εξωτερικό μέχρι το ποσό των 1.000€ ανά καταθέτη μηνιαίως από 500€ που ίσχυε μέχρι την δημοσίευση
- Μεταφορά του λογαριασμού μισθοδοσίας εργοδότη από ένα πιστωτικό ίδρυμα σε ένα άλλο, στο οποίο ο τελευταίος να διατηρεί ήδη τραπεζικό λογαριασμό
- Άνοιγμα λογαριασμού σε φοιτητές οι οποίοι συμμετέχουν σε προγράμματα ERASMUS(ανταλλαγής φοιτητών) κατά το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016
- Το όριο για πρόωρη εξόφληση δανείου διαμορφώνεται στο 50% του ανεξόφλητου ποσού μέχρι τις 11/03/2016. Οι εξαιρέσεις αποπληρωμής που ορίστηκαν από την ΠΝΠ και τις προηγούμενες Υπουργικές Αποφάσεις συνεχίζουν να ισχύουν
- Δόθηκε η δυνατότητα πρόωρης λήξης του συνόλου ή ενός μέρους των προθεσμιακών καταθέσεων
- Το όριο για συναλλαγές νομικών προσώπων ή επιχειρηματιών προς το εξωτερικό επαναπροσδιορίστηκε στις 10.000€ από 5.000€ . Συνεχίζει να αφορά συναλλαγές που διενεργούνται βάσει τιμολογίων και αφορούν άμεσα το πεδίο δράσης των εν λόγω επιτηδευματιών/ νομικών προσώπων²⁹

²⁹ Σημειώνεται ότι η δημοσίευση της παραπάνω Υπουργικής Απόφασης, περιλαμβάνει όλες τις καινούριες αλλαγές που ισχύουν κατά την διάρκεια εκπόνησης της Διατριβής. Διατηρείται κάθε επιφύλαξη ως προς των αναγνώστη, λόγω ραγδαίων πολιτικο-οικονομικών εξελίξεων, τα δεδομένα να έχουν αλλάξει μετά την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας.

4.4 Συνέπειες Από Την Επιβολή Κεφαλαιακών Περιορισμών

Από τον Ιούλιο του 2015, η ελληνική οικονομία και οι Έλληνες πολίτες καλούνται να διαχειριστούν μία πρωτόγνωρη για αυτούς συνθήκη. Η επιβολή περιορισμών στα κεφάλαια και στα μετρητά δεν έχει συνέπειες μόνο στην ατομική ανάληψη των 420€ εβδομαδιαίως. Το μέτρο εφαρμόστηκε για να πετύχει θωράκιση ενός ευάλωτου συστήματος, αλλά μένει να αποδειχθεί εάν πριν ολοκληρώσει το έργο του, η ελληνική οικονομία θα έχει περάσει αλώβητη από τις συνέπειες που το ίδιο επιφέρει. Σύμφωνα με τον καθηγητή Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Αιγαίου κ. Σάμιτα και τον ερευνητή του ίδιου Πανεπιστημίου κ. Πολύζο μέσα από μία εργασία που εκπόνησαν, με θέμα «Βραχυπρόθεσμες & Μακροπρόθεσμες Επιπτώσεις Των Capital Controls Στην Οικονομία» (2015) αναδείχθηκε ότι, από το καλοκαίρι της επιβολής μέχρι και σήμερα υπάρχει μεγάλη μείωση των ελληνικών τραπεζικών καταθέσεων της τάξης του 70%. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι, η επαναφορά του τραπεζικού συστήματος στην ομαλότητα δεν προβλέπεται να γίνει μέσω των καταθέσεων αλλά μέσω της εξυπηρέτησης των κόκκινων δανείων σημείο εκκίνησης της έλλειψης ρευστότητας πολύ πριν την επιβολή των capital controls. Σύμφωνα πάλι με την ίδια έρευνα, διακρίνεται ότι οι αρνητικές συνέπειες της επιβολής των περιορισμών στον χρηματοπιστωτικό κλάδο διαχέονται στην πραγματική οικονομία μέσω της μείωσης των εταιρικών επενδύσεων. Ο χαμηλός δείκτης των επενδύσεων, συμπαρασύρει την συνολική παραγωγή που από το καλοκαίρι και μετά έχει υποστεί ραγδαία μείωση. Χαρακτηριστικό είναι ότι, για κάθε μία επιπλέον μέρα με capital control, παρατηρείται απώλεια εσόδων κατά 1% στην πραγματική οικονομία. Μία ακόμη συνέπεια των περιορισμών αποτελεί και η δυσκολία στην διεκπεραίωση των πληρωμών προμηθευτών του εξωτερικού. Σαφέστατα από την καθιέρωση της ΠΝΠ το όριο για τις εν λόγω πληρωμές έχει αυξηθεί· παρ' όλα αυτά, ακόμα οι συναλλασσόμενοι με το εξωτερικό αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Μετά την εφαρμογή των μέτρων παρατηρούνται καθυστερήσεις των παραγγελιών από το εξωτερικό, ελλείψεις στην αγορά, μείωση του τζίρου των επιχειρήσεων καθώς και μειωμένη παραγωγή. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι όλα τα παραπάνω οδηγούν σε συρρίκνωση της απασχόλησης και αύξηση της ανεργίας αφού δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις που είτε προχωρούν σε κλείσιμο, είτε σε περικοπή του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολούν. Ένας άλλος κλάδος που επηρεάστηκε και συνεχίζει να επηρεάζεται από τα capital controls είναι αυτός του τουρισμού. Το κλίμα αβεβαιότητας, αστάθειας, δυσπιστίας αλλά και τα σενάρια χρεοκοπίας της χώρας που κατά καιρούς φουντώνουν συνθέτουν μια δυσάρεστη εικόνα της χώρας μας στο εξωτερικό. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, να πληθαίνουν οι ακυρώσεις ξενοδοχείων από τουρίστες ή και να μην επιλέγεται καν η Ελλάδα σαν ασφαλής τουριστικός προορισμός. Σύμφωνα με άρθρο³⁰ του κ. Ρεντούμη(2015) οικονομολόγο τραπεζικό, οι απώλειες συναλλάγματος στον τουριστικό κλάδο έφτασαν στο τέλος της θερινής περιόδου του 2015 το ύψος των 2 δις €. Συνεχίζοντας, διαπιστώθηκε μείωση των εξαγωγών κατά 80 εκατομμύρια ευρώ αλλά και ελληνικών εισαγωγών στα 600 εκατομμύρια ευρώ. Σημειώνεται δε ότι, κατά το διάστημα 29/06/2015 μέχρι 24/07/2015, περίοδο κατά την οποία τα αιτήματα για εισαγωγές υποβάλλονταν στην Επιτροπή Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών, η επιτροπή είχε εγκρίνει 1,5 δις €. Για το 2014, το αντίστοιχο διάστημα οι εισαγωγές άγγιζαν τα 4δις € οπότε είναι σαφές γιατί αναφέρονται σαν συνέπεια τόσο οι ελλείψεις στην αγορά όσο και η μείωση στην πραγματική οικονομία. Γίνεται αντιληπτό ότι, ο οποιοσδήποτε περιορισμός στις δυνατότητες που προσφέρουν τα χρηματοδοτικά μέσα και εν γένει ο οικονομικός τομέας επιφέρει, μέχρι να έρθει σε ισορροπία, αρκετές συνέπειες. Οι μέχρι τώρα ενδείξεις όμως των συνεπειών των capital controls δεν έχει να αναφέρει

³⁰ Ρεντούμης Μ., άρθρο με θέμα «Οι συνέπειες των capital controls»(2015), διαδικτυακά ακολουθώντας τον σύνδεσμο: <http://www.protagon.gr/anagnwstes/oi-synepeies-twn-capital-controls-42264000000>

μόνο αρνητικές αλλά και μερικές θετικές. Σύμφωνα με τον κ. Αρώνη³¹, Γενικό Διευθυντή της Alpha Bank, μετά την επιβολή του μέτρου παρατηρήθηκε αύξηση των κεφαλαίων που κατατίθενται προς εξυπηρέτηση των κόκκινων δανείων. Επίσης, αλματώδη αύξηση γνώρισαν και οι ηλεκτρονικές συναλλαγές ενισχύοντας την προσπάθεια για πάταξη της φοροδιαφυγής. Συμπερασματικά, οι περιορισμοί που τέθηκαν σε εφαρμογή για την προστασία των πιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και ολόκληρης της ευάλωτης, από πλευράς ρευστότητας, ελληνικής οικονομίας μπορεί αρχικά να έδωσαν ένα ισχυρό πλήγμα στην πραγματική της οικονομία και στην ανταγωνιστικότητά της, υπάρχουν όμως ενθαρρυντικά δείγματα ότι τελικά θα επιτελέσουν τον σκοπό για τον οποίο επιβλήθηκαν και θα επιτευχθεί εξυγίανση των προαναφερθέντων κλάδων.

4.5 Τρόποι Διαχείρισης Των Προκλήσεων Που Επιφέρουν Τα Capital Controls

Με πρόσφατη ομιλία του στην Αμερική στα πλαίσια ενός διεθνούς επενδυτικού forum, με θέμα «Πρόσφατες Εξελίξεις Και Προοπτικές Των Ελληνικών Και Ευρωπαϊκών Κεφαλαιαγορών», ο κ. Μουρμούρας(2016)- υποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος(ΤτΕ)- έκανε σαφές ότι οι περιορισμοί στις ροές κεφαλαίων, τα γνωστά πλέον capital control, δεν πρόκειται να αρθούν αν δεν επιτελέσουν τους εξής τέσσερις σκοπούς. Αρχικά, ελάφρυνση του ελληνικού χρέους. Στη συνέχεια, τα ελληνικά ομόλογα πρέπει να επανα-εισαχθούν στις Ευρωπαϊκές αγορές. Τέλος, οι δύο επόμενοι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν είναι η εισαγωγή της χώρας στο σχέδιο του Μάριο Ντράγκι για «ποσοτική χαλάρωση»³² και η αύξηση των επενδύσεων. Γεγονός είναι ότι ενώ κάποιοι στόχοι έχουν καλυφθεί, η άρση των capital control φαίνεται να καθυστερεί ακόμα. Για τον λόγο αυτό παρακάτω θα γίνει αναφορά των βέλτιστων πρακτικών προκειμένου σε ατομικό επίπεδο, η θέσπιση αυτού του μέτρου να τύχει των κατά το δυνατό μικρότερο αριθμό συνεπειών.

✿ Χρήση Πλαστικού Χρήματος

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε η Ε.Σ.Ε.Ε. (Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας) τον πρώτο μήνα επιβολής του μέτρου η έκδοση καρτών εκτινάχθηκε στο 1.1 εκατομμύριο. Χαρακτηριστικό είναι ότι πριν την επιβολή, εκδίδονταν μηνιαίως κατά μέσο όρο περίπου 100.000 κάρτες. Η χρήση του πλαστικού χρήματος δηλαδή των πιστωτικών, χρεωστικών και προπληρωμένων καρτών έχει αυξηθεί ραγδαία μετά τα capital controls από τη στιγμή που η χρήση των παραπάνω δεν έγκειται σε κάποιας μορφής περιορισμό. Επομένως, ένας τρόπος διαχείρισης που ήδη έχει καθιερωθεί στην πλειοψηφία των πολιτών είναι η χρήση καρτών. Σημειώνεται ότι, με βάση στοιχεία της VISA EUROPE, 15 ημέρες μετά την επιβολή παρατηρήθηκε αύξηση κατά 135% στις συναλλαγές με κάρτα σε σχέση 15 ημέρες πριν τα capital controls. Επίσης, τα τερματικά αποδοχής καρτών που λειτουργούσαν στην χώρα στο τέλος του 2014 ήταν 157.000, το 2015 200.000 και το 2016 αναμένεται να είναι πάνω από 400.000. Η χρήση πλαστικού χρήματος εκτός του ότι βοηθάει στην πιο αποτελεσματική διαχείριση των συναλλαγών και των διαθέσιμων μετρητών, ενισχύει και τις προσπάθειες κατά της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, πρόσφατη εκτίμηση δείχνει ότι η χρήση καρτών

³¹ Αρώνης Γ. ομιλία σε παρουσίαση της τράπεζας Alpha Bank(2016)

³² Διαδικτυακά ακολουθώντας τον σύνδεσμο :

http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/ntragki_adynati_h_posotiki_xalarosi_gia_tin_ellada_oso_einai_s_e_aksiologisi-64255513/

θα μπορούσε δυνητικά να μειώσει την φοροδιαφυγή κατά 5 δις € (ετήσια βάση) κάτι που σημαίνει αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 1 δις € ετησίως (Ε.Σ.Ε.Ε. διαδικτυακά <http://www.esee.gr/>, 2016)

✿ Χρήση Ηλεκτρονικής Τραπεζικής

Μαζί με την χρήση πλαστικού χρήματος, μετά την επιβολή capital controls άνησε και η ηλεκτρονική τραπεζική. Τα συναλλακτικά ήθη της Ελληνικής κοινωνίας γνώρισαν μεγάλη μεταβολή και στράφηκαν σε υπηρεσίες και χρήσεις προκειμένου να μην επηρεάζονται οι συνήθεις συναλλαγές και πληρωμές τους από τα νέα δεδομένα. Στην ίδια έρευνα της Ε.Σ.Ε.Ε. σημειώνεται έκρηξη εγγραφών στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής μόλις τον πρώτο μήνα μετά την εφαρμογή των περιορισμών. Οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής (e-banking, phone-banking) γνωρίζουν άνοδο την τελευταία δεκαετία στην χώρα μας, επιτρέποντας την πληρωμή όλων των υποχρεώσεων με πρόσθετα οφέλη και

ελαχιστοποίηση του χρόνου. Σύμφωνα με μία άλλη έρευνα που διεξήχθη από το Εργαστήριο Ηλεκτρονικού Εμπορίου & Ηλεκτρονικού Επιχειρείν (ELTRUN), οι ηλεκτρονικές συναλλαγές αποδίδουν μέχρι 3 δις € όχι μόνο σε καταναλωτές και επιτηδευματίες αλλά και στο Δημόσιο. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα αναφέρει ότι η ηλεκτρονική

Πηγή : <http://www.kathimerini.gr/> (2016)

τιμολόγηση μπορεί να αυξήσει τα έσοδα κατά 500 εκατ. € στις επιχειρήσεις και 200 εκατ. € στο ελληνικό δημόσιο, σε ετήσια βάση. Στην παρακάτω εικόνα, βασισμένη στην προαναφερθείσα έρευνα, δίνεται μία συνολική εικόνα για το κόστος που εξοικονομείται μέσω των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Η πλειοψηφία των τραπεζών, αντιλαμβανόμενες την ραγδαία ζήτηση προς αυτές τις υπηρεσίες μετά τους περιορισμούς, ξεκίνησαν να μετατρέπουν τις ήδη υπάρχουσες πλατφόρμες τους ακόμα πιο φιλικές προς τους χρήστες επιτυγχάνοντας ακόμη μεγαλύτερη προσέλκυση πελατών στο δίκτυό τους. Σαν αποτέλεσμα αυξήθηκε ο βαθμός εξοικείωσης και η χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής, γίνεται και από άτομα που ανήκουν σε μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα. Η ηλεκτρονική τραπεζική προσφέρει σύγχρονες υπηρεσίες και εξοικονόμηση χρόνου και αποτελεί έναν ιδανικό τρόπο για την διαχείριση ορισμένων από των δυσκολιών που έχει φέρει το μέτρο των κεφαλαιακών περιορισμών (Gardener – Verluijs 2016 :69)

5. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Κατά την διάρκεια των τελευταίων 5 χρόνων, οι επιπτώσεις της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης στην καθημερινότητα της Ελλάδος έγιναν κάτι παραπάνω από αντιληπτές. Η χώρα βρίσκεται σε μια βαθιά ύφεση, τα σημάδια της οποίας είναι λογικό να επηρεάζουν, άλλους σε μεγαλύτερο και άλλους σε μικρότερο βαθμό. Η είσοδος του μέτρου των capital controls, προσθέτει μία ακόμη μεγάλη αλλαγή και αναγκάζει το σύνολο των οικονομικά ενεργών πολιτών να υιοθετήσουν καινούριες συνήθειες ώστε να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Λαμβάνοντας όλα τα παραπάνω στοιχεία υπόψη, θεωρήθηκε χρήσιμο να διεξαχθεί μία έρευνα σε ανθρώπους χωρίς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ώστε να αποτυπωθεί ο βαθμός επιρροής από την Κρίση καθώς και από το νέο μέτρο που αφορά στον περιορισμό στην διαχείριση κεφαλαίων και μετρητών.

5.1 Σκοπός Της Έρευνας

Με κύριο άξονα ότι τόσο οι επιπτώσεις της κρίσης όσο και η εφαρμογή ενός μέτρου που περιορίζει τις κινήσεις σχετικά με τα κεφάλαια και τα μετρητά, επηρεάζουν άμεσα τους πολίτες που ζουν, δραστηριοποιούνται και εργάζονται στα πλαίσια της Ελληνικής κοινωνίας δημιουργήθηκε ένα σύνολο ερωτήσεων, οι απαντήσεις των οποίων θα βοηθήσουν στην καταγραφή αυτής της επιρροής. Στόχος της έρευνας, είναι να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τις αλλαγές που έλαβαν χώρα εξαιτίας των διεθνών εξελίξεων, με εκείνες που έγιναν αφού τέθηκε σε εφαρμογή η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου σχεδόν έναν χρόνο πριν καθώς και με τις επιπτώσεις που είχε στον καθένα η οικονομικά δυσμενής κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας. Μέσω της έρευνας έγινε προσπάθεια αποτύπωσης της δυναμικής των πολιτών σχετικά με το γενικότερο κλίμα που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια καθώς και των μελλοντικών τους εκτιμήσεων για την πορεία της Ελλάδας και την πιθανή της ανάκαμψη. Για την διεξαγωγή της εν λόγω έρευνας, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος συμπλήρωσης ερωτηματολογίου. Αυτό έγινε καθώς η διεκπεραίωση μιας τέτοιας έρευνας, προσφέρει το πλεονέκτημα τόσο του ελάχιστου απαιτούμενου χρόνου από την μεριά των ερωτηθέντων, όσο και την μεγάλη ευκολία κατά την συμπλήρωσή του. Η ανάλυση και ομαδοποίηση των δεδομένων, δηλαδή των απαντήσεων, έγινε με χρήση του υπολογιστικού φύλλου δεδομένων(excel), που εξήχθη αμέσως μετά την ολοκλήρωση της έρευνας. Για την απεικόνιση των απαντήσεων χρησιμοποιήθηκαν γραφήματα με την μορφή πίτας.

5.2 Δομή Ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο αναπτύσσεται σε 7 κατηγορίες που ομαδοποιούν τις ερωτήσεις ανάλογα με την θεματολογία τους. Αποτελείται από συνολικά είκοσι-έξι ερωτήσεις κλειστού τύπου- πολλαπλής επιλογής. Οι κατηγορίες έχουν διαμορφωθεί για να διευκολυνθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά τα ακόλουθα :

- Προσωπικά στοιχεία, όπου ζητούνται πληροφορίες σχετικές με την ηλικία, το φύλλο και το μορφωτικό επίπεδο
- Εργασία, όπου ο ερωτώμενος καλείται να διευκρινίσει κατά πόσον δουλεύει και σε ποιόν τομέα ή αν βρίσκεται σε ανεργία

- *Αλλαγή Συμπεριφοράς*. Αυτή η κατηγορία, περιλαμβάνει ερωτήσεις που αποτυπώνουν κατά πόσο έχουν αλλάξει οι συνήθειες που διατηρούσαν οι ερωτώμενοι πριν και μετά την επιβολή των capital controls
- *Μελέτη Περιπτώσεων (Case studies)*. Περιλαμβάνονται ερωτήσεις για πρακτικά ζητήματα, ώστε μέσω των απαντήσεων να διερευνηθεί η αλλαγή μετά την επιβολή του μέτρου
- *Γενικό Κλίμα*. Οι ερωτώμενοι απαντούν σε ερωτήσεις γενικού τύπου με στόχο να δώσουν εικόνα για το κλίμα που επικρατεί μετά την εξάπλωση της κρίσης & τα capital controls
- *Αποτελέσματα – Επιπτώσεις*. Το δείγμα των ερωτηθέντων καλείται να δώσει απαντήσεις σε ερωτήσεις σχετικά με την μέχρι τώρα επίδραση της κρίσης και των κεφαλαιακών περιορισμών
- *Μελλοντικές Εκτιμήσεις*, όπου ζητούνται οι προβλέψεις των ερωτώμενων σχετικά με τα capital controls αλλά και την οικονομική πορεία της Ελλάδας.

5.3 Μέθοδος Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο παρουσιάστηκε στους ερωτηθέντες μέσω διαδικτύου και όχι σε έντυπη μορφή. Αυτό έγινε γιατί το internet προσφέρει διαφάνεια στα αποτελέσματα της έρευνας, ευκολία στην παρουσίασή τους και είναι αρκετά πιο φιλικό στους χρήστες. Επίσης μέσω διαδικτύου η συμπλήρωση των ερωτήσεων θα απευθύνονταν σε μια πιο ευρεία γκάμα δείγματος σε σχέση με την χρήση της έντυπης μορφής. Το ερωτηματολόγιο στήθηκε με την βοήθεια των Google forms, δηλαδή των προτύπων που διατηρεί η Google στην βάση της για τέτοιου είδους έρευνες. Ο διαδικτυακός σύνδεσμος που ήταν διαθέσιμο το ερωτηματολόγιο ήταν ο ακόλουθος :

<http://goo.gl/forms/qPL4qxWZ3T>

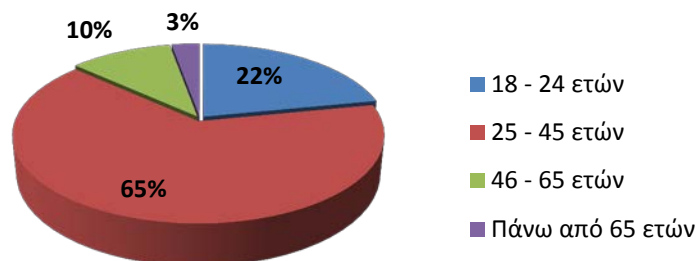
Το ερωτηματολόγιο ήταν διαθέσιμο προς απάντηση από το Σάββατο 27 Φεβρουαρίου 2016 μέχρι και την Κυριακή 17 Απριλίου 2016, σε μια προσπάθεια να ληφθούν απαντήσεις όσο γίνεται πιο επίκαιρες από το δείγμα των ατόμων. Οι εξελίξεις πάνω στο εξεταζόμενο θέμα είναι ραγδαίες ως εκ τούτου οι απαντήσεις θεωρήθηκε σκόπιμο να αποκρυσταλλώνουν ακόμη και τις τελευταίες αλλαγές πάνω στο θέμα των capital controls. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω του ότι η επιβολή δεν έχει συμπληρώσει ένα χρόνο από την εφαρμογή της, κρίθηκε αναγκαίο η διεξαγωγή της έρευνας να διατηρήσει ένα εύλογο χρονικό περιθώριο ώστε τα άτομα να έχουν ικανοποιητικό χρόνο για να διαμορφώσουν την άποψή τους και να διατυπώσουν τις αλλαγές που έχουν υποστεί χωρίς να βρίσκονται σε ένταση. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δημοσιοποιήθηκε σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως σε αυτό του LinkedIn και του Facebook. Πέρα από τα όρια του οικογενειακού και φιλικού περιγύρου, το ερωτηματολόγιο έγινε γνωστό μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στα κεντρικά γραφεία της πολυεθνικής εταιρείας στην οποία εργάζομαι και απασχολεί μεγάλο αριθμό ατόμων. Επειδή το δείγμα ήταν κρίσιμο να αντιπροσωπεύει όλα τα επίπεδα της Ελληνικής κοινωνίας, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε όχι μόνο σε ανθρώπους της δικής μου ηλικιακής ομάδας και χαρακτηριστικών αλλά έγινε προσπάθεια να διαδοθεί ώστε να μην είναι απόλυτα ομοιογενές το δείγμα. Σε όσους ανθρώπους, κυρίως της τρίτης ηλικίας δεν είχαν μεγάλο βαθμό εξοικείωσης με την διαδικτυακή συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου, η συμπλήρωση έγινε με την κλασική έντυπη μορφή και κατόπιν οι απαντήσεις μεταφέρθηκαν στην ηλεκτρονική πλατφόρμα. Πριν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γινόταν σαφές στους αποδέκτες ότι πρόκειται για ανώνυμη συλλογή στοιχείων και ότι οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επίδραση της κρίσης και των capital controls στην καθημερινότητά τους. Το συνολικό δείγμα που αποκρίθηκε θετικά στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου φτάνει τελικά το ύψος των 105 ατόμων. Για τον σκοπό της συγκεκριμένης έρευνας το δείγμα θεωρείται επαρκές και τα συμπεράσματα σχετικά με το ζητούμενο θέμα αξιόπιστα.

5.4 Παράθεση Αποτελεσμάτων Εμπειρικής Έρευνας

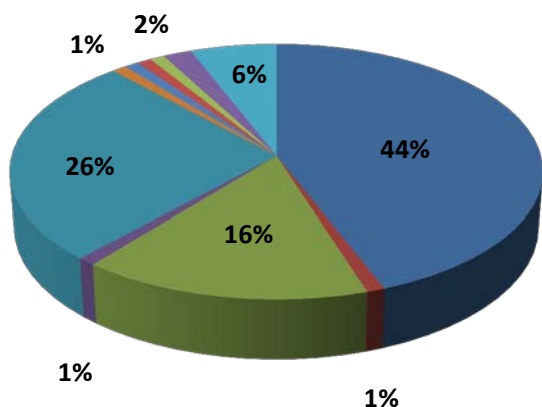
ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (65%) ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 25 – 45 ετών. Όμως θετικά ανταποκρίθηκαν και οι ηλικίες 18-24 ετών (22% του δείγματος) και ακολουθούν οι 45-65 ετών που καλύπτουν το 10% και οι πάνω από 65 ετών με ποσοστό 3%. Η έρευνα συμπληρώθηκε κατά πλειοψηφία από γυναίκες με ποσοστό όπως φαίνεται και στο γράφημα ύψους 61%. Ακολουθεί το ποσοστό των αντρών που φτάνει το 39% και 41 απαντήσεις.

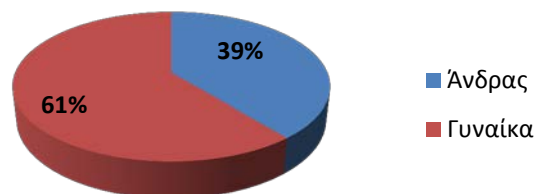
5.1 Σε ποια ηλικιακή ομάδα συγκαταλέγεστε;

5.3 Μορφωτικό επίπεδο

5.2 Φύλλο

Συνεχίζοντας, στο επίπεδο εκπαίδευσης, το δείγμα της έρευνας αποτελείται σε 44% από απόφοιτους Ανώτατων Πανεπιστημιακών Σχολών και ακολουθούν οι απόφοιτοι ΤΕΙ με 22%. Σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι, ανάμεσα στους ερωτηθέντες διαπιστώνεται ποικιλία σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο καθώς η έρευνα περιλαμβάνει 16% αποφοίτους Λυκείου, 6% Μεταπτυχιακούς Φοιτητές και συνολικά άλλες 6 απαντήσεις για τους απόφοιτους των Επαγγελματικών σχολών, Κολεγίου, Γυμνασίου και των φοιτητών ΑΕΙ.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Η επόμενη ενότητα οι ερωτηθέντες εργασία με συνολικά Ανάλογα όμως με την πρώτη εμφανιζόμενη επιλέγονταν από τον από τις 2 επόμενες καλύτερα στα του.

που συνάντησαν αφορούσε στην 3 ερωτήσεις. απάντηση στην ερώτηση , ερωτώμενο και μία αυτή που ταίριαζε χαρακτηριστικά

Το 75% του δείγματος, δηλαδή τα 79 από τα 105 άτομα δήλωσαν ότι εργάζονται αυτή τη περίοδο. Από αυτούς τους 79, το 84% απασχολείται στον ιδιωτικό τομέα, ενώ μόλις ένα 8% δήλωσε σαν απασχόληση το χώρο του Δημοσίου. Μεταξύ των ατόμων υπήρχαν ωστόσο ελεύθεροι επαγγελματίες , Τραπεζικοί υπάλληλοι , εργαζόμενοι σε ΔΕΚΟ και σε ερευνητικά ιδρύματα. Το συνολικό ποσοστό όμως των απαντήσεων για αυτά τα επαγγέλματα ανέρχεται στο 8% με 8 άτομα από το δείγμα να αντιπροσωπεύουν τις εν λόγω κατηγορίες. Όσοι απάντησαν αρνητικά στην πρώτη ερώτηση σχετικά με τον αν εργάζονται, τους ζητήθηκε να απαντήσουν πόσα χρόνια είναι στην ανεργία. Από τους συνολικά 26 που δήλωσαν ότι δεν απασχολούνται κάπου αυτό το διάστημα (σε ποσοστό 25%) και σε συνδυασμό με την πρώτη ερώτηση της έρευνας(σχετικά με την ηλικία), διαπιστώνεται ότι οι 3 είναι συνταξιούχοι. Από τους εναπομείναντες 23, το 65% δηλώνει ότι βρίσκεται στην ανεργία από 0 έως 2 χρόνια, το 8% από 3 έως 6 χρόνια και 4 άτομα δήλωσαν ότι είναι άνεργα πάνω από 6 χρόνια. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι, επειδή το ερωτηματολόγιο κοινοποιήθηκε σε άτομα και από τον εργασιακό χώρο, είναι αντιληπτό ότι τα ποσοστά της ανεργίας της έρευνας, δεν αντικατοπτρίζουν αυτά που ισχύουν στην ελληνική κοινωνία.

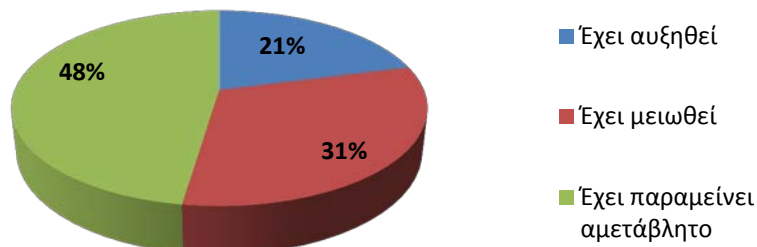
ΑΛΛΑΓΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Εξετάζοντας τις αλλαγές που έχουν προκύψει από την Κρίση και πιο συγκεκριμένα από τα capital controls το δείγμα κρίνει σε ποσοστό 48% πως το προσωπικό του εισόδημα σε σχέση με πέρυσι «έχει παραμείνει αμετάβλητο». Ένα 31%

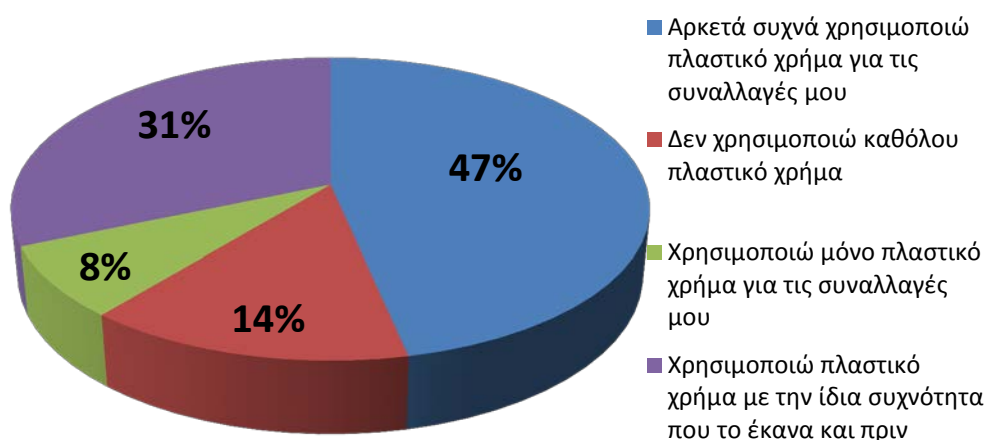
δηλώνει πως έχει μειωθεί ενώ εντύπωση κάνει ένα 21% (που αποτελείται από 22 απαντήσεις) και υποστηρίζει ότι το εισόδημά του έχει αυξηθεί. Η επόμενη ερώτηση σχετική με την χρήση πλαστικού χρήματος αποδεικνύει ότι τα συναλλακτικά

αποτελείται από 22 απαντήσεις) και υποστηρίζει ότι το εισόδημά του έχει αυξηθεί. Η επόμενη ερώτηση σχετική με την χρήση πλαστικού χρήματος αποδεικνύει ότι τα συναλλακτικά ήθη επιδέχτηκαν αλλαγές αφού το 47% χρησιμοποιεί κάρτες αρκετά συχνά. Μάλιστα υπάρχει ένα 8% που χρησιμοποιεί μόνο πλαστικό χρήμα κάτι που δείχνει την προσαρμοστικότητα απέναντι στα νέα δεδομένα και ενισχύει μια προσπάθεια προς την κατεύθυνση του περιορισμού της φοροδιαφυγής. Δεν πρέπει βέβαια, να παραληφθεί και το 14% των ερωτηθέντων, που συνεχίζουν να μην χρησιμοποιούν κάρτες και ένα 31% που το κάνει με την ίδια συχνότητα που το έκανε και πριν από τα capital controls.

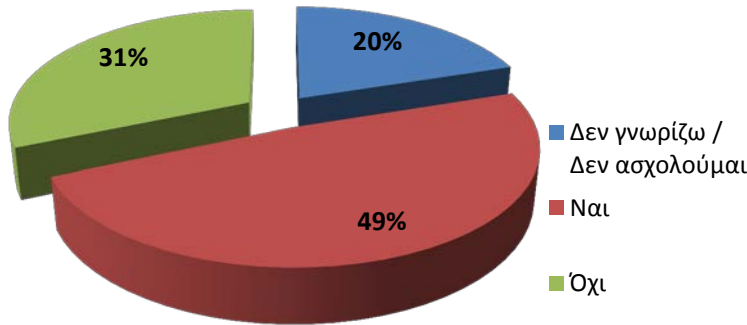
5.7 Σε σχέση με πέρυσι (2015) πώς θα χαρακτηρίζατε το προσωπικό σας εισόδημα;

5.8 Μετά την επιβολή των capital controls, περιγράψτε την χρήση πλαστικού χρήματος (πιστωτικές κάρτες, χρεωστικές κάρτες, προπληρωμένες κάρτες) για την διεκπεραίωση των συναλλαγών σας.

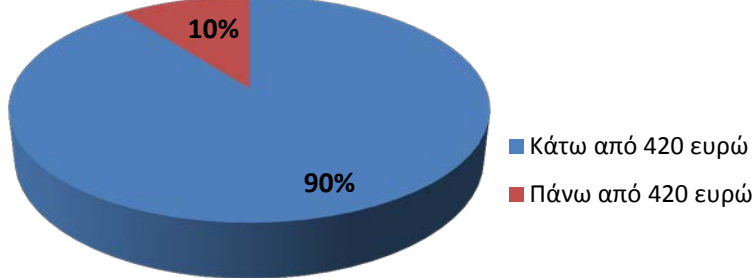

5.9 Γνωρίζετε ότι ο καταθέτης είναι εξασφαλισμένος για το ύψος των 100.000 ευρώ ανά πιστωτικό ίδρυμα;

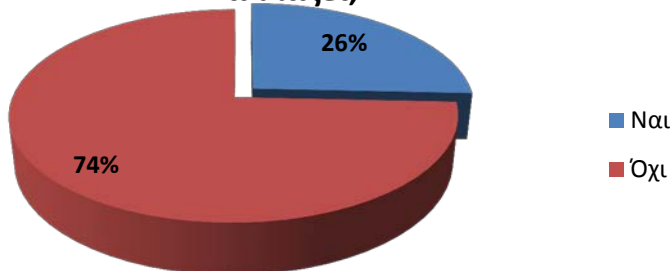
Το 49% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι γνωρίζει για τις κρατικές εγγυήσεις ύψους 100.000€ ανά καταθέτη και ανά τράπεζα. Ένα 31% το αγνοεί καθώς και ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του 20% απάντησε ότι δεν ασχολείται, πολύ πιθανό γιατί το ύψος

5.10 Πριν την ισχύουσα περιοριστική κατάσταση στη διακίνηση κεφαλαίων ποιο ήταν (κατά γενικές γραμμές) το ύψος των μετρητών που κάνατε ανάληψη εβδομαδιαίως;

των καταθέσεών τους να μην αγγίζει τις 100.000€. Από τα 105 άτομα η ισχυρή πλειοψηφία(94 άτομα, 90%)δεν προέβινε σε αναλήψεις άνω των 420€/εβδομάδα, όσο δηλαδή είναι το σημερινό όριο ανάληψης μετά τους περιορισμούς και μόνο το 10% έκανε

5.11 Μετά τα capital controls θα λέγατε ότι οι εβδομαδιαίες σας αναλήψεις έχουν αλλάξει;

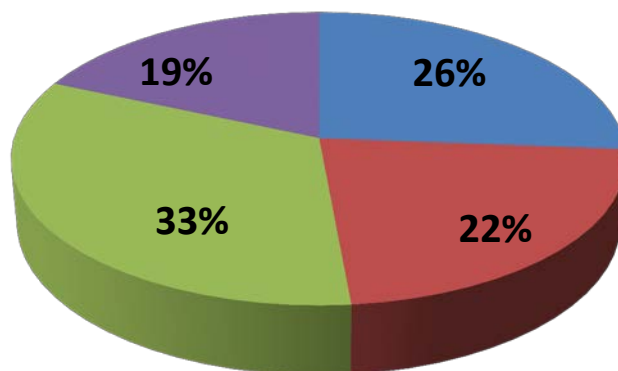

ανάληψη/εβδομάδα πάνω από 420€. Στην επόμενη ερώτηση είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο το 26% των ερωτηθέντων άλλαξε τις συνήθειές του σχετικά με τις αναλήψεις μετά την εφαρμογή του μέτρου. Ενώ το υπόλοιπο 74% του δείγματος, έμεινε

ουσιαστικά ανεπηρέαστο.

Μέχρι αυτό το σημείο της έρευνας, κάτι που μπορεί να σχολιαστεί είναι ότι, από τα αποτελέσματα του δείγματος, δεν φαίνεται να έχει επηρεαστεί ούτε το εισόδημα αλλά ούτε και η συνήθης ροή μετρητών μέσω των αναλήψεων. Σε αυτό συμβάλλει το γεγονός ότι η έρευνα διεξήχθη σχεδόν ένα χρόνο μετά την επιβολή του μέτρου. Με αυτόν τον τρόπο, οι πολίτες έχουν ήδη προσαρμοστεί και βρει λύσεις ώστε να επηρεαστεί κατά το δυνατόν λιγότερο η διεκπεραίωση των καθημερινών τους συναλλαγών. Αυτό τεκμηριώνεται και σύμφωνα με τις απαντήσεις της επόμενης ερώτησης καθώς μόνο το 22% του δείγματος συνεχίζει να μην χρησιμοποιεί e-banking/phone banking. Το ποσοστό δεν είναι αμελητέο, δείχνει όμως μια αυξητική τάση προς τον κλάδο, που υποστηριζόμενος από θέσπιση κινήτρων, θα μπορούσε μελλοντικά να υποκαταστήσει σε μεγαλύτερο ποσοστό την χρήση μετρητών. Σκόπιμο είναι επίσης να αναφερθεί ότι στην έρευνα συμμετείχαν και άνθρωποι της τρίτης ηλικίας όπου δεν είναι και τόσο εξοικειωμένοι με τα σύγχρονα προϊόντα που προσφέρει ο τραπεζικός κλάδος διευκολύνοντας την ολοένα μεταβαλλόμενη καθημερινότητα. Η συμπλήρωση της ερώτησης ακολουθείται με ένα 26% του δείγματος που χρησιμοποιεί αυτές τις υπηρεσίες αρκετά, ένα 33% που συνεχίζει να τις χρησιμοποιεί όπως και πριν την εφαρμογή των capital controls και τέλος ένα 19% που κάνει χρήση των υπηρεσιών μόνο σε ειδικές περιπτώσεις.

5.12 Η εφαρμογή εβδομαδιαίου ορίου ανάληψης κεφαλαίων πως επηρέασε την εξοικείωσή σας με τις υπηρεσίες της ηλεκτρονικής ή/και της τηλεφωνικής τραπεζικής (e-banking / phone banking);

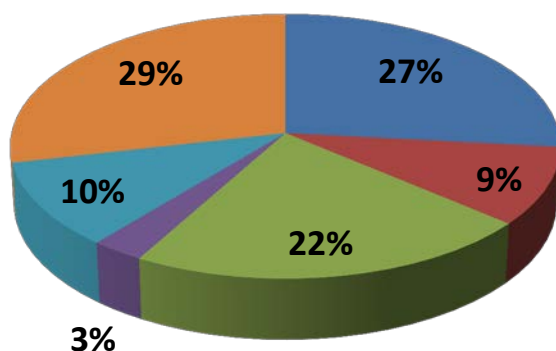
- Αρκετά. Ενώ είχα και πριν κωδικούς για χρήση τέτοιων υπηρεσιών δεν ήταν η πρώτη μου επιλογή. Τώρα όμως είναι όχι μόνο γιατί δεν υπάρχει όριο συναλλαγών αλλά και γιατί συνεισφέρω στην πάταξη της φοροδιαφυγής
- Δεν χρησιμοποιώ καθόλου τέτοιες υπηρεσίες και φροντίζω να πραγματοποιώ όλες μου τις συναλλαγές με μετρητά
- Καθόλου, αφού χρησιμοποιώ τις εν λόγω υπηρεσίες ακριβώς όπως το έκανα και πριν
- Λίγο. Χρησιμοποιώ τέτοιες υπηρεσίες όταν πρόκειται για ένα αρκετά μεγάλο έξοδο που εκ των πραγμάτων δεν μπορώ να πληρώσω με μετρητά

CASE STUDIES (ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ)

Στην επόμενη ενότητα ερωτήσεων εξετάζεται η διαχείριση ενός συγκεκριμένου προβλήματος από τους ερωτηθέντες.

Στην πρώτη ερώτηση υποθέτουμε ότι υπάρχει ενός λογαριασμός με ύψος καταθέσεων 140.000€, δηλαδή κατά 40.000€ αυξημένο σε σχέση με τις κρατικές εγγυήσεις. Η ερώτηση προς

5.13 Έστω ότι διατηρείται λογαριασμό στην τράπεζα Χ με 140.000 ευρώ. Υποθέστε επίσης ότι αύριο το πρωί ανακοινώνεται άρση των capital controls. Ποια θα ήταν η πρώτη σας επιλογή από τις παρακάτω;

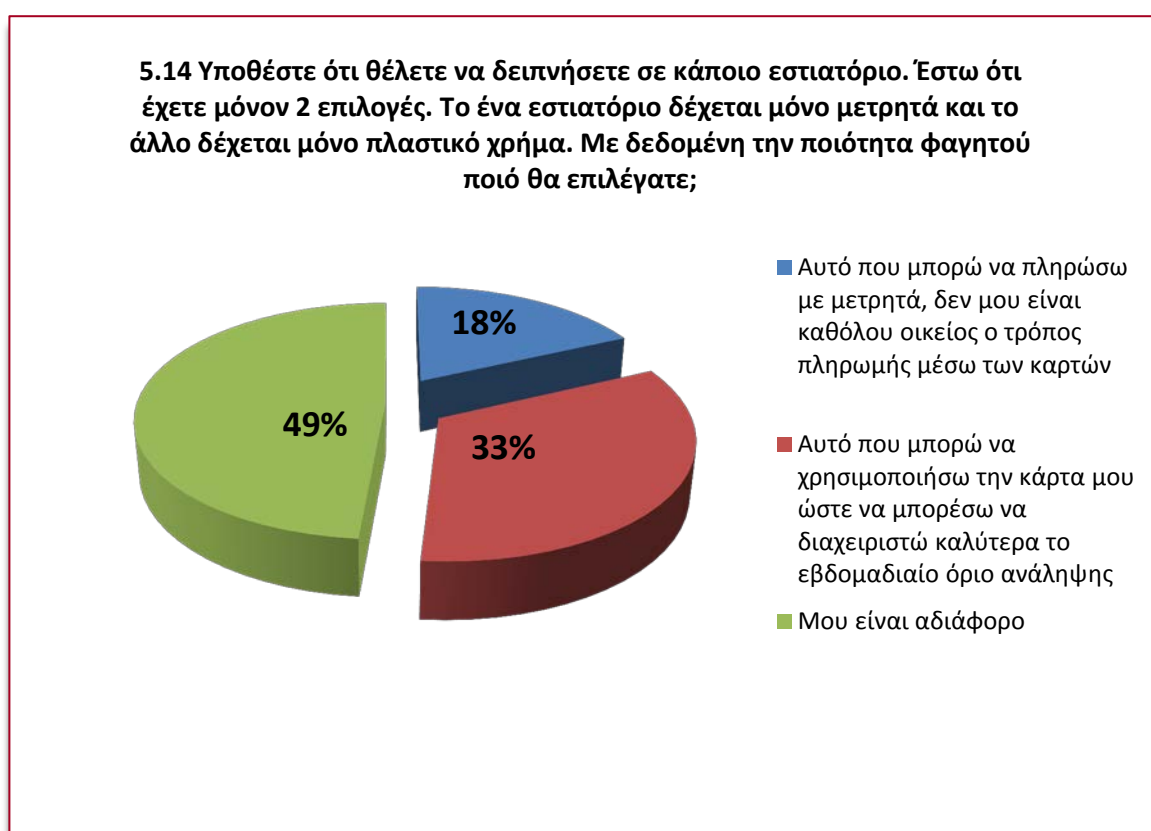

- Άμεση εξόφληση των δανειακών σας υποχρεώσεων ή/και των πιστωτικών καρτών
- Ανάληψη όλου του χρηματικού ποσού και διακράτησή του εκτός τράπεζας
- Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ
- Επένδυση του κεφαλαίου σας σε χρυσό
- Μεταφορά του ποσού σε τραπεζικό λογαριασμό εκτός Ελλάδος
- Σπάσιμο του ποσού και μεταφορά του σε παραπάνω από μία τράπεζες

το δείγμα είναι ποιες ενέργειες θα πραγματοποιούσε αν ερχόταν σε γνώση του ότι ανακοινώθηκε άρση των capital controls. Όπως φαίνεται και στο διπλανό γράφημα, είναι ενθαρρυντικό ότι μόνο το 9% του δείγματος απάντησε ότι σε περίπτωση άρσης των capital controls θα

σήκωνε άμεσα το κατατεθειμένο ποσό. Ένα 22% δεν απάντησε κάποια από τις προτεινόμενες επιλογές, ενώ το 29% θα «έσπαγε» το ποσό και θα το μετέφερε σε διάφορα τραπεζικά ιδρύματα. Η πίτα συμπληρώνεται με το 27% που θα χρησιμοποιούσε το ποσό ώστε να εξοφλήσει τις υποχρεώσεις του και ένα 3% που θα πραγματοποιούσε επένδυση του κεφαλαίου σε χρυσό.

Η επόμενη περίπτωση, εξετάζει την μέχρι τώρα αδυναμία χρήσης των πιστωτικών καρτών για καθημερινά, μικρής αξίας έξοδα. Στην ερώτηση λοιπόν επιλογής ενός εστιατορίου (δεδομένης της ποιότητας) μεταξύ ενός με τρόπο πληρωμής μετρητά και ενός δεύτερου με τρόπο πληρωμής κάρτα το 49% δηλώνει αδιάφορο. Το 33% κρίνει πως θα επέλεγε εκείνο με την κάρτα ώστε να διαχειριστεί καλύτερα το όριο ανάληψης ύψους 420€/εβδομάδα και το 18% ότι θα επέλεγε εκείνο που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μετρητά για να πληρώσει καθώς δεν θέλει να χρησιμοποιήσει κάρτα. Πάλι σημειώνεται σχετικά χαμηλό ποσοστό της τάξης του 18% εκείνων που επιθυμούν να πληρώσουν μόνο με μετρητά και αρνούνται να κάνουν χρήση πλαστικού χρήματος.

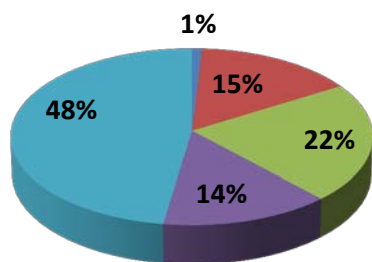
Αναλύοντας εκτενέστερα το ποσοστό των 49% του δείγματος (51 απαντήσεις από τα 105 άτομα)που δηλώνει αδιάφορο μεταξύ των 2 προσφερόμενων επιλογών είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι είτε είναι αδιάφορο καθώς χρησιμοποιεί και τους δύο τρόπους πληρωμής με την ίδια ένταση, είτε δεν έχει καταλήξει ακόμα λόγω των ραγδαίων αλλαγών στην βέλτιστη για τον ίδιο μέθοδο συναλλαγής. Στην πρώτη περίπτωση, υπάρχει θετικό αποτέλεσμα καθώς το δείγμα αντιπροσωπεύει την δυνατότητα επιλογών, ως εκ τούτου και την μικρή επιρροή των συνηθειών απέναντι στο μέτρο. Για την δεύτερη περίπτωση, μένει να αποδειχθεί αν με το πέρασμα του χρόνου υπάρχει ικανοποιητικό βαθμός προσαρμοστικότητας.

ΓΕΝΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Συνεχίζοντας, στην ερώτηση κατά πόσον οι ερωτώμενοι αισθάνονται ασφαλείς με τις κρατικές εγγυήσεις αναφορικά με τις τραπεζικές καταθέσεις, φαίνεται ότι μόνο το 2% απαντά ότι είναι απόλυτα ασφαλές, το 12% αρκετά, το 28% σε ικανοποιητικό βαθμό και η πλειοψηφία(58%) ότι δεν αισθάνεται ασφάλεια. Επίσης χαρακτηριστικό είναι ότι στην ερώτηση για τον βαθμό εμπιστοσύνης απέναντι στις ελληνικές τράπεζες το δείγμα διχάζεται με το 48% να υποστηρίζει ότι τις εμπιστεύεται αρκετά, το υπόλοιπο 48% ότι δεν τις εμπιστεύεται καθόλου και ένα 4% να υποστηρίζει ότι τρέφει πλήρη εμπιστοσύνη. Θεωρείται ότι λόγω της τραπεζικής αργίας και της εφαρμογής των capital controls, το δείγμα επηρεάστηκε αρνητικά αν και οι καταθέσεις δεν μεταβλήθηκαν στο ελάχιστο. Παρά το γεγονός δηλαδή ότι το τραπεζικό σύστημα, προσπάθησε και ανταπεξήλθε στις νέες αλλαγές ο υπερβολικός του δανεισμός το καθιστά εν μέρει υπεύθυνο για την υφιστάμενη κατάσταση της οικονομίας από τους ερωτηθέντες και ως εκ τούτου το εμπιστεύονται.

Όσον αφορά την πληροφόρηση για το ζητούμενο θέμα από την τηλεόραση, οι ερωτηθέντες στην πλειοψηφία τους την βρίσκουν «μάλλον παραπλανητική» με την πίτα να συμπληρώνεται με ένα 22% το οποίο δεν ενημερώνεται από την

5.16 Πώς θα περιγράφατε την ενημέρωση που έχετε ,σχετικά με τα capital controls, παρακολουθώντας τηλεόραση;

■ Αγχωτική

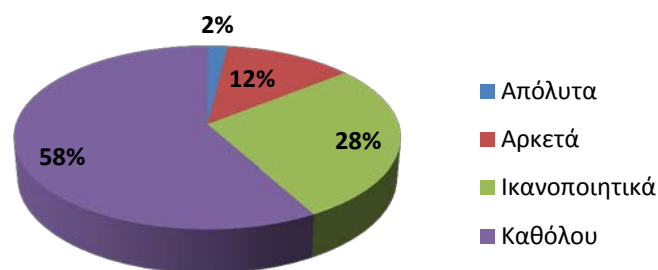
■ Βοηθητική

■ Δεν ενημερώνομαι μέσω της τηλεόρασης αλλά επιλέγω είτε την τράπεζα, είτε κάποιο εξειδικευμένο οικονομικό περιοδικό για τέτοια ζητήματα

■ Ικανοποιητική

■ Μάλλον παραπλανητική

5.15 Πόσο ασφαλής αισθάνεστε μετά τις κρατικές εγγυήσεις σχετικά με τις τραπεζικές καταθέσεις;

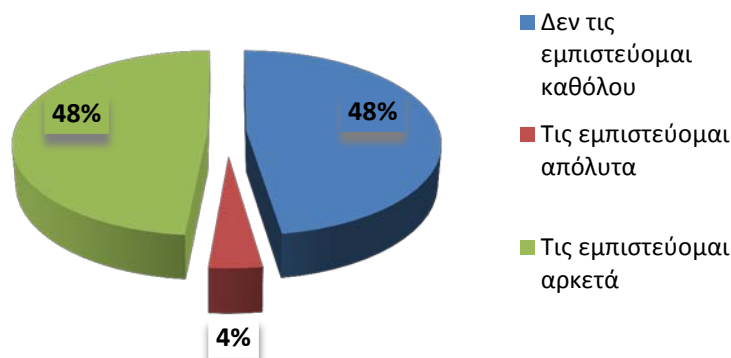
■ Απόλυτα

■ Αρκετά

■ Ικανοποιητικά

■ Καθόλου

5.17 Χαρακτηρίστε τον βαθμό εμπιστοσύνης που τρέφετε για τις ελληνικές τράπεζες

■ Δεν τις εμπιστεύομαι καθόλου

■ Τις εμπιστεύομαι απόλυτα

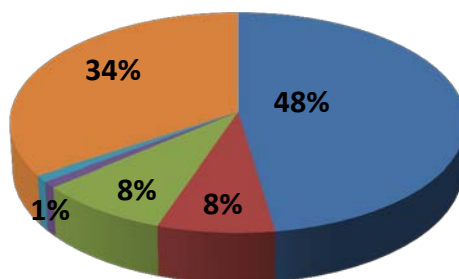
■ Τις εμπιστεύομαι αρκετά

τηλεόραση αλλά επιλέγει άλλους τρόπους, ένα 15% που την βρίσκει «βοηθητική» και τέλος ένα 14% που θεωρεί την ενημέρωση «ικανοποιητική».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η επόμενη ερώτηση, στρέφεται γύρω από τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι ερωτηθέντες μετά την εφαρμογή των κεφαλαιακών περιορισμών. Με 50 απαντήσεις, η πλειοψηφία(48%) φαίνεται ότι δυσκολεύτηκε στην διεκπεραίωση των καθημερινών του συναλλαγών γεγονός που καταδεικνύει είτε αδυναμία προσαρμογής στους νέους τρόπους διαχείρισης που προτείνονται τουλάχιστον αμέσως μετά την επιβολή του μέτρου. Ακολουθεί το 34% που δηλώνει ως

5.18 Ποια ήταν για εσάς η μεγαλύτερη δυσκολία απέναντι στην επιβολή κεφαλαιακών περιορισμών;

- Η διεκπεραίωση των καθημερινών μου συναλλαγών (π.χ. εξόφληση δανείου, πληρωμή νοικιού,κοινοχρήστων κλπ)
- Η δυσκολία αποστολής εμβασμάτων στο εξωτερικό
- Η πληρωμή των υποχρεώσεών μου απέναντι σε τρίτους εκτός Ελλάδος (π.χ. προμηθευτές εξωτερικού)
- Καμία
- μετακομιση-πληρωμή εργατων-αγορά επίπλων
- Ο αποκλεισμός της Ελλάδος σε μερικές από τις online συναλλαγές μου

μεγαλύτερη δυσκολία τον αποκλεισμό της χώρας μας από μερικές online συναλλαγές, και με 8% τόσο η πληρωμή τρίτων εκτός Ελλάδος όσο και η αποστολή εμβασμάτων στο εξωτερικό. Καμία δυσκολία δεν αντιμετώπισε μόνο το 1% του δείγματος, γεγονός που είναι αποδεκτό καθώς πρόκειται για μία αλλαγή που θεσπίστηκε πρώτη φορά στα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας και είναι αντιληπτό ότι είχε καθολική επιρροή.

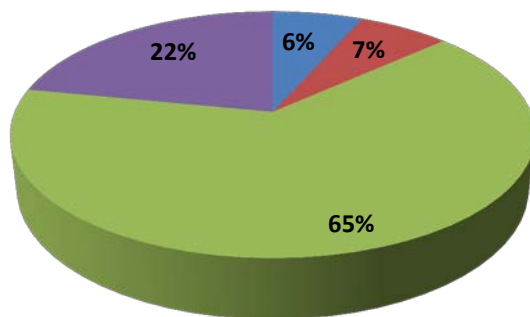
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Προχωρώντας στις ερωτήσεις που αφορούν κυρίως τις επιπτώσεις, οι ερωτηθέντες δήλωσαν με ποσοστό 65% ότι εάν συνεχιστεί η ισχύουσα πολιτικο-οικονομική κατάσταση δεν γνωρίζουν αν θα μπορούν να είναι συνεπείς απέναντι στις υποχρεώσεις τους. Επίσης, σε ποσοστό 36% το δείγμα εξέφρασε ανησυχία σε σχέση με την παρούσα εργασία του, ενώ μόνο το 10% αισθάνεται απόλυτη σιγουριά, το 31% αρκετή και το 23% «καθόλου». Η επόμενη ερώτηση, αναφέρεται στον περιορισμό των δαπανών λόγω της κρίσης. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων, επηρεάστηκε από την κρίση και σε ποσοστό 88% αναγκάστηκε να περιορίσει τα έξοδά του.

Ενθαρρυντικό βέβαια για την ανάπτυξη της

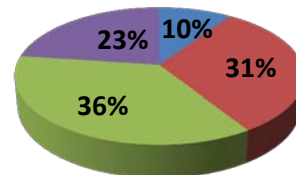
5.19 Εάν συνεχιστεί οι ισχύουσα πολιτικο-οικονομική κατάσταση θεωρείτε ότι θα είστε συνεπείς απέναντι στις δανειακές σας υποχρεώσεις;

- Δεν είμαι συνεπής ούτε τώρα
- Δεν θα είμαι συνεπής!
- Δεν ξέρω αν θα έχω την δυνατότητα να είμαι συνεπής
- Θα είμαι απόλυτα συνεπής

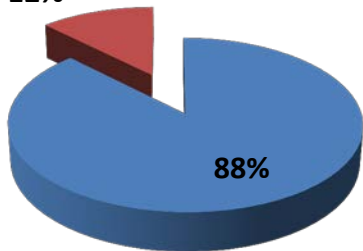
5.20 Νιώθετε ασφαλής για την εργασία σας;

- Απόλυτα
- Άρκετά
- Έτσι κι έτσι
- Καθόλου

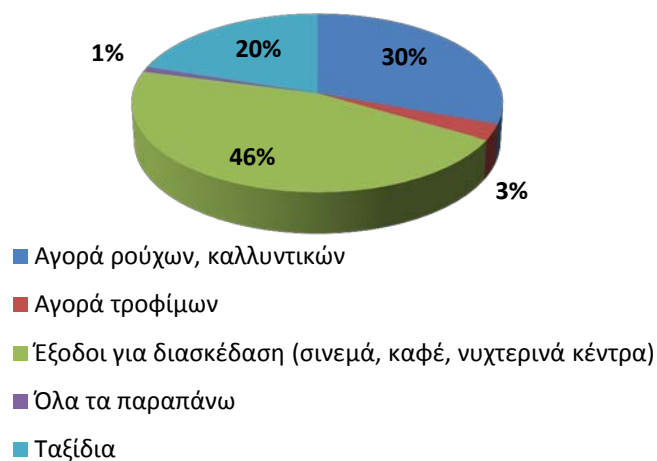

5.21 Λόγω κρίσης αναγκαστήκατε να περιορίσετε κάποιες ομάδες δαπανών;

- Ναι
- Όχι

5.22 Εάν ναι, επιλέξτε μία κατηγορία από τις παρακάτω

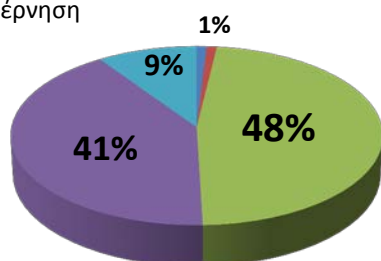

οικονομίας είναι ότι ένα 12% δηλώνει ότι δεν έκανε περικοπή σε καμία φύση εξόδου λόγω κρίσης. Πρώτη κατηγορία που υπέστη περικοπές, σύμφωνα με την έρευνα είναι οι έξοδοι για φαγητό. Ακολουθούν, η αγορά ρούχων και καλλυντικών με 30% και τα ταξίδια με 20%.

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

5.23 Πότε θεωρείτε ότι θα γίνει άρση της επιβολής των κεφαλαιακών περιορισμών;

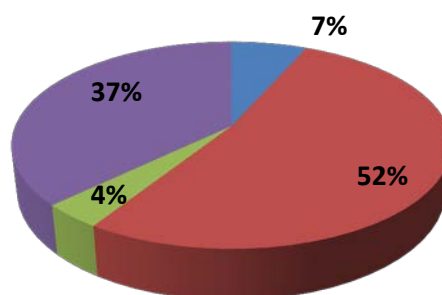
- Δεν μ' ενδιαφέρει διότι δεν υπάρχουν τόσα χρήματα στην τραπεζα.
- δεν ξέρω
- Θα χρειαστεί ένα διάστημα περίπου 2 ετών, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου
- Θεωρώ ότι αν δεν ξεχρεώσουμε τους δανειστές μας δεν θα μας επιτρέψουν να απαλλαγούμε τα capital controls
- Μετά το δεύτερο μισό του 2016, όπως έχει εξαγγείλει και η τρέχουσα Κυβέρνηση

Στις ερωτήσεις που αφορούν τις μελλοντικές προβλέψεις των ερωτηθέντων πρώτη έρχεται εκείνη για την εκτιμώμενη άρση των capital controls. Με 48%, το δείγμα υποστηρίζει πως θα χρειαστεί διάστημα 2 ετών, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου, ενώ το 41% θεωρεί ότι αν δεν εκπληρώσουμε μεγάλο κομμάτι των απαιτήσεων των δανειστών δεν πρόκειται να γίνει άρση των περιορισμών. Μικρό ποσοστό της τάξης του 9% εμπιστεύεται τις εξαγγελίες της τρέχουσας Κυβέρνησης για άρση μετά το δεύτερο μισό του 2016.

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, οι ερωτηθέντες δείχνουν να ταυτίζουν την περίπτωση της Κύπρου με την δική μας καθώς θεωρούν ότι είναι αρκετά πιθανό να γίνει και στην χώρα μας κούρεμα των καταθέσεων, παρόμοιο με εκείνο της Κύπρου.

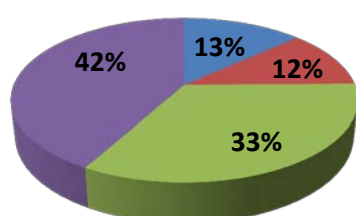
5.24 Θεωρείται πιθανό να συμβεί και στην Ελλάδα ένα σενάριο "κουρέματος καταθέσεων" παρόμοιο με αυτό της Κύπρου;

- Είναι σίγουρο ότι κάπως έτσι θα εξελιχθεί η κατάσταση
- Αρκετά πιθανό
- Καθόλου πιθανό
- Λίγο πιθανό

Ένα 7% δηλώνει σίγουρο ότι έτσι θα εξελιχθεί η κατάσταση, ενώ το 37% δίνει μικρή πιθανότητα να επαναληφθεί στην χώρα μας το ίδιο σενάριο.

5.25 Θεωρείται ότι η άρση των κεφαλαιακών ελέγχων θα σηματοδοτήσει την ανάκαμψη της οικονομίας;

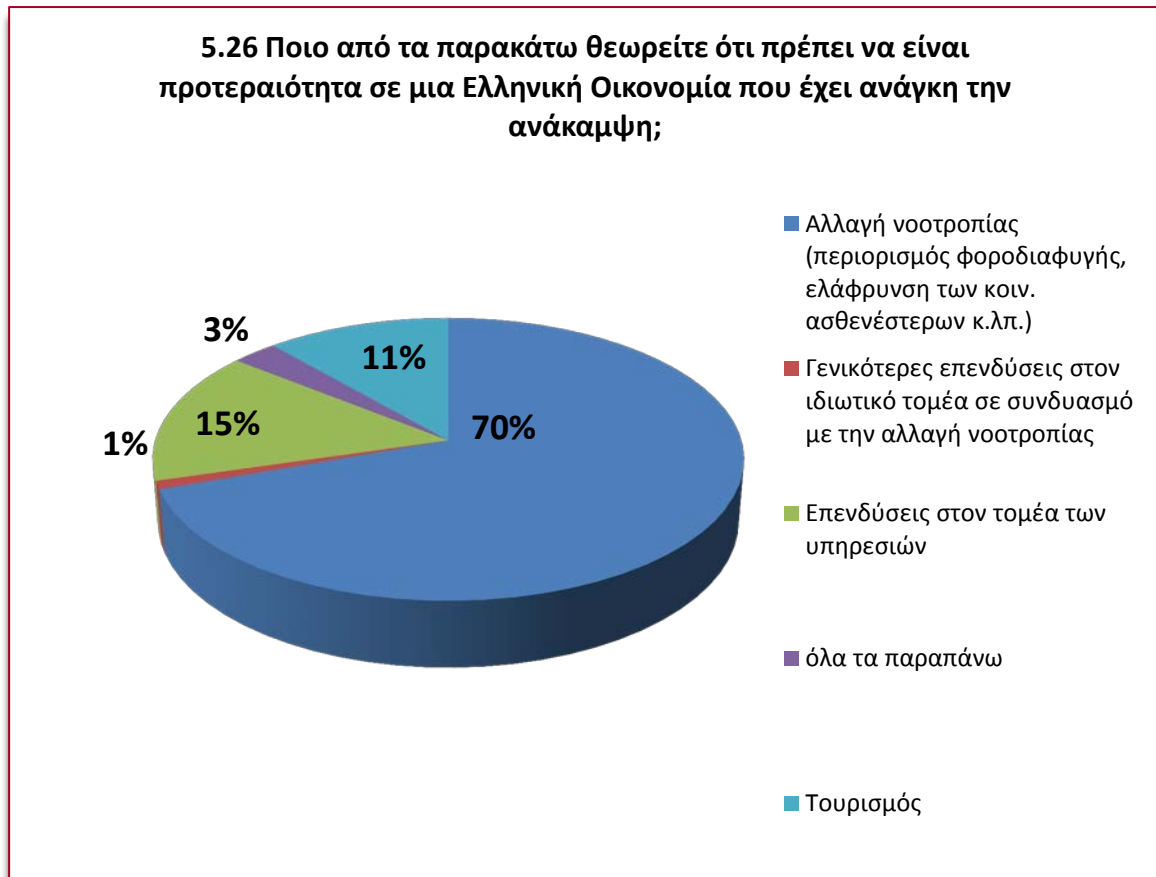

- Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ
- Ναι
- Όχι

Στην ερώτηση κατά πόσο η άρση των capital controls θα σηματοδοτήσει ανάκαμψη ένα 42% το θεωρεί πιθανό, ένα 12% εκφράζεται απόλυτα αισιόδοξο και «όχι» λέει το 33% του συνόλου.

Η τελευταία ερώτηση της έρευνας προσπαθεί να εμβαθύνει στους τρόπους που το δείγμα θεωρεί ότι, θα βοηθήσουν την Ελληνική οικονομία και θα την στρέψουν στην κατεύθυνση της ανάκαμψης. Το συντριπτικό ποσοστό του 70% θεωρεί ότι η προτεραιότητα της Ελλάδας οφείλει να είναι η αλλαγή νοοτροπίας ώστε να επιτευχθεί ανάκαμψη.

Ακολουθεί ένα 15% που προτείνει τις επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών, ένα 11% τον τουρισμό, ενώ το 3% του δείγματος πιστεύει ότι για να μπει η χώρα σε τροχιά ανάκαμψης πρέπει να γίνουν αλλαγές σωρευτικά σε όλους τους τομείς και όχι σε κάποιον μεμονωμένο κλάδο.

5.5 Συμπεράσματα Εμπειρικής Έρευνας

Στόχος της εμπειρικής έρευνας, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάστηκαν παραπάνω, ήταν να αφουγκραστεί και να αποτυπώσει την επιρροή της εφαρμογής των capital controls στους Έλληνες πολίτες, τις επιπτώσεις του μέτρου καθώς και τις εν γένει επιπτώσεις στο επίπεδο διαβίωσης των Ελλήνων σε μία Ελλάδα που υποφέρει από το στάδιο της ύφεσης ιδιαίτερα τα τελευταία 6 χρόνια. Από την έρευνα είναι σαφές ότι, υπάρχουν κυμαινόμενες επιπτώσεις. Παρόλο που αρκετά μεγάλο ποσοστό δηλώνει ότι έχει αλλάξει συνήθειες μετά τον περιορισμό του μέτρου ωστόσο διαπιστώνεται ότι υπάρχει μερίδα ατόμων που δείχνει να μην έχει επηρεαστεί ή τουλάχιστον να έχει επηρεαστεί από τα καινούρια δεδομένα.

Η κρίση δείχνει τα σημάδια της και στην ελληνική πραγματικότητα, καθόσον αρκετοί φαίνεται να έχουν προχωρήσει σε περικοπές εξόδων και ιδιαίτερα εξόδων που έχουν να κάνουν πιο πολύ με την διασκέδαση παρά με αυτά που αφορούν είδη πρώτης ανάγκης. Επίσης, τα επίπεδα ανεργίας, φαίνονται υψηλά, ακόμα και αν δεν μπόρεσαν με ευκολία να αποτυπωθούν μέσω της εμπειρικής έρευνας λόγω των χαρακτηριστικών του δείγματος. Το κλίμα ανησυχίας που εμπνέει η χώρα μας προς το εξωτερικό, δείχνει να είναι διάχυτο και στο εσωτερικό αφού η πλειοψηφία των ατόμων της έρευνας δείχνει να μην είναι σίγουρη για την εργασία του τρέχοντος διαστήματος. Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, σε περιόδους κρίσης αυξάνεται το ποσοστό των απολύσεων ενώ παράλληλα μειώνονται τα μεγέθη της ζήτησης, ο συνολικός τζίρος άρα και η απασχόληση. Και στην χώρα μας, το τελευταίο διάστημα συχνό είναι το φαινόμενο των απολύσεων αφού επιχειρήσεις πτωχεύουν ή απλά δεν μπορούν να απασχολούν τον ίδιο αριθμό εργαζομένων με πριν λόγω αδυναμίας πληρωμής τους. Ενδεικτικό επίσης του αρνητικού κλίματος στο εσωτερικό της χώρας αποτελεί και η απάντηση του δείγματος στην ερώτηση αν εμπιστεύονται το τραπεζικό σύστημα. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό, σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες(48%) απάντησαν ότι δεν εμπιστεύονται καθόλου τις τράπεζες, στοιχείο που δείχνει ότι η καταναλωτική πίστη που «έχτιζαν» οι τράπεζες έχει κλονιστεί σε μεγάλο βαθμό και ως εκ τούτου χρειάζονται συντονισμένες προσπάθειες αποκατάστασης του τραπεζικού συστήματος στην αντίληψη των πολιτών.

Το μέτρο των κεφαλαιακών περιορισμών που έκανε την εμφάνισή του σχεδόν ένα χρόνο πριν, θεωρείται από τους πολίτες ως ανασταλτικός παράγοντας της ανάκαμψης αφού με ποσοστό 42% θεωρούν ότι αν γίνει άρση του, είναι πιθανό να επιτευχθεί ανάκαμψη της οικονομίας. Όμως, οι ίδιοι ερωτηθέντες δηλώνουν ότι στην πλειοψηφία τους το μέτρο δεν έχει επηρεάσει το εβδομαδιαίο όριο ανάληψής τους. Εντύπωση κάνει ότι χαρακτηρίζουν ως μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισαν μετά την θέσπιση του μέτρου την διεκπεραίωση των καθημερινών τους συναλλαγών ενώ την ίδια στιγμή ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (47%) δηλώνει ότι μετά τα capital controls κάνει συχνή χρήση του πλαστικού χρήματος στις καθημερινές του συναλλαγές. Δεδομένο είναι ότι, οι συναλλακτικές συνήθειες χρόνων, όπως είναι αυτή της αποκλειστικής χρήσης μετρητών που υπήρχε και ακόμα συνεχίζει να υπάρχει σαν αντίληψη στην ελληνική κοινωνία είναι δύσκολο να αλλάξουν μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα και μάλιστα όχι από επιλογή αλλά αναγκαστικά. Η έρευνα όμως δείχνει ενθαρρυντικά σημάδια ως προς την προσαρμοστικότητα των πολιτών και την αλλαγή της κοινωνίας απέναντι στην χρήση πλαστικού χρήματος. Αυτά τα σημάδια είναι σκόπιμο να στηριχτούν από τα τραπεζικά ιδρύματα με την προβολή κινήτρων προς το καταναλωτικό τους κοινό για την χρήση καρτών και υπηρεσιών e-banking/phone banking.

Τέλος, η πορεία της Ελλάδας προς την εξυγίανση και την ανάκαμψη μέσα από την γνώμη όλων όσων συμμετείχαν στην έρευνα συνοψίζεται σε μία φράση: «αλλαγή νοοτροπίας». Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ο καθένας πρέπει να στρέψει τις προσπάθειές του προς την κατεύθυνση της Ελλάδας ως ένα κομμάτι της Ευρώπης απαλλαγμένο από τα βάρη του παρελθόντος, με φρέσκιες αντιλήψεις, ιδέες,

ώραμα

και

αξίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. **Αγγελόπουλος Π.** (2010), *Τράπεζες Και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*, Γ' Ανανεωμένη Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλης
2. **Δαλαμάγκας Β.** (2012), Άρθρο, *Υπάρχει Έξοδος Από Την Κρίση Χρέους Στην Ελλάδα;* ,Εφημερίδα Έθνος
3. **Ζαχαριάδη και Σούρα Δ.** (2002), *Χρήμα – Πίστη – Τράπεζες*, Εκδόσεις Σταμούλης
4. **Θωμαδάκης Σ. και Ξανθάκης Ε.** (2011), *Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου : Τραπεζική Επιστήμη Θεωρία και Πράξη*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλης
5. **Καπλάνογλου Γ. και Ράπανος Β.** (2011), *Οικονομική Κρίση Και Δημοσιονομική Πολιτική: Η Περίπτωση Της Ελλάδας*, κεφάλαιο ενταγμένο στο βιβλίο *Από Τη Διεθνή Κρίση Στην Κρίση Της Ευρωζώνης Και Της Ελλάδας: Τι Μας Επιφυλάσσει Το Μέλλον;* , Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη
6. **Καραμούζης Ν. και Χαρδούβελης Γ.** (2011), *Από Τη Διεθνή Κρίση Στην Κρίση Της Ευρωζώνης Και Της Ελλάδας: Τι Μας Επιφυλάσσει Το Μέλλον;* , Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη
7. **Μαριόλης Θ.** (2010), Άρθρο, *Η Ζώνη Του Ευρώ Και Η Διεθνής Οικονομική Κρίση*, Εφημερίδα Καθημερινή
8. **Μελάς Κ.** (2009), *Εισαγωγή Στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική* , Εκδόσεις Εξάντας Εκδοτική
9. **Μητσόπουλος Μ. και Πελαγίδης Θ.** (2012), *Κατανοώντας Την Κρίση Στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Ψυχογιός
10. **Μυλωνάς Ν.** (1999), *Ελληνικά Αμοιβαία Κεφάλαια, Θεωρία Και Πρακτική* , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
11. **Ναστόπουλος Χ. και Ανδρικόπουλος Α.** (2015), *Κρίση Και Ρεαλισμός- Δράσεις, Εμπειρίες Και Δομές Στην Ελλάδα Της Κρίσης*, Εκδόσεις Προπομπός
12. **Πετράκης Π.Ε.** (2002), *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Και Τραπεζική Οικονομική*, Τόμος Γ', Εκδόσεις Π.Ε. Πετράκης
13. **Σπαρτιώτης Δ. και Στουρνάρας Γ.** (2010), *Τα Θεμελιώδη Αίτια Της Κατάρρευσης Των Τραπεζών Και Των Χρηματοπιστωτικών Αγορών, Η Εμπειρία 2007-2008*, Α' Έκδοση , Εκδόσεις Gutenberg
14. **Χριστόπουλος Α. και Ντόκας Ι.** (2012), *Θέματα Τραπεζικής Και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*, Εκδόσεις Κριτική

ΞΕΝΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. **Bain K. and Howells P.** (2009), *Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες Μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση*, Εκδόσεις Κριτική
2. **Calomiris W. C. and Mason R. J.** (2003), Working Paper, *Fundamentals, Panics and Bank Distress During The Depression*, The American Economic Review, vol.93 No 5
3. **Edison and Warnock** (2003), *A Simple Measure Of The Intensity Of Capital Controls*, Journal Of Empirical Finance, vol. 10 p.81-103

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

4. **Edwards S.** (1999), Working Paper7413, *How Effective Are Capital Controls*, p.351-382, University Of Cambridge
5. **Foster J.B. and Magdoff F.** (2009), *The Great Financial Crisis : Causes And Consequences*, Monthly Review Press
6. **Friedman M. (Nobel Prize) and Schwartz A.** (1963), Working Paper, *A Monetary History Of The United States*, University Of Princeton
7. **Gardener E. and Verluijs P.** (2016), *Bank Strategies And Challenges In The New Europe*, p.66-71, Palgrave
8. **Gorton G.** (1988), Working Paper, *Banking Panics and Business Cycles*, University of Oxford
9. **Hurd M.D. and Rohwedder S.** (2010), Working Paper, *Effects Of The Financial Crisis And Great Recession On American Households*, National Bureau Of Economic Research, No16407
10. **Kaminsky G., Lizondo S. and Reinhart C. M.** (1998), Working Paper, *Leading Indicators Of Currency Crises*, International Monetary Fund (IMF)
11. **Kindleberger C.** (1993), Working Paper, *A Financial History Of Western Europe*, Oxford University
12. **Mishkin F.S.** (1991) Working Paper, *Anatomy of a financial crisis*, University Of Columbia
13. **Rose A.K. and Spiegel M.** (2009), Discussion Paper, *Cross Country Causes And Consequences Of The 2008 Crisis: International Linkages And American Exposure* , Center For Economic Policy Research (CEPR)
14. **Rosenthal U., Charles M.T. and Hart P.** (1989), *Coping with Crises: The Management of Disasters, Riots & Terrorism*, Charles C. Thomas Pub Ltd
15. **Sharpe F. W.** (1964), *A Theory Of Market Equilibrium Under Conditions Of Risk*, vol.19 No3, The Journal of Finance p. 425-442

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Επίσημη Εφημερίδα Της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Θέμα Council Decision (EU) 2015/1410 of 19 August 2015 giving notice to Greece to take measures for the deficit reduction judged necessary to remedy the situation of excessive deficit. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1461600930077&uri=CELEX:32015D1410>

2. Εφημερίδα Της Κυβερνήσεως

Θέμα Το Σύνολο Των ΦΕΚ Που Σχετίζονται Με Τα Capital Controls (2015,2016), Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο : <http://www.et.gr/index.php/2010-01-21-13-05-53/71-feks>

3. Γκόρτσος Β. Χ. (2012), Η Πρόσφατη Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση Και Η Τρέχουσα Δημοσιονομική Κρίση Στην Ευρωζώνη , Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο : <http://www.hba.gr/70milies-parousiaseis/UplFiles/omilies/secgen/%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1%20%CE%BA.%20%CE%93%CE%BA%CF%8C%CF%81%CF%84%CF%83%CE%BF%CF%85%20%CE%91%CE%A3%CE%9F%CE%95.pdf>

4. E-Banking Services Review (2015), Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://bankersreview.gr/ebanking-services-review/>

5. Οι Κανόνες Της ONE (2014), Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/economic_and_monetary_union/the_rules_of_emu/index_el.htm

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

6. **Τα Μέτρα Που Περιλαμβάνει Το Τρίτο Μνημόνιο**(2015), Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.protothema.gr/economy/article/499726>
7. **Το Παράδειγμα Της Ισλανδίας** (2015), *Πώς Κατέρρευσε Η Οικονομία*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26533&subid=2&pubid=113552364>
8. **Στρατόπουλος Γ.** (2015), *Πώς Φτάσαμε Στα Capital Controls*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.protagon.gr/epikairotita/oikonomia/telika-pws-ftasame-sta-capital-controls-2-4252800000>
9. **Τραυλός Ν.** (2008), *Χρηματοπιστωτική Κρίση : Αίτια Και Επιπτώσεις*, Παρουσίαση, Διαθέσιμη Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.alba.edu.gr/News/Documents.pdf>
10. **Κακούρης Π.** (2016), *Οι Αφανείς Συνέπειες Των Capital Controls*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.naftemporiki.gr/story/1007659/afaneis-sunepeies-ton-capital-controls>
11. **Σάμιτας Α. και Πολύζος Σ.** (2015) *Οι Βραχυπρόθεσμες Και Μακροπρόθεσμες Επιπτώσεις των Capital Controls Στην Οικονομία*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.kathimerini.gr/839481/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-oi-vraxiprothesmes-kai-makroprothesmes-epiptwseis-twn-capital-controls-sthn-oikonomia>
12. **Ruparel R.** (2015), *Το Πώς, Τι , Πότε Και Γιατί Των Ελληνικών Capital Controls*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://openeurope.org.uk/blog/the-how-what-when-and-why-of-greek-capital-controls/>
13. **Τράπεζα Της Ελλάδος** (2014,2015,2016), *Στατιστικά Στοιχεία Σχετικά Με Τη Ροή Των Καταθέσεων*. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>
14. **Davidson A.** (2012), *Lehman Brothers We Heard You Were Dead*, Working Paper, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://adamdavidson.com/2012/09/11/lehman-brothers-we-heard-you-were-dead/>
15. **Chouliarakis G.** (2015), *Greece To Lift Capital Controls By Mid-2016*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.ekathimerini.com/203958/article/ekathimerini/business/greece-to-lift-capital-controls-by-mid-2016>
16. **Petrakis M.** (2015), *What Are Greece's Capital Controls* , Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.bloomberg.com/news/articles>
17. **Tovey A.** (2015), *Greeks Can Send Out Money, Capital Controls Eased*, Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics>
18. **Georgiopoulos G.** (2015), *Capital Controls Damage Greek Economy Less Than Feared*, , Άρθρο, Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://uk.reuters.com/article/uk-greece-gdp-idUKKCN0T20ZU20151113>
19. **Τράπεζα Της Ελλάδος** (2014), *Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές Της Ελλάδος*, Επιμέλεια Γκαργκάνας Ν. και Ταβλάς Γ. Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%9F%CE.pdf>
20. **Σάμιτας Α. και Πολύζος Σ.** (2016), *Δέσμοι Των Capital Controls Προς Μία Οικονομία Χωρίς Μετρητά*; , Άρθρο, *Οικονομικά Χρονικά* ,Τεύχος 152. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://194.219.46.138/entypa/152/index.html#/56>
21. **Οικονομικό Επιμελητήριο Της Ελλάδος** (2016), *Εκδόσεις «Οικονομικά Χρονικά»*, Τεύχος 152 Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.oe-e.gr/news/oikonomika-xronika-teuxos-152-trapeziko-sustima-moxlos-anaptuksis-tis-oikonomias/425>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

22. **Υπουργείο Οικονομικών** (2016), Ενότητα Ανακοινώσεις, Πακέτα Στήριξης Από Την Ευρώπη Προς Την Ελλάδα. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.minfin.gr/?q=el/news/>
23. **Ρεντούμης Μ.** (2015), Άρθρο, *Οι Συνέπειες Των Capital Controls*. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.protagon.gr/anagnwstes/oi-synepeies-twn-capital-controls-42264000000>
24. **Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου Και Επιχειρηματικότητας** (2016), Στοιχεία Σχετικά Με Την Αύξηση Της Χρήσης Του Πλαστικού Χρήματος, Ενότητα Οικονομία-Φορολογία. Διαθέσιμο Ακολουθώντας Τον Ιστότοπο: <http://www.esee.gr/aspx>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Οδηγίες : Παρακαλείσθε να συμπληρώσετε το πιο κάτω ερωτηματολόγιο επιλέγοντας κάθε φορά μόνο μία από τις προτεινόμενες απαντήσεις

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Σε ποια ηλικιακή ομάδα συγκαταλέγεστε ;

- α. 18 - 24 ετών
- β. 25 - 45 ετών
- γ. 46 - 65 ετών
- δ. Πάνω από 65 ετών

2. Φύλλο

- α. Γυναίκα
- β. Άνδρας

3. Μορφωτικό επίπεδο

- α. Απόφοιτος Λυκείου
- β. Απόφοιτος ΤΕΙ
- γ. Απόφοιτος ΑΕΙ
- δ. Άλλο

Αναφέρετε ποιο : _____

ΕΡΓΑΣΙΑ

4. Εργάζεστε αυτή τη χρονική περίοδο;

- Ναι
- Όχι

5. Εάν όχι, πόσο καιρό βρίσκεστε στην ανεργία;

- α. 0-2 χρόνια
- β. 3-6 χρόνια
- γ. Πάνω από 6 χρόνια

6. Εάν ναι, σε ποιον τομέα της οικονομίας ;

- α. Δημόσιο
- β. Ιδιωτικό
- γ. Τραπεζικό
- δ. Άλλο

Αναφέρετε σε ποιον : _____

ΑΛΛΑΓΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

7. Σε σχέση με πέρυσι (2015) πώς θα χαρακτηρίζατε το προσωπικό σας εισόδημα ;

- α. Έχει αυξηθεί
- β. Έχει μειωθεί
- γ. Έχει παραμείνει αμετάβλητο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

8. Μετά την επιβολή των *capital controls*, περιγράψτε την χρήση πλαστικού χρήματος (πιστωτικές κάρτες, χρεωστικές κάρτες, προπληρωμένες κάρτες) για την διεκπεραίωση των συναλλαγών σας.

- α. Χρησιμοποιώ μόνο πλαστικό χρήμα για τις συναλλαγές μου
- β. Αρκετά συχνά χρησιμοποιώ πλαστικό χρήμα για τις συναλλαγές μου
- γ. Χρησιμοποιώ πλαστικό χρήμα με την ίδια συχνότητα που το έκανα και πριν
- δ. Δεν χρησιμοποιώ καθόλου πλαστικό χρήμα

9. Η εφαρμογή εβδομαδιαίου ορίου ανάληψης κεφαλαίων πως επηρέασε την εξοικείωσή σας με τις υπηρεσίες τις ηλεκτρονικής ή/και της τηλεφωνικής τραπεζικής (*e-banking / phone banking*);

- α. Καθόλου αφού χρησιμοποιώ τις εν λόγω υπηρεσίες ακριβώς όπως το έκανα και πριν.
- β. Λίγο. Χρησιμοποιώ τέτοιες υπηρεσίες σε περιπτώσεις που πρόκειται για ένα αρκετά μεγάλο έξοδο που εκ των πραγμάτων δεν μπορώ να πληρώσω με μετρητά.
- γ. Αρκετά. Ενώ είχα και πριν κωδικούς για χρήση τέτοιων υπηρεσιών δεν ήταν η πρώτη μου επιλογή. Τώρα όμως είναι όχι μόνο γιατί δεν υπάρχει όριο συναλλαγών αλλά και γιατί συνεισφέρω στην πάταξη της φοροδιαφυγής.
- δ. Δεν χρησιμοποιώ καθόλου τέτοιες υπηρεσίες και φροντίζω να πραγματοποιώ όλες μου τις συναλλαγές με μετρητά.

10. Γνωρίζετε ότι ο καταθέτης είναι εξασφαλισμένος για το ύψος των 100.000 ευρώ ανά πιστωτικό ίδρυμα ;

- α. Ναι
- β. Όχι
- γ. Δεν γνωρίζω / Δεν ασχολούμαι

11. Πριν την ισχύουσα περιοριστική κατάσταση στη διακίνηση κεφαλαίων ποιό ήταν (κατά γενικές γραμμές) το ύψος των μετρητών που κάνατε ανάληψη εβδομαδιαίως ;

- α. Πάνω από 420 ευρώ
- β. Κάτω από 420 ευρώ

12. Μετά τα *capital controls* θα λέγατε ότι οι εβδομαδιαίες σας αναλήψεις έχουν αλλάξει ;

- Ναι
- Όχι

CASE STUDIES (Μελέτη Περιπτώσεων)

13. Έστω ότι διατηρείται λογαριασμό στην τράπεζα Χ με 140.000 ευρώ. Υποθέστε επίσης ότι αύριο το πρωί ανακοινώνεται άρση των *capital controls*. Ποια θα ήταν η πρώτη σας επιλογή από τις παρακάτω;

- α. Άμεση εξόφληση των δανειακών σας υποχρεώσεων ή/και των πιστωτικών καρτών
- β. Ανάληψη όλου του χρηματικού ποσού και διακράτησή του εκτός τράπεζας
- γ. Επένδυση του κεφαλαίου σας σε χρυσό
- δ. Μεταφορά του ποσού σε τραπεζικό λογαριασμό εκτός Ελλάδος
- ε. Σπάσιμο του ποσού και μεταφορά του σε παραπάνω από μία τράπεζες
- στ. Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

14. Υποθέστε ότι θέλετε να δειπνήσετε σε κάποιο εστιατόριο. Έστω ότι έχετε μόνον 2 επιλογές. Το ένα εστιατόριο δέχεται μόνο μετρητά και το άλλο δέχεται μόνο πλαστικό χρήμα. Ας υποθέσουμε τέλος, ότι και τα 2 εστιατόρια προσφέρουν ακριβώς την ίδια ποιότητα φαγητού και η επιλογή σας εξαρτάται μόνο από τον τρόπο πληρωμής. Ποιά θα επιλέγατε ;

- α. Αυτό που μπορώ να πληρώσω με μετρητά, δεν μου είναι καθόλου οικείος ο τρόπος πληρωμής μέσω των καρτών
- β. Αυτό που μπορώ να χρησιμοποιήσω την κάρτα μου ώστε να μπορέσω να διαχειριστώ καλύτερα το εβδομαδιαίο όριο ανάληψης
- γ. Μου είναι αδιάφορο

ΓΕΝΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

15. Πως θα περιγράφατε την ενημέρωση που έχετε ,σχετικά με τα *capital controls*, παρακολουθώντας τηλεόραση;

- α. Βοηθητική
- β. Ικανοποιητική
- γ. Μάλλον παραπλανητική
- δ. Δεν ενημερώνομαι μέσω της τηλεόρασης αλλά επιλέγω είτε την τράπεζα, είτε κάποιο εξειδικευμένο οικονομικό περιοδικό για τέτοια ζητήματα
- ε. Άλλο

16. Ποια ήταν για εσάς η μεγαλύτερη δυσκολία απέναντι στην επιβολή κεφαλαιακών περιορισμών ;

- α. Η διεκπεραίωση των καθημερινών μου συναλλαγών (π.χ. εξόφληση δανείου, πληρωμή ενοικίου, κοινοχρήστων κλπ)
- β. Ο αποκλεισμός της Ελλάδος σε μερικές από τις online συναλλαγές μου
- γ. Η πληρωμή των υποχρεώσεων μου απέναντι σε τρίτους εκτός Ελλάδος (π.χ. προμηθευτές εξωτερικού)
- δ. Η δυσκολία αποστολής εμβασμάτων στο εξωτερικό
- ε. Άλλο

17. Χαρακτηρίστε τον βαθμό εμπιστοσύνης που τρέφετε για τις ελληνικές τράπεζες

- α. Τις εμπιστεύομαι απόλυτα
- β. Τις εμπιστεύομαι αρκετά
- γ. Δεν τις εμπιστεύομαι καθόλου

18. Πόσο ασφαλείς αισθάνεστε μετά τις κρατικές εγγυήσεις σχετικά με τις τραπεζικές καταθέσεις ;

- α. Απόλυτα
- β. Αρκετά
- γ. Ικανοποιητικά
- δ. Καθόλου

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

19. Εάν συνεχιστεί οι ισχύουσα πολιτικο-οικονομική κατάσταση θεωρείτε ότι θα είστε συνεπείς απέναντι στις δανειακές σας υποχρεώσεις ;

- α. Θα είμαι απόλυτα συνεπής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- β. Δεν ξέρω αν θα έχω την δυνατότητα να είμαι συνεπής
- γ. Δεν θα είμαι συνεπής!
- δ. Δεν είμαι συνεπής ούτε τώρα

20. Λόγω κρίσης αναγκαστήκατε να περιορίσετε κάποιες ομάδες δαπανών ;

- Ναι
- Όχι

21. Εάν ναι, επιλέξτε μία κατηγορία από τις παρακάτω

- α. Ταξίδια
- β. Έξοδοι για διασκέδαση (σινεμά, καφέ ,νυχτερινά κέντρα)
- γ. Αγορά ρούχων, καλλυντικών
- δ. Αγορά τροφίμων
- ε. Άλλο Αναφέρετε ποιο : _____

22. Νιώθετε ασφαλής για την εργασία σας ;

- α. Απόλυτα
- β. Αρκετά
- γ. Έτσι κι έτσι
- δ. Καθόλου

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

23. Πότε θεωρείτε ότι θα γίνει άρση της επιβολής των κεφαλαιακών περιορισμών ;

- α. Μετά το δεύτερο μισό του 2016 , όπως έχει εξαγγείλει και η τρέχουσα Κυβέρνηση
- β. Θα χρειαστεί ένα διάστημα περίπου 2 ετών , όπως και στην περίπτωση της Κύπρου
- γ. Θεωρώ ότι αν δεν ξεχρεώσουμε τους δανειστές μας δεν θα μας επιτρέψουν να απαλλαγούμε τα capital controls
- δ. Άλλο

24. Θεωρείται πιθανό να συμβεί και στην Ελλάδα ένα σενάριο "κουρέματος καταθέσεων" παρόμοιο με αυτό της Κύπρου ;

- α. Είναι σίγουρο ότι κάπως έτσι θα εξελιχθεί η κατάσταση
- β. Αρκετά πιθανό
- γ. Λίγο πιθανό
- δ. Καθόλου πιθανό

25. Θεωρείται ότι η άρση των κεφαλαιακών ελέγχων θα σηματοδοτήσει την ανάκαμψη της οικονομίας ;

- α. Ναι
- β. Όχι
- γ. Πιθανό
- δ. Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

26. Ποιο από τα παρακάτω θεωρείτε ότι πρέπει να είναι προτεραιότητα σε μια Ελληνική Οικονομία που έχει ανάγκη την ανάκαμψη ;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- α. Επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών
- β. Τουρισμός
- γ. Αλλαγή νοοτροπίας (περιορισμός φοροδιαφυγής , ελάφρυνση των κοιν. ασθενέστερων κλπ)
- δ. Ναυτιλία
- ε. Άλλο

Αναφέρετε ποιο : _____

Ευχαριστώ για τον πολύτιμο χρόνο σας !